

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

**MEVLÂNÂ RESMÎ'NİN LEVHNÂME ADLI MESNEVİSİ
(İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-DİZİN)**

Aslıhan ÖZTÜRK

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2017

MEVLÂNÂ RESMÎ'NİN LEVHNÂME ADLI MESNEVÎSİ
(İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-DİZİN)

Aslıhan ÖZTÜRK

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

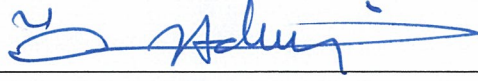
Ankara, 2017

KABUL VE ONAY

Aslıhan ÖZTÜRK tarafından hazırlanan “Mevlânâ Resmî'nin Levhnâme Adlı Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin)” başlıklı bu çalışma, 15.06.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Osman Horata (Başkan)

Doç. Dr. Özge Öztekin (Danışman)

Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Sibel Bozbeyoğlu

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 3. yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

15.06.2017

Aslıhan ÖZTÜRK

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

o Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenекle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

o Tezimin/Raporumuntarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

✓ Tezimin/Raporumun 18.07.2020 tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

o Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

Aslıhan ÖZTÜRK

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Doç. Dr. Özge ÖZTEKİN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Arş. Gör. Aslıhan ÖZTÜRK

ÖN SÖZ

Mesnevi nazım şekli edebiyatımıza İran edebiyatı aracılığıyla girmiş ve uzun soluklu anlatılara uygun yapısı nedeniyle hemen her dönem rağbet görmüştür. Türk edebiyatında mesnevi nazım şeklinin ilk örneklerinden itibaren nasihatnâme türünde eserler verildiği görülmektedir.

Şairlerin edindikleri izlenimler ve hayat tecrübeleri doğrultusunda oluşturdukları nasihatnâmeler daha iyi bir insan, dolayısıyla daha iyi bir toplum oluşturmayı amaçlar. Bu amaçla hemen her dönem telif edilmiş ve çeşitli konularda yazılmış pek çok nasihatnâmeye rastlamak mümkündür. Çalışmamıza konu olan ve Ankara Milli Kütüphane’de *06 Mil Yz A 5214* arşiv numarasıyla kayıtlı olan *Levhnâme* de Mevlânâ Resmî tarafından 18. yüzyılda mesnevi nazım biçimiyle telif edilmiş bir nasihatnâmedir. Mevlânâ Resmî’nin söz konusu eseri üzerinde çalışmaya başlamadan önce eserin daha önce çalışılıp çalışmadığını öğrenmek üzere hemen hemen bütün kaynakları taradık ve üzerinde hiçbir çalışma yapılmadığı kanısına varınca çalışmamıza başladık. Üzerinde çalışma yaptığımız konunun diğer araştırmacılar tarafından bilinmesi için *Osmanlı Edebiyatı Bibliyografyası Veritabanı*’na giriş yaptık. Çalışmamızı henüz tamamlamışken bir başka araştırmacının da bu konu üzerinde çalıştığını öğrendik. Henüz tamamlanmamış olan bu çalışma tarafımızdan görülmemiş olup âkıbeti de bilinmemektedir.

Çalışmamız bir giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. “Giriş”te nasihatnâme türünün genel özelliklerine değinilerek İran ve Türk edebiyatlarında bu türde yazılan eserler hakkında genel bir bilgi verilmiştir.

I. bölümde Mevlânâ Resmî’nin hayatını ve eserini tanıtan bilgiler bulunmaktadır.

II. bölümü ise eserin incelenmesi oluşturmaktadır. Eserin nazım şekli, vezin, kafiye, dil ve üslup, atasözleri ve deyimler, edebi sanatlar ve muhteva gibi özellikleri bu bölümde ele alınan hususiyetlerdir.

III. bölümde ise çevriyazılı metnin hazırlanmasında izlenen yol da verilerek *Levhnâme*'nin metni ortaya konmuştur. Metin içinde yapılan tamirler dipnotla gösterilmiştir. Dipnotta beyit numarası verildikten sonra kelimenin ya da tamlamanın önce düzeltilmiş şekli verilmiş olup iki noktadan sonra metinde yazıldığı hali gösterilmiştir. Metne sonradan tarafımızca yapılan eklemeler [] ile gösterilmiştir.

Çalışmamıza konu olan metin 18. yüzyıla aittir. Metin içinde aynı görev ve fonksiyondaki eklerin yazımında birlik olmadığına, yuvarlak olması beklenen eklerin hem düz hem yuvarlak; düz olması beklenen eklerin de hem yuvarlak hem düz şekillerinin vokalleri yazılmak ya da hareke ile belirtmek suretiyle gösterildiğine şahit olduk. Bu nedenle metinde hareke ya da vokalle gösterilmiş eklerde dönemin dil ve imla özellikleri göz ardı edilerek metne sadık kalınmış; beklenmeyen farklılıklar dipnotta gösterilmiştir.

Çalışmamız sözlük, sonuç ve dizin (yer, kişi ve eser adları) bölümleriyle tamamlanmış, yararlanılan bütün kaynaklar kaynakçada belirtilmiştir. Çalışmamızın sonunda ek olarak eserin eskiyazı nüshası da bulunmaktadır.

Bu tezi hazırlarken bana danışmanlık yapan hocam Doç. Dr. Özge ÖZTEKİN'e teşekkür ederim. Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca üzerimde emekleri olan hocam Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ'a, yüksek lisans eğitimim boyunca bilgisinden ve eserlerinden istifade ettiğim, bana daima yol gösteren kıymetli hocam Prof. Dr. Osman HORATA'ya, ilgisi ve yardımlarıyla desteğini hiç eksik etmeyen hocam Arş. Gör. Hulusi EREN'e çok teşekkür ederim.

Benden hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen, sorularımı sabırla yanıtlayan ve desteklerini her zaman yanımda hissettiğim kıymetli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Hakan SEVİNDİK ve Arş. Gör. Yusuf ATASEVEN'e, yardımseverliğini her zaman hissettiğim oda arkadaşım Arş. Gör. Hatice Kübra AY'a, en zor zamanımda destekleriyle beni güçlendiren ve bu konuyu çalışmaya vesile olan fedakâr dostum Arş. Gör. Sümeyye ÜNAL'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Tez çalışmam süresince verilen burs ile çalışmamı destekleyen Türk Dil Kurumu'na teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca gerek maddi gerek manevi destekleriyle beni güçlü kılan, benimle mutlu olup benimle üzülen Canım AİLEM, iyi ki varsınız. Hakkınızı ödeyemem.

Aslıhan ÖZTÜRK

ANKARA/2017

ÖZET

ÖZTÜRK, Aslıhan. *Mevlânâ Resmî'nin Levhnâme Adlı Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin)* Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017.

Okuyanları ahlâki ve sosyal açıdan kemâle ulaştırmayı ve böylece örnek insan tipi yetiştirmeyi amaçlayan nasihatnâmelerin edebiyatımızda önemli bir yeri vardır. Bu tür eserlerden biri de Mevlânâ Resmî'ye ait *Levhnâme*'dir. Bu çalışmada 18. yüzyıl şairlerinden Mevlânâ Resmî'nin babadan oğula nasihat yoluyla oluşturulan *Levhnâme* adlı eseri incelenip çevriyazılı metni hazırlanmıştır. Aruzun “mefâ'îlün mefâ'îlün fa'ülün” vezni ile ve mesnevi nazım şekliyle yazılmış olan eserin elimizde bugün için tek nüshası bulunmaktadır. Ankara Milli Kütüphane'de *06 Mil Yz A 5214* arşiv numarasıyla kayıtlı bu nüshadan hareketle hazırlanan çalışmamız bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında nasihatnâme türü hakkında genel bilgiler verildikten sonra İran ve Türk edebiyatlarında yazılan nasihatnâmeler söz konusu edilmiştir. 1. bölümde Mevlânâ Resmî'nin hayatı ve eseriyle ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. 2. bölümünde ise *Levhnâme*'nin incelemesi yapılmıştır. Eserin nazım şekli, vezin, kafiye, dil ve üslup, atasözleri ve deyimler, edebi sanatlar ve muhteva gibi açılardan özellikleri tespit edilmiştir. 3. bölümde ise çevriyazılı metnin hazırlanmasında izlenen yol açıklanarak eserin çevriyazılı metni ortaya konmuştur. Çalışmanın sonunda eserdeki sözcüklerin manasını içeren sözlük bölümü ile kişi, yer ve eser adlarını içeren dizin bulunmaktadır.

Anahtar Sözcükler

Nasihatnâme, Mevlânâ Resmî, Levhnâme, Mesnevi

ABSTRACT

ÖZTÜRK, Aslıhan. *Mevlânâ Resmî's Masnavi Called Levhnâme (Examination-Text-Dictionary-Index)* Master Thesis, Ankara, 2017.

There is an important place of nasihatname in our literature, which aims to convey readers in a moral and social way, and thus to raise a model of a human type. One of these types of works is Levhnâme belonging to Mevlânâ Resmî. In this study, one of the 18th century poets, Mevlânâ Resmî's work named *Levhnâme*, which was created through advice from the father to the son, is examined and a transcriptional text is prepared. Today, there is only one copy of the work, which is written aruz meter of “mefâ’îlün mefâ’îlün fa’ûlün” and masnavi verse. Our study, prepared by moving from this copy which is registered with *06 Mil Yz A 5214* archive number in Ankara National Library, is composed of an introduction and 3 sections. In the introduction part, after giving general information about the type of nasihatname, it is talked about nasihatnames written in Iran and Turkish Literature. In the 1st section, general information about Mevlânâ Resmî's life and works is given. In the 2nd section, *Levhnâme* is examined. The features of the work are identified from such perspectives as verse, meter, rhyme, language and style, proverbs and idioms, literary arts and content. In the 3rd section, the transcriptional text of the work is introduced by explaining the path of preparation of the transcriptional text. At the end of the study, there is a dictionary part including the meaning of the words in the work and a concordance including the names of the person, place and work.

Keywords

Nasihatnâme, Mevlânâ Resmî, Levhnâme, Masnavi

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	viii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER	x
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1
A. NASİHATNÂME (PENDNÂME).....	1
A.1. İran Edebiyatında Nasihatnâmeler	2
A.2. Türk Edebiyatında Nasihatnâmeler.....	3
1. BÖLÜM: RESMÎ'NİN HAYATI VE ESERİ	7
1.1. RESMÎ'NİN HAYATI.....	7
1.2. RESMÎ'NİN ESERİ.....	11
1.2.1. Levhnâme'nin Tanıtılması : Adı, Türü, Yazılış Sebebi, Yazılış Tarihi, Beyit Sayısı ve Vezni.....	11
1.2.2. Levhnâme'nin Nüsha Tavsifi.....	13
2. BÖLÜM: LEVHNÂME'NİN İNCELENMESİ.....	14
2.1. NAZIM ŞEKLİ VE ESERİN BÖLÜMLERİ	14
2.1.1. Nazım Şekli.....	14

2.1.2. Eserin Bölümleri	14
2.2. VEZİN	16
2.3. KAFİYE	18
2.3.1. Kafiye Çeşitleri	19
2.3.1.1. Mücerred Kafiye	19
2.3.1.2. Mürdef Kafiye.....	20
2.3.1.3. Müesses Kafiye.....	20
2.3.1.4. Mukayyed Kafiye	20
2.3.2. Kafiye Kusurları	20
2.3.2.1. İkvâ	20
2.3.2.2. İkfâ.....	21
2.4. DİL VE ÜSLUP.....	22
2.4.1. Deyimler	24
2.4.2. Atasözleri	25
2.5. EDEBÎ SANATLAR	27
2.5.1. Teşbih.....	27
2.5.2. Kinaye	28
2.5.3. Tenasüb	29
2.5.4. Sihri Helal.....	30
2.5.5. Tezad.....	30
2.5.6. Nida.....	31
2.5.7. Telmih	32
2.5.8. İrsal-i Mesel	33
2.5.9. İktibas.....	33
2.5.10. Cinas	34
2.5.11. İştikak.....	35

2.5.12. Tarsi	35
2.6. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	36
2.6.1. Güzel Ahlaka Ait Özellikler	36
2.6.1.1. Kanaat	36
2.6.1.2. Tevazu (Alçak Gönüllülük)	37
2.6.1.3. İhlas (İçten Sevgi)	37
2.6.1.4. Doğruluk	38
2.6.1.5. Hayâ (Utanma).....	38
2.6.1.6. Hilm (Huy Yumuşaklığı)	39
2.6.1.7. Şecaat (Cesurluk, Yiğitlik)	39
2.6.2. Kötü Ahlaka Ait Özellikler.....	40
2.6.2.1. Temerrüd (İnat).....	40
2.6.2.2. Tama ve Dünya Sevgisi	42
2.6.2.3. İsrâf	43
2.6.2.4. Cimrilik.....	43
2.6.2.5. Kibir ve Gurur.....	43
2.6.2.6. Tezellül	44
2.6.2.7. Hased (Kıskançlık)	45
2.6.2.8. Vakahat (Arsızlık).....	46
2.6.2.9. Gazap (Hiddet, Öfke).....	46
2.6.2.10. Cübn (Korkaklık).....	47
2.6.3. Anne ve Babaya Hürmet Bahsi	47
2.6.4. İlimle İlgili Hususlar	49
2.6.4.1. İlmin Gereği	49
2.6.4.2. Âlimlere Hürmet Bahsi.....	50
2.6.5. Ayetler ve Hadisler	50

2.6.5.1. Ayetler	50
2.6.5.2. Hadisler	52
3. BÖLÜM: LEVHNÂME’NİN ÇEVİRİYAZILI METNİ	55
3.1. METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL.....	55
3.2. TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	60
3.3. ÇEVİRİYAZILI METİN	61
SONUÇ.....	141
KAYNAKÇA	142
EK KAYNAKLAR.....	145
DİZİN (KİŞİ, YER, ESER ADLARI)	148
SÖZLÜK.....	149
EKLER.....	203
EK 1 :LEVHNÂME’NİN ESİYAZI METNİ).....	203
EK 2 :ORJİNALLİK RAPORU.....	252
EK 3: ETİK KURUL İZİNİ MUAFİYET FORMU.....	254
ÖZGEÇMİŞ	

GİRİŞ

A. NASİHATNÂME (PENDNÂME)

Arapça “nasaha” kökünden türeyen nasihat kelimesinin Arap dilinde çok çeşitli anlamları vardır. “Hâlis, samimi, katıksız olmak; kin, hile ve aldatmanın zıttı olarak iyilik yapmak, dürüst davranmak” gibi anlamlarının yanında kelime hadis dilinde “kendisine nasihatte bulunulan kişiye hayır dilemek” anlamını da taşımaktadır (Canım, 2010, s.180)

Nasihat kelimesinin Fars dilindeki karşılığı ise “pend”dir. Nasihat, öğüt manasına gelen “pend” sözcüğü “nâme” ile birlikte; “pendnâme”, “öğüt kitabı, nasihat risalesi” gibi anlamlar taşır (Canım, 2010, s.180)

Edebî bir tür olarak nasihatnâmeler (pendnâmeler), doğruya sevk edip yanlıştan sakındırarak örnek insan tipi yetiştirmeyi amaçlayan didaktik eserlerdir. İslami temele dayalı ahlaki kuralları, tüm insanlara bilhassa gençlere iletme maksadıyla yazılan nasihatnâmeler, iyi ve güzel ahlakın tavsiyesi kötü ahlaktan ise uzak durulması esasına dayanır. Dinin yasakladığı şeylerden, toplumca hoş karşılanmayan davranışlardan, toplumu çürüten ahlaki sıkıntılardan kişiyi kurtararak toplumsal barış ve düzeni sağlamaya vesile olmak nasihatnâmelerin temel amaçlarındandır.

Nasihatnâmeler genellikle ahlaki-didaktik eserlerdir. İslam toplumları teorik ahlaktan ziyade ahlakın uygulamasına önem vermişler, dinin emir ve yasakları ile gelenek ve töre ahlâkı içinde yapılması veya yapılmaması gereken davranışları konu alan nasihatnâme türü kitapların telifi doğrultusunda gayret sarfetmişlerdir. Yazarların kendi gözlemleri, bilimsel çalışmaları ve kültürel birikimlerinin yer aldığı bu eserlerde öğüt verilirken ayet ve hadislerden, atasözleri ve vecizelerden yararlanılır, ayrıca çeşitli hikayeler anlatılıp kıssadan hisse alınması öğütlenir (Pala, 2006, s.409).

Nasihatnâmelerde genellikle dinî-tasavvufi konular, sosyal hayatla ilgili konular ve genel ahlâk kuralları işlendiği gibi dar anlamda çeşitli meslek sınıflarını eğitmek ve uyarmak için de nasihatnâmelerin yazılabildiği görülür (Kaplan, 2015, s.1; Pala, 2006, s.409).

Nasihat konulu eserler manzum veya mensur olabildikleri gibi her ikisinin karışımı şeklinde de yazılabilmektedirler. Gazel, kaside, terci-i bend şeklinde de yazılabilen manzum nasihatnâmelerde en çok mesnevi nazım şeklinin tercih edildiği görülür. Emine Yeniterzi, XIII.-XX. yüzyıllar arası Anadolu sahasında 82 ahlâki mesnevi tespit etmiş ve bu mesnevilerden büyük kısmının nasihatnâme türünde olduğunu bildirmiştir (2007, s.433-468).

Edebiyatımızda nasihatnâme türünün ortaya çıkmasında İran edebiyatındaki pendnâmelerin etkili olduğu bilinmektedir. Divan şairleri bu tip eserleri manzum olarak tercüme etmiş nasihatnâme türünde yüzyıllar boyu pek çok eser ortaya konmuştur.

A.1. İran Edebiyatında Nasihatnâmeler

İran edebiyatında hikmet ve pend çok önemli bir yer tutmuş ve bunları anlatmak, hikmetli söz söylemek üstadlık alâmeti sayılmıştır. İran edebiyatında nasihat geleneği çok eskilere dayanmaktadır. Bazı araştırmalara göre nasihatnâme türündeki eserlerin İslâmiyet sonrası dönemde görüldüğü kaydedilse de türün köken ve şekil bakımından İslamiyet öncesi İran geleneklerine dayandığı bilinmektedir (Yıldırım, 2005, s.16).

İslamiyet öncesi İran edebiyatında yazılan eserlerden enderznâmeler çocuklara ve gençlere öğütler veren edebi eserler olup nasihatnâme türünün İran edebiyatında çok eskilere dayandığının örneğidir.¹Nitekim Fars edebiyatının Pehlevi dilinde yazılmış ve günümüze kadar gelebilmiş eski eserlerinin önemli bir bölümü bu tür ahlak kuralları, ahaki öğütler ve hikmet dolu cümlelerle doludur. Söz konusu eserlerdeki öğüt veren sözlerin kaynakları hakkında kesin bir bilgi yoktur. Ancak bu yazılış tarzları ve içeriklerinden anlaşıldığı kadarıyla ahlaki içeriklerinin önemli bir kısmı Zerdüşt'ün

¹ İran edebiyatında öğüt geleneğinin İslamiyet öncesi örnekleri için bkz. Balcı, 2013.

kutsal kitabı Avesta'ya dayanır (Balcı, 2013, s.11). İranlıların bu tür konulara eğilimleri öğüt içeren sözleri taşlara kazıyacak derecededir.

İran edebiyatında nasihatnâme tarzında şiirler söyleyen ilk şair, Kelile ve Dimne'nin müellifi Rûdekî'dir. X., XI. yüzyıllarda Rûdekî'den başka Şehîd-i Belhî, Ebû Tayyib Mas'abî, Ebû Tâhir Husrevânî, Dakîkî gibi şairlerin şiirlerinde bu türden ahlak, öğüt ve hikmetleri görmek mümkündür (Canım, 2010, s.182).

İslamiyet'in kabulüyle birlikte Fars kültürü İslâm kültürünün etkisi altına girmiş ve nasihatnâme türünde eser vermek üzere zengin bir altyapı oluşmuştur. Manzum ve mensur ahlaki öğütler içeren pek çok eser kaleme alınmıştır. XI. yüzyıla kadar bu eserler Pehleviçe orijinalleri veya çevirileriyle mevcuttu. XII. yüzyılın başlarında Senâî hakîmâne ve ârifâne şiirler söyleyerek İran şiirine yeni bir soluk getirmiştir. XIII. yüzyılda ahlaki ve içtimai konuları ele alan en büyük şair Sa'dî'dir. Bu yüzyılda nasihatnâme türündeki eserlerin tasavvufla yoğrulduğu görülür. XIII. yüzyılın başlarında ahlaki ve didaktik mesnevileriyle Attâr bu türün öncüsü olmuş ve onun Pendnâme adlı eseri klâsik şairlerimizce yüzyıllarca model olarak benimsenmiştir (Canım, 2010, s.182). Attâr'ın Pendnâme'si asırlar boyunca şark İslâm ülkelerinde hemen her sınıf halk tabakası arasında geniş ve derin bir etki bırakmıştır.

A.2. Türk Edebiyatında Nasihatnâmeler

Türk edebiyatında öğüt verme amacıyla şiir yazma geleneği çok eskilere dayanmaktadır. Öğüt verme maksadıyla ortaya çıkan ve didaktik unsurların ön planda olduğu eski Türk şiiri türlerinden savların, öğüt verme geleneğinin ilk temsilcileri oldukları söylenebilir.

Türk edebiyatının ilk yazılı ürünleri olan Orhun Kitabeleri'nde de nasihat yoluyla söz söylendiği görülebilir. Bunların yanında nasihatnâmeye bir tür olarak edebiyatımızda İslâmiyet'ten sonra rastlanır. İslâmi Türk edebiyatının ilk yazılı ürünleri olan ve bilginin faydaları, alçak gönüllülüğün erdemleri, dünyanın geçiciliği ile evlilik kurumu, insan ilişkileri gibi içtimai konularda öğütler veren, dinin yasak ve emirlerini söz konusu eden

Kutadgu Bilig, *Atabetü'l-Hakâyık* ve *Dîvân-ı Hikmet* gibi eserler nasihatnâme türünün ilk örnekleri olarak kabul edilebilir (Canım, 1988, s.155).

Anadolu sahasında nasihatnâme türünün örneklerine ise XIV. yüzyılda rastlanır. Yunus Emre'nin ruh-akıl, tamah-kanaat, kibir-tevazu, cimrilik-cömertlik, gıybet-doğruluk gibi konularda öğütlerini içeren *Risâletü'n-Nushiyye*'si bunun ilk örneği olarak kabul edilir. Hoca Mes'ûd'un Sa'dî'nin Bostan adlı eserinden yaptığı seçmelerle meydana getirdiği *Ferheng-nâme-i Sa'dî*'si, Ahmed Fakih'in kaside biçiminde yazdığı *Çarhnâme*'si, Müridî'nin dini-tasavvufî türde yazılan *Pend-i Ricâl*'i, Süleymân'ın dini-didaktik türde yazılan *Nasihat-nâme*'si yine bu türün örneklerindedir. (Pala, 2006, s.409-410).

XV. yüzyıl, Türkçenin edebî sahada bir yazı diline dönüştüğü ve klâsik Türk edebiyatının sağlam temeller üzerinde gelişmeye başladığı bir yüzyıldır. Bu yüzyılda, Ahmed-i Dâ'î'nin divan edebiyatında çocuğu muhatap alarak yazdığı ilk eseri olan *Vasiyyet-i Nûşirevân-ı Âdil Be-Püsereş*'i, Ref'î'nin Hurufiliğin esaslarını konu ettiği *Beşâret-nâme*'si, Arif'in şeyh-mürîd ilişkisi ve vahdet-i vücûd üzerinde durduğu *Mürşidü'l-ubbâd*'ı, Fatih devri şairlerinden Saruhanlı Gülşenî'nin *Dil-güşâ*'sı, Dede Ömer Rûşenî'nin *Pend-nâme*'si, Yetimi'nin iyi ameller işlemenin gereği üzerinde durduğu *İbret-nâme*'si, Şeyh Eşref'in dinî-tasavvufî türdeki *Nasihat-nâme*'si bu türün örnekleri olarak karşımıza çıkar (Pala, 2006, s.410; Yeniterzi, 2007, s.439-446).

XVI. yüzyılda Türk edebiyatının diğer türlerinde olduğu gibi nasihatnâme türünde de büyük bir zenginlik söz konusudur. Bu asırda, Günahkâr mahlaslı şairin gazel, kaside ve mesnevi biçimlerinde yazdığı *Nasihat-i Günahkâr*'ı, Derviş Şemsî'nin 10 kuş arasındaki münazaradan oluşan temsilî ve dinî-tasavvufî bir nasihatnâme olan *Deh-Murg*'u, Karamanlı Cemâlî'nin mensur *Nesâyîhu's-sûfiyye fi'l-mevâizi'd-diniyye*'si, İbrahim Gülşenî ve Geyveli Güvâhî'nin *Pend-nâme*'si, Hızrî'nin dinî-ahlaki mahiyetteki *Âb-ı Hayât*'ı, Şah İsmail'in *Nasihatnâme*'si, Muhyî'nin tıp konusunda öğütler içeren *Manzûme-i Tıbb*'ı, Kanuni Sultan Süleyman dönemi şairlerinden Askerî'nin cinsel muhtevalı *Pendnâme*'si, Za'îfî'nin Feridüddîn-i Attâr'ın *Pendnâme*'sinden tercüme ettiği *Bostân-ı Nasâyih*'ı ile Sa'dî'nin Bostan isimli eserinden tercüme ettiği *Bâğ-ı Behişt*'i, Behiştî'nin 8 bölümden oluşan dinî-tasavvufî muhtevalı *Heşt Behişt*'i yüzyılın öne çıkan nasihatnâmeleridir. Yüzyılın sonuna doğru

nasihatnâme türünde artış görülmektedir. Şemseddîn-i Sivasî'nin *İbretnü mâ, Gülşen-âbâd, İrsâdü'l-Avâm, Heşt Behişt* ve *Mir'âtü'l-Ahlak* ve *Mirkatü'l-Eşvâk* isimli eserleri, Pîr Mehmed Azmî'nin genel ahlak ve görgü kuralları üzerine yazdığı *Pend-nâme*'si, Defterdâr-zâde Cemâlî'nin atasözleriyle bezediği *Risâle-i Dûrûb-ı Emsâl*'i, Emîrî'nin dinî-tasavvufi eseri *Gülşen-i Ebrâr*'ı bunlardandır. Gelibolulu Mustafa Âlî'nin *Nushatü's-selâtîn*'i yüzyılın son nasihatnâmesi olarak karşımıza çıkar (Pala, 2006, s.410; Yeniterzi, 2007, s.446-457).

XVII. yüzyıl, Osmanlı devleti için siyasi, iktisadi ve içtimai çalkantıların olduğu bir dönemdir. Bu nedenle bu yüzyılda yazılan nasihatnâmelerde dinî-tasavvufi konuların yanında devlet yönetimiyle ilgili hususların işlendiği görülür. Sâfi Mustafa Efendi'nin meslek ahlakıyla ilgili öğütler içeren *Gülşen-i Pend*'i, Veysî'nin *Hâbnâme*'si, *Koçi BeyRisalesi*, *Nev'î-zâde Atâî*'nin *Nefhatü'l-Ezhâr* ve *Sohbetü'l-Ebkâr*'ı, Aziz Efendi'nin *Kâunnâme-i Sultânî*'si, Emîrî'nin *Mirâtü'l-Ebrâr*'ı, Hilmî'nin *Bahrü'l-Kemâl*'i, Kâtib Çelebi'nin *Düstürü'l-amel li islâhi'l-halel*'i, Nâlî Mehmed'in *Tuhfetü'l-Emsâl*'i ve Hezarfen Hüseyin Efendi'nin *Telhîsü'l-beyân fi kavânini Âli Osmân*'ı bu yüzyılın nasihatnâmelerinden bazılarıdır (Canım, 1988, s.158; Pala, 2006, s.410).

XVIII. yüzyılın başında Türk edebiyatının en meşhur nasihatnâmesi olan Nâbî'nin *Hayriyye* adlı eseri karşımıza çıkar. Nâbî'nin oğlu Ebu'l-Hayr Mehmed için yazdığı eser, dinin emir ve yasakları, cömertlik, mertlik, güzel ahlak, giyim adabı, yalancılığın zararları, tıp ve kimya ilimlerinin önemi gibi konulardaki nasihatleri içerir. Toplumun geçerli ahlak anlayışını ve örnek insan tipini yansıtmaları bakımından oldukça önemli ve orijinal bir eserdir. Diğer nasihatnâmelerden farklı olarak ayanların, paşaların ve kadıların bir bakıma Osmanlı devlet kurumlarının yanlışlarına yönelik eleştirileriyle de dikkat çeken bir eserdir. Yine bu yüzyılda Emîrî'nin oğlu için hayat tecrübelerini aktardığı *Nasihatnâme*'si, Diyarbakırlı Ahmed Mürşidî'nin halk için sade dille yazdığı dinî tasavvufî muhtevalı *Pend-nâme*'si, Ömer Zarîfi'nin âdâbı muâşeret konusundaki öğütlerini içeren *Pend-nâme*'si, Akhisarlı Vassâf Abdullah Efendi'nin *Hayâl-i Behcet-âbâd*'ı, Defterdar Sarı Mehmed Paşa'nın *Nesâyihu'l-vüzerâve'l-ümerâ*'sı, Diyarbakırlı Seyyid Ahmed Mürşidî'nin *Pend-i Mürşidî*'si ve Sümbül-zâde Vehbî'nin oğlu Lutfullah için kaleme aldığı ve Nâbî'nin *Hayriyye*'sine nazire olan *Lutfiyye*'si bu yüzyılın diğer nasihatnâmeleridir (Pala, 2006, s.410; Yeniterzi, 2007, s.460-463). Çalışmamızın

konusunu oluşturan *Levhnâme* de XVIII. yüzyılın ilk yarısında telif edilmiş bir nasihatnâmedir. Babadan oğla nasihat yoluyla yazılan bir eser olarak *Levhnâme* (1743-1744), Nabi'nin *Hayriyye*'si (1701) ile Sünbülzâde Vehbi'nin *Lutfiyye*'si (1791) arasında yerini alır.

XIX. yüzyıla gelindiğinde nasihatnâmelere eskisi kadar rağbet edilmediği görülür. Ahmed Râşid'in Lokman Hekim'in öğütlerine dair *Pend-nâme-i Lokmân HekimTerceme-i Manzûmesi* adlı eseri, Sûzî'nin *Pendnâme-i Sûzî*'si, Hüseyin Kudsî'nin *Pend-i MahdumânNâm Zuhûrât-ı Kudsiyye*'si bu yüzyılın nasihatnâmelerindedir. Bu yüzyılda kitap hacmindeki tek nasihatnâme ise Erzurumlu Mehmed Şerîfi'nin *Pend-i Gülistân-ı Şerîf*'idir. Cumhuriyet döneminde nasihatnâme türündeki eserler önemini kaybetmiş olup Ali Fuat Başgil'in *Gençlerle Başbaşa* adlı kitabı modern bir nasihatnâme olarak değerlendirilebilir (Pala, 2006, s.410).

1. BÖLÜM: RESMÎ'NİN HAYATI VE ESERİ

1.1. RESMÎ'NİN HAYATI

Üzerinde çalıştığımız *Levhnâme*'nin müellifi Mevlânâ Resmî hakkında, bütün araştırmalara rağmen, tezkirelerde ve diğer biyografik kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Resmî mahlaslı şairler araştırıldığında şu bilgilere ulaşıldı.

Tezkirelerden sadece Güftî'nin *Teşrifâtü 'ş-şuarâ*'sında "Mevlânâ Resmî" isimli bir şair görülür. Bunun dışındaki diğer tezkirelerde "Resmî" mahlaslı şairlere rastlıyoruz. Resmî ismi 16. yüzyıl tezkirelerinden Latîfî tezkiresinde ve Sehi Bey'in *Heşt Behişt*'inde anılır. 17. yüzyıl tezkirelerinden ise sadece Güftî'nin *Teşrifâtü 'ş-şuarâ*'sı ile Kafzâde Fâizî'nin *Zübdetü 'l-eş 'âr*'ında Resmî ismine rastlıyoruz.

16. ve 17. Yüzyıl Tezkirelerinde Resmî Mahlaslı Şairler;

Resmî : Bursalıdır. Asıl adı, doğum tarihi, eğitimi ile ilgili kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Esnaf divan şairlerinden olup bezzâzdır. Ahmed Paşa ile çağdaş olup şiir vadisinde onun takipçisi olmuştur. 15. yüzyıl şairleriyle olan nazireleri ve Ahmed Paşa ile çağdaş olması onun 15. yüzyıl şairlerinden olduğunu düşündürmektedir (İsen, 1998, s.185; Canım, 2000, s.271-272).

Mevlânâ Resmî : (ö. 1076/1665-66) İstanbulludur. Mesnevi şârihi Sarı Abdullah Efendi'nin oğludur. Güftî onun manzum ve manalı yazma konusunda çaba gösterdiğini dile getirir. Safâyî onun katiplik konusunda kendisini ilerlettiğini ve cebeciler katibi olduğunu söyler. Safâyî onun divan tertip ettiğini ve 1076/1665-66 yılında vefat ettiğini bildirir (Yılmaz, 2001, s.140; Çapan, 2005, s.204).

18. Yüzyıl Tezkirelerinde Resmî Mahlaslı Şairler;

Resmî : (ö. 1085/1674-75) Manisa'da doğdu. Asıl adı Muharrem yahut Muhterem'dir. Öğrenimini tamamladıktan sonra Manisa'da müftülük yapmış ve 1085/1674-75 yılında vefat etmiştir (Çapan, 2005, s.205).

Resmî : (ö. 1109/1679) Asıl adı İsmail olan Resmî'nin doğum yeri Rumeli'dir. Halvetiye tarikatına intisap eden Resmî, Safâyî tezkiresinde sofî görünüşlü, derviş ve kalender yüzlü biri olarak tarif edilmiş, şiirlerinin de sade ve sûfiyâne olduğu belirtilmiştir (Güzel, 2012, s.250).

Resmî : (ö. 1198/1783-84) İstanbulludur. Asıl adı Ahmed'dir. Kadî Mustafa Efendi'nin Baş Çukadarı Kadî Mehmed Efendi'nin oğlu olduğu için Çukadarzâde ismiyle tanınmıştır. Medrese öğrenimi görmüş, İsmail Zühdi Efendi'den sülûs ve nesih hatlarını öğrenmiştir. Müderris olunca Kâtibzâde Mustafa Efendi'den hat dersleri alarak icazet almıştır. Hocası Reisülküttâb Mustafa Efendi'nin ölümünden sonra onun makamına hat hocası olarak atanmış ve hattat olarak şöhret bulmuştur. Rumeli kadılığı da yapmış ve Şam'da vefat etmiştir. Râmiz'e göre şiir ve inşada hüner gösteren Resmî Ahmed Efendi'nin eserleri hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur (Erdem, 1994, s.125; Karatay, 2008, s.357).

Resmî : (d. 1112/1700-01- ö. 1197/1783) Asıl adı Ahmed'dir. Girit'in Resmo kasabasında doğduğu için Resmî mahlasını almıştır. Küçük yaşta temel dinî bilgileri ve yazı sanatını öğrendi. Sarf, nahiv, beyan, mantık, meani, fıkıh ve tefsir ilimlerini öğrendi. Reisülküttap Mustafa Efendi'ye intisap ederek çeşitli kademelerde memur olarak çalıştı. Osmanlı Rus savaşının barış görüşmelerinde Osmanlı Devleti'ni temsil etmiş ve Küçük Kaynarca Antlaşması'nı imzalayan iki kişiden biri olmuştur. Zarif bir münşi olan Ahmed Efendi biyografik çalışmaları ve sefâretnâme türündeki eserleriyle tanınmıştır. Halîkatü'r-Rü'esâ adlı eseri 64 reisülküttabın biyografisini içermektedir. Hamîletü'l-Küberâ adlı eseri ise darrüssade ağalarının biyografilerini içermektedir (Erdem, 1994, s.124).

Resmî : Asıl adı Mehmet olup Sofya’da dünyaya gelmiştir. Babasının adı Abdurrahman’dır. Bursa’da imamlık ve hatiplik yapmış, Bursa Şer’iyye Mahkemesi kâtipliği görevinde olduğu sırada vefat etmiştir. Hoş sohbetiyle tanınan Mehmed Efendi ilk şiirlerinde Resmî mahlasını sonraki şiirlerinde Vâhid mahlasını kullanmıştır. Hat sanatında ustadır (Abdulkadiroğlu, 1999, s.114).

19. ve 20. Yüzyıl Tezkirelerinde Resmî Mahlaslı Şairler;

19. yüzyıl tezkirelerinden Şefkat Tezkiresi’nde ve Es’ad’ın *Bağçe-i Safâ-endûz* adlı eserinde Resmî adı geçer. Şefkat Tezkiresi’nde Resmî ismi iki kez geçer. Bu kişilerden biri Çukadarzâde olan Resmî olup diğeri de Giritli Resmî’dir. Bu isimler 18. yüzyıl tezkirelerinde de geçtiği için burada tekrarlanmamıştır (Kılıç, 2005, s.63-65).

Esad’ın *Bağçe-i Safâ-endûz* adlı eserinde Resmî adı bir kez anılır. Bu kişinin asıl adının Mehmed ve memleketinin Resmo olduğu bilgisi vardır. Bunun dışında herhangi bir bilgiye rastlanmaz (Oğraş, 2001, s.26).

Ali Emîrî’nin *Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid* adlı eserinde de Resmî ismi bir kez anılır. Bu kişiye ait bilgiler şu şekildedir:

Resmî : (d. 1010/1601 - ö.1077/1666) “Açıkbaş” olarak isimlendirilen Resmî, Şeyh Halîl-i Nakş-bendî Mahmud Efendi hazretleridir. Şiirlerinde Resmî, Âcizî ve Diyarbekrî mahlaslarını kullanmıştır. 1010/1601 yılında Diyarbakır’da doğmuştur. Diyarbakır’da devrin âlimlerinden ilim tahsil etmiş ve Mardin Voyvodalıği görevine atanmıştır. Daha sonra bu görevini bırakarak o dönemde Doğu Anadolu’nun manevi mürşidi sayılan amcası Aziz Mahmud Urmevî’ye intisap ederek kendisinden icazet almıştır. Müridlerinin sayısı gün geçtikçe artan Aziz Mahmud Urmevî kendisini çekemeyenlerin şikayeti üzerine idam edilmiştir. Şeyhi ve amcasının idam edilmesinden sonra Mahmud Efendi Diyarbakır’ı terk ederek Kahire, Bağdat ve İstanbul gibi ilim merkezlerini dolaşmış ve Bursa’ya gelerek burada irşad faaliyetlerinde bulunmuştur. 1077/1666 tarihinde burada vefat etmiştir. Mahmud Efendi’nin Risâle-i Nûrbahşîyye, Şerh-i Evrâdü’l-Fethiyye ve Güzîde adlı üç risalesi ile bazı şiirleri vardır. Bu eserlerden şairin

Arapça ve Farsçaya hâkim olduğu ve dini kavramları tasavvufi bir dille açıklamaya çalıştığı söylenebilir (Kadıoğlu, 2014, s.425-430).

Nail Tuman'ın *Tuhfe-i Nâilî* isimli eserinde 9 farklı Resmî söz konusudur. Bunlardan 8'i yukarıda saydığımız kişilerle aynı Resmî olup yalnız 1'i farklı bir Resmî'dir. Bu kişiyle ilgili şu bilgiler söz konusudur:

Resmî : Asıl adı Ali'dir. Girit'te doğmuştur. Divanı vardır. Sadeddin Nüzhet Ergun'un Bektaşî Şairleri ve Nefesleri isimli eserine göre Resmî Ali Baba 18. yüzyılda yaşamış bir Bektaşî şairidir (Odabaşı, 2009, s.207).

Levhnâme, kaynaklardaki Resmî mahlaslı şairlerden hiçbirinde zikredilmemiştir. *Levhnâme*'deki tarih beyitinden hareketle eserin h.1156/ m.1743/1744 yılında telif edildiğini biliyoruz. Buradan hareketle *Levhnâme*'nin müellifi olan Resmî'nin 18. yüzyılın ilk yarısında hayatta olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla kaynaklarda ölüm tarihi 17. yüzyıl olarak belirtilen şairlerden herhangi biri *Levhnâme*'nin müellifi olamaz.

Ölüm tarihi 1783-84 olarak gösterilen ve Çukadarzâde ismiyle de tanınan İstanbullu Resmî'nin biyografik kaynaklarda eserleri hakkında bilgi verilmemiş olması, şairin *Levhnâme*'nin telif edildiği tarihte hayatta olması bizi söz konusu kişinin *Levhnâme*'nin müellifi olduğu düşüncesine sevk eder.

Mevlânâ Resmî hakkındaki bilgilere ancak eserinden yola çıkarak ulaşabiliyoruz. Mevlânâ Resmî'nin oğlu için yazdığı *Levhnâme*'deki bir beyitten yola çıkarak oğlunun, eserin yazıldığı tarihte yedi yaşında olabileceğini söyleyebiliriz.

Yediñde vaqt-i şeybe var mı hüccet

Fenâ milkinde ' ayşa tül-ı müddet (108)

Yine eserinden yola çıkarak Mevlânâ Resmî'nin nazma râgıp bir şair olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim eserin sebep-i telif bölümünde Resmî insan tabiatının nazma meyilli olduğunu ve bu nedenle eserini manzum olarak tertip ettiğini dile getirir.

Dağı manzûme itdim vech-i aḥşar
Çü mâyildür tabâyi' nazma ekşer (37)

Mevlânâ Resmî, dinî ve ahlaki hususlara önem veren bir âlim portresi çizer. Bütün müminlerin ilm-i hâl öğrenmesi gerektiğini dile getirir. İlm-i hâlden biri de ahlak ilmidir, iyi ve kötü ahlak bilinerek iyi ahlaklı kullardan olunmalıdır.

Ki her mü'min mükellef üzre vâcib
Ola taḥşîl-i 'ilm-i hâle tâlib (16)

Dağı bil 'ilm-i hâliñ biri ey yâr
Didiler 'ilm-i aḥlâk olmaz inkâr (17)

1.2. RESMÎ'NİN ESERİ

İkinci bölümde etraflıca incelenen *Levhnâme* üzerine bu bölümde genel bilgiler verilecektir.

1.2.1. Levhnâme'nin Tanıtılması : Adı, Türü, Yazılış Sebebi, Yazılış Tarihi, Beyit Sayısı ve Vezni

Mevlânâ Resmî'nin *Levhnâme* adlı eseri tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda zikredilmemiştir. Dolayısıyla eserin özellikleri ve ismi hakkında bilgi veren herhangi bir kaynak bulunmamaktadır.

Elde bulunan tek nüshada eserin ismi bir kez anılmıştır. Mevlânâ Resmî, hazırladığımız çevriyazılı metnin 2. beytinde hayırla anılması için eserine besmele ile başladığını bildirir. Bu beyitte geçen “levh-nâme” kelimesiyle eserin ismi anılmıştır.

Ki bismillâh ola ser-levh-nâme
Olur nâmi irer hayrı hitâma (2)

Levhnâme nasihatnâme türünde yazılmış bir mesnevidir. Eserde kanaat, tevazu, doğruluk, hayâ, hilm ve şecaat gibi iyi huylar ile inat, israf, tama, cimrilik, kibir ve haset gibi kötü huylar söz konusu edilmiş ve nasihat edilirken ayet, hadis ve atasözlerinden faydalanılmıştır.

Levhnâme'de “Fî-sebebi'n-naẓmı ve-beyâni'l-hâceti” başlığı altında eserin yazılış sebebi ve lüzumu izah edilir. Mevlânâ Resmî ahlak ilmi öğrenmenin gerekliliğinden bu hususta yazılmış risâlelerin eksik ve anlaşılması güç olduğundan söz eder. Türkçede bu meseleleri halkın anlayabileceği bir dille yazmanın gerekliliği nedeniyle böyle bir eser tertip ettiğini dile getirir.

Şair eseri için şu tarih beytini düşürmüştür:

Ararken nazmına târiḥ-i sâmiḥ
Bu geldi târiḥ eyü nazm-ı nâşih (778)

Bu beyitteki “eyü nazm-ı nâşih” terkibi ebced hesabıyla h.1156/m.1743/1744 tarihini verir. Eserin yazılış tarihine bu hesapla ulaşılmış oluruz.

Levhnâme'de eserin beyit sayısı ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir. Elimizdeki tek nüsha 779 beyitten oluşmaktadır. Bu sayıya eserdeki müfred beyit de dâhildir.

Levhnâme, aruzun “mefâ'îlün mefâ'îlün fa'ülün” kalıbıyla yazılmıştır. Eserdeki müfred beytin vezni esas metinden farklı olarak “mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün fa'ül” dür.

Eserin kime sunulduğu ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

1.2.2. Levhnâme'nin Nüsha Tavsifi

Levhnâme'nin elimizde tek nüshası bulunmaktadır. Bu nüsha Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda **06 Mil Yz A 5214** arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Bu nüshaya ait özellikler şöyledir:

Eser Adı	: Levh-nâme
Yazar Adı	: Mevlânâ Resmî
İstinsah Tarihi	: H.1157- M.1744
İstinsah Yeri	: ?
Müstensih	: ?
Kitap Ölçüsü	: 225 x 155- 170 x 105 mm.
Hattı	: Harekeli Nesih
Varak Sayısı	: 32
Satır Sayısı	: 13

Bölüm başlıkları kırmızı, diğer kısımlar siyah mürekkeple yazılmıştır. Birkaç kelime haricinde metnin tamamı harekeli olarak yazılmıştır.

Baş	:	Getürdim besmele fetḥ-i kelâma Ḥudâ tevfiḳ ide vaşl-ı merâma
Son	:	Şalât-ı Ḥaḳ resûl-ı kibriyâya Daḥı şaḥb-ı nücûm u ihtidâya

2. BÖLÜM: LEVHNÂME’NİN İNCELENMESİ

2.1. NAZIM ŞEKLİ VE ESERİN BÖLÜMLERİ

2.1.1. Nazım Şekli

Levhnâme, mesnevi nazım şekliyle yazılmış olup bir babanın oğluna verdiği öğütleri ihtiva eden bir nasihatnâmedir. Bir müfred beyit hariç eserin tamamı mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Mesnevi sözlük anlamı “ikişer ikişer” olan edebiyatımızda her beytin dizeleri kendi arasında uyaklı, aruz bahirlerinin kısa kalıplarıyla yazılan uzun nazım biçiminin adıdır (Dilçin, 2009, s.167).

Mesnevilerin konusu çok çeşitlidir. Ünver, mesnevileri işlenen konulara göre 4 gruba ayırır (1986, s.415-417). Birinci grupta okuyucuya bilgi vermek, onu eğitmek amacı güden mesneviler yer alır. Dini, tasavvufî ve ahlaki mesneviler ile ansiklopedi niteliği taşıyan, belirli bir alanda bilgi veren mesneviler bu grupta yer alır. İkinci grupta okuyucunun kahramanlık duygusuna hitap eden, konusunu menkabelerden veya tarihten alan mesneviler bulunur. Üçüncü gruptaki mesneviler sanat yönü ön planda olan, okuyucunun edebi zevkine hitap eden, ana çizgisi aşk ve macera olan eserlerdir. Dördüncü grupta ise şairlerin gördükleri yaşadıkları olayları anlatan, toplum hayatından kesitler veren mesneviler yer alır. *Levhnâme* bu sınıflandırmaya göre okuyucuya bilgi vermek, onu eğitmek amacı güden mesnevilerin yer aldığı birinci gruba dâhildir.

2.1.2. Eserin Bölümleri

Klâsik mesnevi tertibine göre mesneviler mensur ya da manzum bir dibace ile başlar, tevhid, münâcât, na’t, mirâciye, medh-i çihâr yâr-ı güzîn, yapıtın sunulduğu kişiye medhiye ve sebep-i telif ile devam eder. Sonra âgâz-ı dâstân başlığı altında esas konunun işlendiği bölüm başlar. Mesneviler hâtîme bölümü ile sona erer (Dilçin, 2009, s.167-173). Klâsik mesnevi tertibi bu şekilde olmakla birlikte özellikle dinî-tasavvufî ve ahlaki mesnevilerde bu bölümlerin birbirinden kesin çizgiyle ayrılmadığı görülür.

Dinî-ahlaki ve didaktik türde bir mesnevi olan *Levhnâme*'de de mesnevilerin bu bölümlerinin birbirinden kesin çizgiyle ayrılmadığı görülür. Eserde müstakil bir şekilde tevhid, münâcât, na't, medh-i çihâr yâr gibi bölümler bulunmaz. Eser besmeleyle başlar, Allah'ın ve peygamberin zikredildiği 14 beyitlik kısa bir girişten sonra sebab-i nazm bölümü başlar. Bu bölümde eserin yazılış sebebi ve gereği izah edilir. Daha sonra konuya uygun çeşitli başlıklar altında nasihatler sıralanır. Daha sonra "Fî hâtimeti'l-veşâyâ" başlığı altında son nasihatler dile getirilerek esere son verilir.

Eserde yer alan başlıklar ve beyit numaraları şu şekildedir:

(15-39) Fî-sebebi'n-nazmı ve-beyâni'l-hâceti: Eserin yazılış sebebi ve lüzumunun izahı.

(40-71) Fî-beyân-ı hubbü's-şâlihîn ve-mücânebeti't-ţâlihîn : İyi insanlara duyulan sevginin ve faydasız insanlardan uzak durmanın izahı .

(72-79) Fî-beyân-ı kabûl-i nuşhü'l-hayr: Faydalı öğütlerin alınmasının izahı.

(80-204) Fî-zemmi't-temerrüd ve-beyân-ı hâlihi: İnadın yergisi ve halini bildirme.

(205-258) Fî-beyân-ı lüzümü'l-ilmî ile'l-amelî ve-fazlıhi: İbadetlerin ve imanın esasları olan ilmin gereğinin izahı.

(259-268) Fî-beyân-ı tevķîrû'l-ulemâi: Âlimlerin hürmetle anılmasının izahı.

(269-275) Fî-ri'âyet-i haķķı'l-üstâzi: Üstatların hakkının hürmeti.

(276-357) Fî-beyâni'l-ķanâ'ati ve-fevâ'idihâ: Kanaat ve faydalarının izahı.

(358-372) Fî-zemmi't-ţama' ve-ħubbi'd-dünyâ: Dünya sevgisi ve hırsın yergisi.

(373-383) Fî-beyâni's-seħâ ve-fazlihâ : Cömertliğin ve üstünlüğünün izahı.

(384-395) Fî-zemmi'l-isrâf: İsrafın yergisi.

(396-404) Fî-beyân-ı buħli ve'l-imsâk: Cimriliğin izahı.

- (405-417) Fî-beyâni't-tevâzu' i: Alçak gönüllülüğün izahı.
- (418-453) Fî-zemmi'l-kibri ve'l-ğurūr: Kibir ve gururun yergisi.
- (454-474) Fî-beyâni'l-tezellül ve-zemmihi: Aşağılanmanın izahı ve yergisi.
- (475-504) Fî-beyâni'l-ihlâş: İçten sevginin izahı.
- (505-527) Fî-beyâni'l ihlâş-ı beyne'l-‘ ibâdı bi-ma‘ nâ'l-istikâmeti: Doğruluk manasıyla kullar arasında içten sevginin izahı.
- (528-550) Fî-beyâni'l-istikâmeti ve'ş-şıdķı: Doğruluk ve kalp temizliğinin izahı.
- (551-635) Fî-ri' âyet-i hūķūķı'l- vâlideyn : Anne ve baba hakkının hürmeti
- (636-642) Fî-beyâni'n-nuşhı ve-zemmi'l-ħasedi: Nasihatın izahı ve kıskançlığın yergisi.
- (643-677) Fî-beyâni'l-ħased ve-zemmihi: Kıskançlığın izahı ve yergisi.
- (678-686) Fî-beyâni'l-ħayâ ve-medħihâ: Utanmanın izahı ve övgüsü.
- (687-712) Fî-zikri'l-vaķâħati zıddü'l-ħayâ: Utanmanın zıttı arsızlığın anılması
- (713-733) Fî-beyâni'l-ħilmi ve'l-ğazabı: Huy yumuşaklığı ve ve hiddetin izahı.
- (734-740) Fî-medħi'ş-şecâ' ati: Cesurluğun övgüsü.
- (741-761) Fî-beyâni'l-cübni ve-zemmihi: Korkaklığın izahı ve yergisi.
- (762-779) Fî-ħâtımeti'l-veşâyâ : Nasihatlerin sonu.

2.2. VEZİN

Bir beyit haricinde eserin tamamı “mefâ'îlün mefâ'îlün fa'ûlün” vezniyle tertip edilmiştir. Mesnevi'deki müfred beyitin vezni ise “mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün fa'ûl”dür ve eserin tamamı hezec bahriyle yazılmıştır.

Eser vezin yönünden incelendiğinde Resmî'nin bu hususta pek de titiz davranmadığı dikkati çekmektedir. Eserde çok fazla imale görülür.

Bunı bildiñ nedür sende cesâret
İdüp fıskı dahı lâf u mahâret (194)

Ġinâ kalb ile sâlimdür kederden
Dahı züll-i telâş-ı der-be-derden (281)

Nice mezmûm ise añla muķaşşır
Dahı ezyed mezemmetde mübezzir (384)

Şairin vezni kullanmadaki bir diğerkusuru da zihaftır. Eserde zihafklar imaleler kadar yaygın değildir.

Sa' âdetle buyurdu fahr-i ' âlem
O kimseyle olur ki sevdâ-yı dem (43)

Eserin vezin konusunda dikkat çeken bir özelliğı de Türkçe kelimelerle ünlüden ünlüye yapılan ulamalardır.

Bir kelimedede iki ünlünün bir araya çok nadir geldiğı Türkçede, kelimeyi meydana getiren hecelerin ve söz içinde yan yana gelen kelimelerin komşu hecelerinin de birbirlerini etkilediğı ve bir düzene koyduğı belirtilir. Bununla ilgili olarak bazı birleşik olan kelimelerde ya birinci kelimenin son ya da ikincinin ilk ünlüsünün düştüğü görülür (Saraç, 2015, s.209).

Bu tür vasl örneklerinin eserde sayıca çok fazla olduğı görülür.

Budur derd-i derünñ nic'olur hâl
' Aceb noķşân olur mı 'ırz veyâ mâl (187)

Anıñ zıddı ğazab **k'oldı** tehevür
 Ğazab müştedd olur gider tedebbür (717)

Eserde bir hece eksikliği ya da bir hece fazlalığı nedeniyle veznin aksadığı da görülmektedir. Bu hususta metne yapılan tamirler dipnotlarda gösterilmiştir.

Örneklere görüldüğü gibi imale, zihaf ve Türkçe kelimelerle ünlüden ünlüye yapılan vasllar vezne hakimiyete gölge düşürecek derecededir. Ancak bu hususta müstensihlerden kaynaklanan hataların olabileceğini de göz önünde bulundurmak gerekir.

2.3. KAFİYE

Şiirde kafiye ve redif vezinle birlikte armoniyi sağlayan unsurlardandır. Beyitlerin kendi içinde uyaklı olduğu mesnevi nazım biçimiyle yazılan *Levhnâme*'de Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerle kafiye yapıldığı görülür. Türkçe kelimelerle yapılan kafiyeler sayıca daha azdır.

Kafiye için seçilen kelimelerin kökenini esas aldığımız bir tasnifle şöyle örneklendirmek mümkündür:

Farsça-Farsça Kafiye:

Budur tesvîf ma' nâsın bil ey yâr
 İzâ' at ider evkâtın be-her bâr (114)

Arapça-Farsça Kafiye:

Dağı var hey'et ü hikmetle hendes
 Bularıñ resmini bilmek saña bes (244)

Farsça-Arapça Kafiye:

Ne lâzımdur ʔaʕ āmuñ ola her ān
 H̄alāvı sükkeri yā laḥm-ı biryān (306)

Arapça-Arapça Kafiye:

Meşīb pīre yā maḥşüş ola fevt
 Cüvān ü tāzeler çün olmaya mevt (109)

Arapça-Türkçe Kafiye:

Dutar andan saḥī destinde bir dal
 O dal anı çeker cennete her ḥāl (379)

Farsça-Türkçe Kafiye:

Ṭamaʕ dandur müzevvir iş düzenler
 Olan ḥāyīn sikke ḳable zenler (368)

Türkçe-Türkçe Kafiye:

Ḳanāʕ at olsa vāfī āş u ayran
 Düşer vaḳti aranur nān u şoğan (308)

Levhnâme'de kafiyelerin neredeyse tamamı Arapça ve Farsça kelimelerden oluşmaktadır. Türkçe kelimelerle kurulan kafiyeler yok denecek kadar azdır.

2.3.1. Kafiye Çeşitleri

Eserde divan şiirinin kafiye türlerinin bütün örneklerine rastlanmaktadır. Bunlardan sayı olarak en fazla olanı mürdef kafiyesidir.

2.3.1.1. Mücerred Kafiye:Yalnızca revî harfiyle yapılan kafiye türüdür. Dize sonlarındaki tek ses tekrarıyla meydana gelir.

Riyā budur ider fazl u nevāfil
Budur aşdı ola dünyāya vāşıl (479)

2.3.1.2. Mürdef Kafiye:Ridf harfinin bulunduğu kafiye türüne verilen isimdir. Bir uzun ünlü ile bir  ns z sestem meydana gelir.

Hem n aldar bu veche anı Őeyt n
Hud  eramdur ider ‘ abde ğufr n (198)

2.3.1.3. Müesses Kafiye:Tesis harfinin bulunduğu kafiye türüdür. Mesnevi’de bu tür kafiye az rastlanır.

Kimi leff f olurlar herze k zib
Sözinde nef i yok bil zarri ğ lib (543)

2.3.1.4. Mukayyed Kafiye:Mukayyed kafiye revî harfinden önce gelen kayd harfiyle yapılır. Mesnevi’de bu tür örneklere de az rastlanır.

Vel  p r n olur ekşer [-i] teng zarf
Olur  teŐ okansa cüz’i bir arf (614)

2.3.2. Kafiye Kusurları

Levhn me’de 2 eŐit kafiye kusuruna rastlanmaktadır. Bu kusurlar sayıca azımsanamayacak kadardır.

2.3.2.1.  kv 

Uyaklı sözcüklerin Arap harfleriyle yazılışları aynı, harekelerinin ayrı olmasıdır. Diğer bir deyişle kafiye de hazv ve tevc h harekelerinin farklı olmasıdır. *Levhn me*’de 3 beyitte bu tür kafiye kusuru görülür:

O demde tevbedür yok ğayrı meslek
Görindi çün zamān-ı mevt-i mühlik (130)

‘ İlim cevher durur kim yok mümāşil
Dü dünyā anıñla olur tevāşul (210)

Ve ger olmazsa lāzım mı tedārik
Arayam tālibi idem tehālük (675)

2.3.2.2. İkfâ

Revi harfinin mahreç yakınlığı olan bir başka harfe dönüşmesidir. Eserde 3 beyitte bu kusura rastlanır. 80. beyitte “ta‘ annüt” şeklinde yazılarak yapılan hata müstensih hatası olabileceği düşüncesiyle metinde düzeltilerek “ta‘ annüd” şeklinde transkribe edilmiştir.

Elif-i fāsık olma eyle i‘ rāz
Ki añā üns ile hetk olur a‘ rāş (49)

Añā kim nuşh olur ider temerrüd
Añā dirler şerī‘ atde ta‘ annüd (80)

Cevāb it haq buyurduñ itdün ĩkāz
Saña ecrin muza‘ af ide Feyyāz (89)

Levhnâme redif konusunda çok zengin değildir. Mevcut rediflerin büyük kısmı Türkçe eklerden oluşmaktadır.

Şatar‘ ırzıvirürcāna‘ azābı
Ki naqş olmaya bir manķırhisābı (401)

Ġmā alb ile sālimdür kederden
 Dağı züll-i telāş-ı der-be-derden (281)

2.4. DİL VE ÜSLUP

Eser XVIII. yüzyıla ait dinî muhtevalı bir nasihatnâme olduğu için dili ağırdır. Türkçe asıllı kelimelerle birlikte Arapça ve Farsça kelimeleri de ihtiva etmesi yönüyle kelime çeşitliliği bakımından zengin olduğu söylenebilir. Eserde kullanılan Arapça ve Farsça kelimeler eserin dilini anlaşılması zor bir hâle getirmiştir.

Öte yandan dönem XVIII. yüzyıl olmasına karşın kimi Türkçe kelimelerin arkaikliği dikkate alındığında, Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesinin izlerinin hâlâ görüldüğu söylenebilir. Eserin söz varlığında görülen arkaik kelimeleri şöyle sıralayabiliriz: alda-: aldatmak, kandırmak (198), dolın-: dolunay hâline gelmek (291), durı-: durup düşünmek (537), eylik: iyilik (58), eyü : iyi (336), amu: bütün, herkes (408), ışla: ışın barınılan yer (580), kimesne: kimse, işi (345), küy-: beklemek, sabretmek (110), timür: demir (180), ırıl-: durulmak (94), urıl-: vurulmak, arpılmak (535), yandur-: yakmak, tutuşturmak (48).

Eserde görülen geçmiş zaman eki çoğunlukla düz ünlülü olmakla birlikte bazen (getürdüm : 35/a) yuvarlak ünlülü olduğu da görülür.

Eserde “bu” zamiri yazılırken zamir “n” sinin kullanılmadığı görülür: bular (97/a,162/a, 244/b, 507/b, 526/a, 598/a, 735/b, 768/a)

Levhnâme’de bazen bir edebi eser için nahoş olabilecek “*öküzvâri* (120), *sığır*, *çömez* (317), *eşek* (365), *yüzsüz* (468), *ahmak* (470)” gibi kavramlara da yer verilmiştir.

Eserde Eski Anadolu Türkçesine ait bildirme ekinin (dUrUr) sıklıkla kullanıldığı görülür: kim durur (56), budurur (86), cevher durur (210), çok durur (360), aşlet durur (373)...

Şair kanaat, tevazu, cömertlik gibi iyi huylardan bahsederken “ol, olasın, okuna” gibi emir kipinin olumlu halini kullanırken, cimrilik, kibir, utanmazlık gibi kötü huylardan söz ederken “deme, olma, etmeyesin” gibi emir kipinin olumsuz halini kullanır.

Şair bazen “gerek, gerekdür” gibi söz tekrarlarıyla anlamı ve vurguyu pekiştiriyor:

Gerek fıkh̄ şerī' at fenn-i fetvā
Beyān-ı h̄ill ü h̄ürmet faşl-ı da' vā (233)

Gerek 'ilm-i uşūl ü fenn-i bürhān
Kıyās icmā' u sünnet naşş-ı Kur'ān (234)

Gerek 'ilm-i hadīs [ü] fenn-i āşār
Tariḫ-i ahz u naql u fi'l ü ihbār (235)

Gerek aqşu'l-maḫāşid ola taḫşīl
Budur bil 'ilm-i tefsīr ile te'vīl (236)

Eserde bazen diyalog tekniğinden faydalanılarak akıcılık sağlanmıştır. Temerrüd (inat, direnme) bahsinde şair, hak yiyen ile hak yenen arasında geçebilecek muhtemel bir diyalogu doğal ve akıcı bir şekilde dile getirir:

Huḫūḫ erbābı cem' olmuş geleler
Alıvir haḫḫımız yā Rabb diyeler (154)

' Afiv eyleñ deyü yalvarasın sen
Diye itdigün bilmez misin sen (155)

Ki dirdiñ aluram arbile sizden
Ne yüzle dileyessin ‘afvı bizden (156)

Alurduñ arbile ahrile ol gün
Virrsin haımız‘ adlile bugün (157)

Nasihatnmelerde anlamı pekiştirmek amacıyla atasözü ve deyimler sıklıkla kullanılır. *Levhnme*’de de bu amaçla atasözü ve deyimlere yer verilmiştir. Metinde geçen atasözleri Türkçe asıllarına uyularak kullanılmış, deyimlerin ise daha çok Farsça Şekilleri tercih edilmiştir.²

2.4.1. Deyimler

diş bilemek:hıncını gösterir durum almak, kötülük yapmak için fırsat beklemek.

Muradı Şayd-ı ml-ı derd-i mendn
Biler d’im iliñ mlına dendn (348)

gözden düşmek:daha önce kendisine değer verenlerin sevgi ve güvenini yitirmek.

Mücerrebdür ki müsrif airi kr
Olur müflis nazardan siş idbr (394)

halka mazhak olmak: gülünç duruma düşmek.

Olur ghice suħre ħalka mazħak
İder ba‘zı anı kesbine meslek (691)

hak gözetmek:hakkı olan Şeyi vermek.

Menşıbda ‘adlet lzım itmek
Be-gyet müşkil iş haı gözetmek (435)

² Eserdeki atasözleri ve deyimler mer Asım Aksoy’dan (1971) kontrol edilmiştir.

hatır gözetmek: saygı besleyip davranışlarıyla onu memnun etmek.

Gözedüp hatırı yâ ola tersân

Veyâ irişmeye nef iñe noķşân (749)

kulak tutmak: iyi anlamak üzere dinlemek.

Eyâ rûh-ı peder tüt baña gûşîñ

Dağı ğafletden îķāz eyle hûşîñ (762)

yol kesmek: ıssız yollarda soygunculuk yapmak.

Ṭama' dandur iden hâşâ serîķa

Cesâret eyleyen kaç' -ı ṭariķa (364)

2.4.2. Atasözleri

Açma sırrını dostuna o da söyler dostuna: Bir sır dostu bile açılmamalıdır. Açılırsa o da kendi dostuna anlatır. Bundan üçüncü kişi duyar. Böylece sır yayılır, sır olmaktan çıkar.

Şaķın sırrıñı itme dostu izhâr

Ki her şaķşu degildür ketm-i esrâr (64)

Ayağını yorganına göre uzat: Giderini gelirine uydur. Harcamaların gelirini aşmasın.

Ayađıñ yorđanıñca ķavli mî' yâr

Ḥayâl-i hâma düşüp yüzme reftâr (344)

Bana arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim: Kişi yaratılış ve gidişine uygun kimselerle arkadaşlık kurar. Onun için bir adamın arkadaşını tanırsak, o adamın kimliğini öğrenmiş oluruz.

Su 'āl itme didiler kişiden git
 arĩni kim durur aña nazār it (56)

Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp:İnsanın her şeyi bilmemesi kusur değildir ancak bilmediği birişi sorup öğrenmeden yapmaya kalkışması kusurdur.

‘Acep olmaz kişiyeye bilmemeklik
 Su'āl idüp ta‘allüm eylememeklik (78)

Emanete hıyanet olmaz:Emanet olarak bize bırakılan şeyi iyi korumamak, kendi yararımıza kullanıp yıpratmak, törelerimize ve doğruluk kurallarına aykırıdır.

aıat setr olur sende emānet
 Anı keşf eylemek olur hıyānet (68)

Güneş balçıkla sıvanmaz:Herkesin bildiği bir gerçek, inkar edilemez, yalan yanlış sözlerle değiştirilemez, ört bas edilemez.

Şeref zātında varsa giri onmaz
 Güneş balçıkla mümkün mi şuvanmaz (445)

Su bulanmayınca durulmaz:Bir konu türlü çekişmelerden sonra aydınlığa kavuşur, yoluna girer.

Dimez saña şebābıñ hūkmidür bu
 Meşeldür bulanur pes urılır şu (94)

2.5. EDEBÎ SANATLAR³

Mevlânâ Resmî'nin eserinde en fazla kullandığı sanatlar, mecaz sanatlarından teşbih ve kinayedir. Şair, anlamla ilgili sanatlardan ise en çok tezaat, nida, irsâl-i mesel ve iktibas kullanmıştır. Sözle ilgili sanatlardan ise cinas ve iştikakın eserde ön plana çıktığını görüyoruz.

2.5.1. Teşbih

Resmî, eserinde daha çok benzetme yönünün ve benzetme edatının bulunduğu teşbihleri yani mufassal teşbihleri tercih etmiştir.

Şair nasihatlerini, ışığı kalplerdeki karanlık kasvete tutulan bir cevhere benzetir.

Eyü fehm it ne cevherdür naşâyih
Zalâm-ı kasveti kalbe meşâbih (73)

Anne ve babaya hürmet bahsinde yeni doğan bebek, beyaz rengi ve kat kat giydirilmesiyle beyaz bir güle benzetiliyor.

Geyürdiler libâs-ı tâze vü ter
Kat-ender-kat giyüp çün verd-i ezher (568)

Aynı konuda annenin kıymeti ifade edilirken anne, çocuğun kederlerini ve sıkıntılarını yok eden bir dağ olarak tasavvur edilir. Annenin iki memesi de şekerli süt akıtan çeşme olarak anılır.

Saňa nisbet vücûdı oldu bir küh
Ki itdiñ müttekâ yok ğam ve endüh (578)

³ Edebi sanatlar hususunda Cem Dilçin'in "Örneklerle Türk Şiir Bilgisi" adlı kitabındaki izahlardan yararlanılmıştır (2009, s. 405-501).

Dü pistân oldı anda çeşmesârî
Şîr üşekker olur anlara cārî (579)

Şair bazen de belîğ teşbihi tercih eder. Bir beyitte bütün tanıdıkları dost sanmamak gerektiğini vurgular. Dost sanılan bu tür kişileri hoş görümlü fakat tatsız kavunlara benzettir.

Dağı her âşinâyı şanma kim dost
Kimi çün bî-meze kavun-ı hoş-bost (62)

Eserdeki diğer teşbih örnekleri şunlardır: (4), (83), (210), (763).

2.5.2. Kinaye

Bir sözcüğü ya da sözü gerçek anlamının dışında benzetme amacı gütmeyen mecazlı anlamda kullanmadır. Başka bir deyişle gerçeği mecaz yoluyla dolaylı olarak anlatmaktır. Deyimlerin çoğu mecazlı anlamlarıyla kullanıldığından kinayeli sözlerdir (Dilçin, 2009, s.416).

Levhnâme'de “sevâd” yani “karalık, siyahlık” kelimesinin mecaz anlamda kötü, utanç verici işler manasında kullandığını görüyoruz. Beyitte kötü insanların her zaman yakınımızda bulunabileceğini bu kişileri utanç verici işlerini yüzünün karasını bize de bulaştırabileceği dile getirilir.

Karîn olan bulunur çünki her bār
Sevâdı bulaşur yâ yandurur nār (48)

Eserde diş bilemek, gözden düşmek, yol kesmek, kulak tutmak gibi pek çok deyim kullanıldığını ve bu deyimlerde kinayeli söyleyişin olduğunu söyleyebiliriz.

Murādı şayd-ı māl-ı derd-i mendān
Biler dā'im iliñ mālına dendān (348)

Mücerrebdür ki müsrif āhır-i kār
Olur müflis nazardan sākıı idbār (394)

Eserde bulunan diğerk kinaye örnekleri şu şekildedir: (40), (55), (181), (356), (364), (394), (762).

2.5.3. Tenasüb

Tenasüb bir konu üzerinde aralarında karşıtlık dışında türlü anlam ilgileri bulunan en az iki sözcük, terim veya deyim aynı dize veya beyitte kullanmaktır. Mevlânâ Resmî'nin en çok kullandığı edebi sanatlardandır.

Bir beyitte cahîm, yakmak ve nîrân gibi ateşle ilgili sözcükler bir arada kullanılarak tenasübe neden olmuştur.

Ve yāhūd hūkm ide ol Rabb-i Deyyān
Atın bunı cahîme yağa nîrān (167)

Kanaat bahsinde yiyecekler söz konusu edilerek lahm-ı decâc, geyk, dürrâc, şürbe, kahve ile âş, ayran, nân, soğan kelimeleri iki farklı beyitte tenasüplü bir kullanım oluşturmuştur.

Veyâ lahm-ı decâc u geyk ü dürrâc
Ola envâc -ı şürbe kahve mevvâc (307)

Ḳanā‘at olsa vāfī āṣ u ayran
Düſer vaḳti aranur nān u ſoĝan (308)

Bu beyitten baſka (103), (106), (168), (183), (190) ve (398) numaralı beyitlerde de tenasüb sanatı görölür.

2.5.4. Sihar-i Helal

Bir sözcük ya da söz öbeğini, hem ondan önceki sözlerin sonunda hem de ondan sonraki sözlerin baſında anlamlı olacak ſekilde kullanmaktır (Dilçin, 2009, s.445). Eserde iki beyitte sihr-i helâl sanatını görürüz.

Eyülerden gelür eylik be-her-ḥâl
‘Uyübı setr iderler naḳſ-ı ikmâl (58)

“Her durumda iyilerden iyilik gelir, ayıpları örterek eksiklikleri tamamlarlar.” manasındaki bu beyitte be-her-hâl edatı hem birinci mısranın sonunda hem de ikinci mısranın baſında anlamlı olacak ſekilde kullanılarak sihr-i helâl sanatı yapılmıſtır.

Eyü fehm it ne cevherdür naſâyih
Zalâm-ı ḳasveti ḳalbe meſâbih (73)

“Nasihatler kalbin kasvetinin karanlıĝına ışık tutan cevher gibidir, iyi anla.” anlamındaki bu beyitte de nasâyih kelimesi hem birinci mısranın sonunda hem de ikinci mısranın baſında anlamlı olacak ſekilde kullanıldığı için sihr-i helâl yapılmıſtır.

2.5.5. Tezad

İki düşünce, duygu ve hayal arasında birbirine karſıt olan nitelikleri ve benzerlikleri bir arada söylemektir (Dilçin, 2009, s. 449). Mevlânâ Resmî eserinde ahlaki nitelikleri zıtlarıyla birlikte veriyor. Cimrilik-cömertlik, korkaklık- cesurluk, kibir-tevazu,

vakâhat-hayâ gibi birbirine zıt huyları ve bunların doğuracağı neticeleri karşılaştırmalı olarak sunar. Bu bakımdan tezdad sanatı ahlakın güzel ve kötü taraflarını bir arada işleme şeklinde eserin geneline yayılmış olarak yani bir üslup özelliği olarak göze çarpar. Bunun yanında beyitlerde farklı şekillerde tezdad sanatına rastlanır.

Hz. Peygamber'in şanının ve şerefının yüksekliği karşısında felekler düşük nitelikli ve değersiz kalır.

‘Ulüvv-i şânına pes-pâye eflāk
Muḥammed faḥr-ı ‘âlem şâh-ı *levlāk* (13)

Bir başka beyitte ise ömrün dönemlerinden gençlik zevk ve eğlence vakti; yaşlılık ise ibadet ve tövbe vakti olmak üzere tezdad sanatını teşkil eder.

Şebâb eyyâmıdır zevk u zarâfet
Gele pîrî o dem tevbe ‘ibâdet (98)

Eserde tezdad sanatının bulunduğu diğer beyitler şunlardır: (204), (383), (419), (515).

2.5.6. Nida

Şairin söze heyecan katmak için çeşitli ünlemler kullanmasıdır. Mevlânâ Resmî eserini oğlunu muhatap alarak yazdığı için pek çok yerde oğluna ünlemlerle seslenerek nida sanatı yapmıştır. Şairin en çok kullandığı ünlemler “ey nûr-ı dü-çüşmim, eyâ ferzend-i men, ey yâr, ey cân” gibi ünlemlerdir.

Eyâ ferzend-i men gûş it kelâma
Düşürmeye seni mevlâ melâma (40)

Budur tesvîf ma‘nâsın bil **ey yâr**
İzâ‘ at ider evkâtın be-her bâr (114)

Ḳanā‘at ba‘zı fażlı dindi ey cān
 Diyem ma‘nā maḥallin eyle iz‘ān (301)

2.5.7. Telmih

Söz arasında herkesçe bilinen geçmişteki bir olaya, kişiye ya da söze işaret etmektir. Çok fazla olmamakla birlikte *Levhnâme*'de telmih sanatına da yer verildiğini görüyoruz.

İder bir bendesin milkinesulṭān
 Birin bende ider hem bend-i zindān (6)

Beyitte İsrailoğulları peygamberlerinden Yakup peygamberin oğlu Hz. Yusuf'a telmih yapılmıştır. Hz. Yusuf köle olarak satıldığı ve zindana hapsedildiği Mısır'da sultan olmuştur (Pala, 2015, s.483-484). Beyitte de Allah'ın köleyi sultan yapacak kudrete sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Ġurūr u māl u maṣıbla çü Nemrūd
 Budur ‘azmi murādı ola mevcūd (724)

“Gurur, mal ve makamla Nemrūd gibi niyeti dileklerinin gerçekleşmesidir.”

Nemrūd Bâbil ülkesinin kurucusu sayılan hükümdardır. Sahip olduğu güçle ilahlık davasında bulunan ve İbrahim'in dine davetine ehemmiyet vermeyip onu ateşe attıran kişidir. Rivayete göre İbrahim ateşte yanmamış, ateş gülistan olmuş ve Nemrūd da sivrisinekler tarafından öldürülmüştür (Onay, 2013, s.221). Beyitte de kibirli insanlar Nemrūd'a benzetilmiş ve Nemrūd'un âkıbeti telmih yoluyla anılmıştır.

Bunların dışında 11. beyitte Hz. Muhammed'in “Miraç” hadisesine, 666. beyitte ise “Âb-ı hayvân”a telmih söz konusudur.

2.5.8. İrsal-i Mesel

Söylenen bir düşünceyi kanıtlamak ve pekiştirmek amacıyla söze bir atasözü ya da atasözü değerinde bir örnek katmaktır. Çeşitli konularda öğütler içeren *Levhnâme*'de atasözü ya da atasözü değerinde pek çok sözün kullanıldığını görüyoruz. Bunlardan bazıları şöyledir:

Maḥāmidden getürdüm zıdların hem
Meşel pāzehrile medfū^ç olur semm (35)

Ayağıñ yorganıñca kavli mi^ç yār
Ḥayāl-i ḥāma düşüp yüzme reftār (344)

Görüşmek ülfet ü şoḥbet ü ziyāret
Ḳamudan ḳaşdıñ olmasun ticāret (520)

2.5.9. İktibas

Söze anlamı pekiştirmek amacıyla ayet, hadis ya da bunlardan parçalar almaktır. Nasihatnâmelerde ayet ve hadislere sıkça yer verilir. *Levhnâme*'de de sözü pekiştirmek amacıyla ayet ve hadislerden iktibaslar yapıldığını görüyoruz. Eserde geçen ayet ve hadisler ayrı bir bölümde ele alındığı için burada bir iki örnekle yetinilecektir.

Anıñ zemminde nāṭık naşş-ı Ḳur'ân
Mübezzirler olur ihvān-ı şeytān (385)

“Onun yerilmesi konusu Kur'ân'da açıkça belirtilmiştir, savurganlar şeytanların kardeşleri olmuşlardır.”

Bu beyitte İsrâ sûresinin 27. ayetinden iktibas yapılmıştır.

Resûl ʿullâh buyurdu kim idiñ cehd
 ‘İlim isteñ mine ʿl-mehdi ile ʿl-laḥd (221)

“Resûlullâh şöyle buyurdu: Çalışın, beşikten mezara kadar ilim tahsil edin.”

Bu beyitte de ilimle ilgili meşhur bir hadisten iktibas yapıldığını görüyoruz.

2.5.10. Cinas

Söylenişleri ve yazılışları aynı, anlamları farklı olan iki sözcüğü bir arada kullanmaktır. Eserde cinas sanatı en çok cinas-ı nâkıs şeklinde kullanılmıştır.

Benim rûḥım eyü olmaz bu vâdî
 İki ʿ âlemde olur rû sevâdî (356)

Mecâlisde ḳuʿ ūdînda edeb it
 Ki erbâb-ı maʿ ârif râhına git (450)

Bir beyitte cinas-ı tam şeklinde de bu sanata yer verilmiştir.

Ġazab bunda tehevür maʿ nâsma
 Didüm sâ ʿiḳ tehevür maʿ nâsı ne (730)

Eserde bulunan diğer cinaslar şu şekildedir: (399), (438), (469), (566), (589), (594), (601), (628), (692).

2.5.11. İştikak

Aynı kökten türemiş en az iki sözcüğü bir arada kullanma sanatıdır.

‘ İlim uhrā içündür evvel āhîr
Dağı dünyāda olur luḡ-ı zāhîr (252)

“İlim öncelikle ahret içindir, sonra dünyada da lutufları ortaya çıkar.”

Uhrāve āhîr kelimeleri aynı kökten türedikleri için beyitte iştikak sanatı söz konusudur.

Kimi var urılır kızbi yüzine
Dinür kāzîb özi nedür sözi ne (535)

“Kimi vardır, yalanı yüzüne vurulur. Yalancı, özü nedir sözü ne olsun denir.”

Beyittekikizb ve kāzîb kelimeleri aynı kökten oldukları için iştikak sanatı söz konusudur.

Eserde bulunan diğer iştikak sanatı örneklerinden bazıları şunlardır: (112), (195), (259), (287), (714).

2.5.12. Tarsi

Şiirde, dizelerdeki sözcükleri, sayı, ölçü ve uyak bakımından birbirine denk getirmektir (Dilçin, 2009, s.488). Eserde 3 beyitte tarsi örneği görüyoruz.

Giyesin sen libās-ı pāku maḡbūl
Giye anlar pelās u köhne mefsūl (608)

Şecā‘ atle olurlar Ḥaḡḡa nāşîr
Şecā‘ atle iderler zecr-i fācîr (738)

Şecā' atle olur taḥīr-i büldān
Şecā' atle olur meydān-ı merdān (739)

2.6. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.6.1. Güzel Ahlaka Ait Özellikler

2.6.1.1. Kanaat

Levhnâme'ye göre kanaat salih kullara özel olarak verilen bir huydur. Kanaat sahibi kimse açgözlülükle nefsini belaya sürüklemeyebilir, kendisine verilenlere razı olur. Allah'ın cömertliğine güvenir, bu sayede nimetleri artar. Şair kanaati tükenmez bir hazineye benzetir. O hazineye sahip olan kişiler hiç geçim sıkıntısı çekmezler. Kanaatkâr kişiler bu güzel özellikleriyle kullar arasında da sevilirler.

İnsanlar arasında her durumda anlaşmazlıkların çıkabileceğini ve buna en çok mal davasının sebep olduğunu söyleyen şair, kanaat sahibi kimselerin bu tür durumlara düşmeyeceğini ve akrabalar arasında da sevilleceğini dile getirir.

Ḥuşūşā kim miyān-ı aḫrabāda
Budur da'vā ki almışsın ziyāde (298)

Ḳanū' olan ider terk-i me'ārib
Sever anı ecānib hem eḳārib (299)

Rızık konusunda az ve helal olanın haram olandan kıymetli olduğunu söyler. Yeme içme adabı konusunda da bazı tavsiyelerde bulunur. Tuz, pekmez ve peynir gibi pek çok katık karın doyurmaya yeterlidir. Yemek vakti muhakkak iştahlı olunmalı, hazmedilemeyecek kadar yemek yenmemelidir. Günde bir iki öğün yenebilir, ancak fazlası tıbben de zararlıdır.

Giyim-kuşam konusunda da yeme içme bahsinde olduğu gibi aşırıya kaçmamak gerektiğini, her konuda orta halli olmayı ve masrafları gelire göre ayarlamayı öğütler.

2.6.1.2. Tevazu (Alçak Gönüllülük)

Tevazu yaradan ile kavuşmayı, bir olmayı sağlayan güzel bir huy olarak anılır. Bu huy nefesine söz geçirebilen derviş ve salıklere özgüdür. Alçak gönüllü kişi kendini aciz bir kul olarak bilir, gurura ve kibre kapılmaz. Kullara karşı güzel düşünce besler, onlara bakıp kendisinden izzet olarak üstün olduklarını düşünür. Kendisini onlardan daha günahkar olarak bilir. Kendisini onlardan üstün görmez, Allah katında onların kendisinden daha üstün olabileceğini zihninden geçirir.

‘ İbāde ḥüsn-i zannuñ ola ğālib
Rızāsın iste ol taḥşīle ṭālib (412)

Nazar idüp‘ ibāde digim el-ḥaḫ
‘ Azīz olmaları benden muḥaḫḫaḫ (413)

2.6.1.3. İhlas (İçten Sevgi)

İhlas bahsinde, her konuda samimi olmak gerektiğini, özellikle kullar arasında ve ibadet edilirken içtenliğin önemli bir husus olduğunu vurgular. Sadece göteriş için yapılan ibadet ve iyiliklerden kaçınmak gerektiği, bu çerçevede riyadan kaçınmanın önemi vurgulanır. Riyanın kullara zararının büyüklüğü vurgulanırken şirk ile eşit olduğu ifade edilir. İkiyüzlülükle yapılan ibadetler boşa gider, bu şekilde ibadet edenleri ne yaradan ne de kullar sever. Bu kişiler hem dünyalarını hem âhiretlerini ziyana uğratırlar.

Bu konuda insan ilişkileriyle ilgili de önemli tavsiyelerde bulunulur. Samimiyet insanın itibarını arttırır. Bu nedenle dostlar, akrabalar ve arkadaşlar arasında her zaman samimi olmak gerekir. Onlar fikir danıştığında iyiye iyi, kötüye kötü demek, bu şekilde onları ziyandan muhafaza etmek gerekir. Nasıl kendi canımızı koruyorsak onların şerefi ve malı da aynı şekilde korunmalıdır. Bir dostun isteği Allah’ın razı olmadığı bir şey ise

bunun kötü olduğunu ve fenalıkla sonuçlanacağını söylemek gerekir; ancak işlenmesinde günah ya da sevap olmayan konularda dostun hatırını gözetmek mümkündür.

Yine insan ilişkileriyle ilgili bazı genel tavsiyelerde bulunulur. İnsanlarla görüşüp arkadaşlık ederken amaç, çıkar olmamalıdır. Onlar faydası olup olmamasına göre değerlendirilmemelidir. Hıssım, akraba ziyareti Allah'ın emrettiği mühim bir iştir.

2.6.1.4. Doğruluk

Esere göre doğruluk, doğru sözle gerçekleşir ve temelinde dinin sağlamlığı yatar. Her konuda doğruluğa bağlı olmak gerekir. Yalan söyleyen kişilerin sözüne güvenilmez, onların şahitliği kabul edilmez, bir haber ilettiklerinde onlara inanılmaz. Herkeste kötü bir huy olarak kabul edilen yalan, korku ve güçsüzlükten kaynaklanır. Kim bir işe yalanla başladıysa o iş başına daima bela olur. Yalan ve boş sözlerle konuşan kişilerden zarar gelir.

Kızible kim ki şûret virdi işe
Düşer âhir belâsı câna vü başa (542)

Kimi leffâf olurlar herze kâzib
Sözinde nef i yok bil zarri gâlib (543)

Yalancı şahitlik yalandan daha kötüdür; çünkü gerçeği ortaya çıkarmaya engel olur. Yalancı şahitlik yapan kişi, gerçeğin gizlenmesine sebep olduğu için herkesin günahını, vebalini alır. Kişinin dünyasının ve ahiretinin kurtulması için yalandan uzak durması, doğruluktan ayrılmaması gerekir.

2.6.1.5. Hayâ (Utanma)

Hayâ kavramı “haram işleri terk ve inkar etmek, emredilenlere uygun olarak iş yapmak” şeklinde tanımlanıyor. *Levhnâme*'ye göre önce Allah'tan, sonra Hz. Muhammed'den

utanmak gerek. Haram ve yasak olmayanlar dışında her şeyden utanmak gerekir. Haya, kusur ve kabahatlerden utanmaktır, dine uygun ve övgüye layık işlerden utanmak demek değildir.

Dimekdür münkerātı terk ü inkār
Evāmirle ‘amel itmek ne kim vār (681)

Ḥayā oldur ḳabāyihden utanmaḳ
Degil şer‘ī medāyihden utanmaḳ (684)

2.6.1.6. Hilm (Huy Yumuşaklığı)

Müellifin oğluna tavsiye ettiği güzel huylardan biri de huy yumuşaklığıdır. Yumuşak huylu kişiler her türlü sıkıntıdan uzak ve övgüye layık olurlar. Yumuşak huylu olan kişi darılmaz, kavgalardan anlaşmazlıklardan uzak olur, başı ağrımaz. Halīm (yumuşak huylu) aynı zamanda Allah’ın ve kıymetli peygamberlerin sıfatlarından biri olduğu için yumuşak huyluluk her müslümanda olması gereken bir özelliktir.

Ḥalīm olan darılmaz def’ olur şer
Emīn olur anıñçün ağrımaz ser (715)

Vefī medḥe ḥalīm ismi Ḥudādur
Daḫı vaşf-ı nebiyy-i müctebādur (716)

2.6.1.7. Şecaat (Cesurluk, Yiğitlik)

Sahip olunması gereken güzel huylardan biri de yiğitlik. Yiğitlik güzel ahlaka ait unsurlardan en yücesi olarak kabul edilir. Ancak yiğitlikten önce gelen bir şey vardır ki o da ilimdir. Müslümanların muhakkak yiğit olması gerekir; çünkü yiğitlikle Allah’ın razı olmadığı şeyler yok edilir, memleketler kötülüklerden temizlenir, günah işlenmesi önlenir. Yiğit kişiler Allah’ın yardımcısı oldukları için onlara güzel muamele edilir.

Şecā' atle iderler def' -i münker	
Şecā' at şāhibi elṭāfa mazhar	(737)
Şecā' atle olurlar Ḥaḫḫa nāşır	
Şecā' atle iderler zecr-i fācir	(738)
Şecā' atle olur taḥhīr-i büldān	
Şecā' atle olur meydān-ı merdān	(739)

2.6.2. Kötü Ahlaka Ait Özellikler

2.6.2.1. Temerrüd (İnat)

Hayırlı nasihatlerin alınması bahsinden sonra bunun zıttı olarak inat bahsi gelir. Bu hususta müellif, inci gibi nasihatler saçtığını ve bu nasihatlerinin reddedilmemesi gerektiğini söyler. Eğer nasihatleri kabul edilmezse şeytana gün doğar ve kulun emirlere isyan etmesi için çabalar. Şaire göre bütün bunlar gençliğin sonucudur. Cami, medrese gibi ibadet yerleri gençlere kafes gibi görünür. Gençlik, zevk ve eğlence vakti olarak tasavvur edilir; ibadet vakti ise yaşlılık zamanıdır. Yaşlılık gelince kul günahkâr olduğunu bilir ve günahlarının affı için dua ve tövbe eder. Lakin bu hususta şeytana verilmesi gereken akla uygun bir cevap vardır ki bu da ecel vaktinin Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceğidir. Ölüm, yaşlı ve genç olmak üzere herkese eşittir. Daha çok vakit olduğunu düşünmek gaflete düşmektir:

Ecel emri Ḥudāda sırr-ı mektūm	
Anıñcün kimse bilmez vaqt-i ma' lūm	(106)

Ölüm pīr ü cūvāna cümle yiksān	
Bu gafletdür dimek var niçe ezmān	(107)

Bu konuda “tesvif” yani “hayırlı işleri sonraya bırakma” bahsi açıklanır. Gevşeklik ve tembellikle sonraya bırakılan ibadetler kişiyi helak eder. Ecel vakti gelir, gafil insan tasarladıklarını yapmaya fırsat bulamaz. Mümin kişi günahkârlara cehennem olduğunu bildiği için, ecel vakti geldiğinde tek kurtuluş yolunun tövbe etmek olduğunu bilir. Tövbenin kabulü için de bazı şartlar söz konusudur. Bunlar : Kalben ve doğru sözle tövbe etmek, pişmanlık, kötü amelleri terk etmeye kararlı olmak, günah işlememek için kalpten gayret göstermek, gaslolmuş, temiz kıyafetler giymek.

Tesvif konusuyla ilgili olarak kazaya bırakılan ibadetler hususu da değinilen bir başka noktadır. İbadetleri kazaya bırakmak “girân-nefse” yani ağır nefislilere özgü bir iştir. Bilindiği üzere kaza için belirli vakitler tayin edilmiş ve bu husus Allah’ın rahmetine bırakılmıştır. Oysa farzları zamanında eda edenler ahirette telaşa kapılmaz ve göğün dokuzuncu katını mesken ederler.

Ferâyizler mü’eddî vaḳti ile
Mu’âhez olmayasın bir şey ile (149)

O demde olmaya zerre telâşe
Dinile merḥabâ gec zıll-ı ‘ arşa (150)

Bunun zıttı olarak ağır günah yüküyle mahşere gidenler tasavvur edilir. Kul hakkıyla mahşere gidildiğinde orada hak sahiplerine affetmeleri için yalvarılır. Onların günahlarını taşımak suretiyle affedileceği söylenir. Düşmanına iyilik etmeye razı olursa iki tarafın da günahları affedilir.

Dinile anlarıñ vizrini taḥmîl
İdüñ buna bu veche ḥaḳḳı tekmiñ (159)

Rızâ idüp ide ḥaşmıña iḥsân
Ḥudâ hem kendi ḥaḳḳın ide gufrân (165)

Bir diğerk ihtimal de kul hakkı yiyen kişinin cehenneme atılması şeklindedir. Günahkâr müminlerin yedi bin yıl cehennemde kalacağı rivayet edilir ve cehennem ateşihadislerle desteklenerek tasvir edilir. Kendisi gibi kullardan bile korkan insanın bu durum karşısında nasıl Allah'tan korkmadığı hayret edilerek söz konusu edilir. Bu korkusuzluğa sebep olarak iman zayıflığı gösterilir ve fani dünyanın lezzetleri için cehennem ateşinde yanmamak gerektiği vurgulanır. Kişinin kendini günahkar olarak bilmesi ve her gün günah ve sevaplarını hesap etmesine yönelik nasihatlerle bu bölüm bitirilir :

Gerekdür bilesin kendiñ günehkâr
İdesin dâ'im istiğfârı tekrâr (203)

Gerek her gün idesin hem hisâbı
Ne gâlib bilesin vizr ü şevâbı (204)

2.6.2.2. Tama ve Dünya Sevgisi

Kanaat bahsinin zıttı olarak tama yani hırs söz konusu edilmiştir. Hırs insanı pek çok belaya sürükler. Hırslı kişiler, halk arasında da yaradan tarafından da sevilmezler. Bütün kötü huylar hırdan meydana gelir. Çalma, yol kesme, dolandırıcılık gibi olayların sebebi hırdır. Oysa kanaat pek çok iyi davranışa vesile olur. Cömertlik bunlardan biridir. Cömert kişi akrabasını ve komşularını gözetir, elinden geldiğince onlara yardım eder. Hadiste de belirtildiği gibi cömertlik dalından tutulan ve insanı cennete götüren bir ağaçtır. Aynı şekilde cimrilik de insanı cehenneme götüren bir ağaç olarak tasavvur edilir.

Harcama konusunda ifrat ve tefritten kaçınma tavsiye edilir. Abartılı şekilde kendini sakınmak yani cimrilik ve zevk ve sefa içinde ziyan etme yani israf kötülenir.

Sahâdan oldı mezmûm iki cânib
Gerek 'âkil bile ola mücânib (382)

Biri imsāk-i müfriṭ buḥl u zınnet
Biri itlāf u isrāf u sefāhat (383)

2.6.2.3. İsrâf

İsrafin ne kadar kötü olduğu ayetlerle desteklenerek açıklanmıştır. Kur'ân-ı Kerim'de geçen ifadeye göre, müsrif kişiler şeytanla kardeştir. Övülmek için ikiyüzlülükle verilenlerin israfına neden olduğu belirtilir. Zevk ve eğlenceye düşkünlük iki alemde de pişmanlığa sebep olur. Müsrif kişinin sonu iflas etmek ve gözden düşmektir. Kul nimet sahibi olduğunda şükretmeli ve Allah'ın rızası için çaba göstermelidir.

Mücerrebdür ki müsrif âḫir-i kār
Olur müflis nazardan sākıṭ idbār (394)

Ḥudā iḥsān ide 'abdine ni' met
Gerekdür 'abde şākır ola elbet (390)

2.6.2.4. Cimrilik

Levhnâme'ye göre cimri, dünyayı çok sevip kendisine farz kılınanları yapmayanlara denir. Cimri kişi zekat ve fitre vermez, kurban kesmez, Allah'ın emri olan hacca gitmez, insanlara yardım etmez, fakire merhametle bakmaz. Haysiyetini bile satar, yeter ki hesabı bir kuruş bile şaşmasın. Bu kötü huydan uzak durmak ve güç ve kuvvetle kullara insanlık yapmak gerekir.

2.6.2.5. Kibir ve Gurur

İstenmeyen huylardan biri de kibirdir. Esere göre kulları hor görererek nazar etmemek gerekir. Mal, güç gibi şeylere dünyayı sevenler rağbet eder. Allah katında izzetli olmak daha mühim bir meseledir.

İnsanlar kendileri için ilim öğrenirler, bu sebeple kibirli olmaları, kendilerini diğer kullardan üstün görmeleri doğru değildir. Böhürlenmekten kaçınmanın yolu ibadet etmektir. Salih amel işleyen kullar herkesi kardeş, dost olarak bilir ve kibre kapılmazlar.

Makam, mevki sahibi olduğunda memuriyet sırasında adaletli olmak lazımdır. Haram maldan uzak olmak, helal mal ile de kibirlenmemek gerekir. Kibirlenerek kullara lakap takmak da kötü bir iştir.

Âlimleri elbette önde tutmak ve onlara hürmet etmek gerekir. Bizimle eşit derecede birine karşı muamele ederken çekinmek ve hürmetsizlikten kaçınmak lazımdır. Alçak gönüllü kişilerin öne geçme yahut diğerlerinden geri kalma gibi dertleri olmadığı için onlar bu tür zorluklara katlanmazlar.

Şair oturma adabıyla ilgili de tavsiyelerde bulunur. Oturup kalkarken edepli olmak, topluluk içinde dizleri dikip oturmamak, dizlerin üstünde oturmak verilen tavsiyelerden bazılarıdır:

Mecâlisde ku' ūdiñda edeb it
Ki erbâb-ı ma' ârif râhına git (450)

Otur ya' ni ki diz üzre mü 'eddeb
Çamu evzâ' u eçvârîñ müretteb (451)

Diziñ diküp yanın yanma melâde
Çevürüp egse/ense gösterme ' ibâde (452)

2.6.2.6. Tezellül

Tezellül kelime anlamı olarak “kendini hor ve hakir gösterme, alçalma” demektir. Eserde devlet adamlarına ve mevki sahiplerine yaltaklanan kişilerin özelliği olarak karşımıza çıkar. Bu kişiler mevki sahiplerinin yanına gidip yaltaklanarak oturmak için izin ister, karşısındakini yüceltip kendini küçük gösterir. Buna tevazu değil, tezellül

denir. Mevki sahibi kişi merhaba ya da hoş geldin gibi şeyler söylerse cennetten yer almış gibi mutlu olunur, büzülerek sorular sorulur. Şaire göre bu tür hareketleri yapanlardan ve alçalan kişilerden olmamak gerekir. Verilen tavsiyelerden biri de bu tür durumlarda fakirlik ve ihtiyaç durumunu hissettirmemek ve sorulduğunda gönül tokluğunu tercih etmektir.

Varur erbāb-ı cāha dir ziyāret
Anı i' zām ider kendin ḥaḳāret (457)

Eger dir merḥabā yā hoş geldin
Feraḥ buldñ ki cennetden yir aldın (462)

Şaḳın faḳr iḥtiyācñ itme telmiḥ
Su 'ālinde id istiḡnāñı terciḥ (473)

2.6.2.7. Hased (Kıskançlık)

Eserde kıskançlık, kalplerin belasının en çirkini olarak telakki edilir. Kıskanç kişiler, başkasında gördükleri nimetlerin yok olmasını ister ve bundan memnun olur. Özellikle akrabalar veya komşular mal ve makama erişince kederlenirler. Dolayısıyla kıskançlıktan düşmanlık hasıl olur.

Bütün cihana rızık veren Allah'tır ve Allah rızık hikmetle paylaşmıştır. Kulun da emre teslim olması gerekir. Nitekim ilahi nimetler sınırsızdır.

Kıskançlığa en çok âlimler kapılır ve şöhret bulan âlimler kıskanılır. Oysa âlimin, halini düşünüp ne niyetle ilim öğrendiğini hatırlaması gerekir.

Aña çok mübtelā ' âlimler olur
Fülān niçün ' ilimle şöhret alur (664)

Gerek ‘ālim ide hālin tefekkür
Ne niyetle oğudı ide tezekkür vezin?? (669)

2.6.2.8. Vakahat (Arsızlık)

Hayanın zıttı olarak vakahat yani arsızlık mefhumu karşımıza çıkar. Arsızlık, kabahat işleyip utanmamak ve duyulmasından çekinmemek olarak tanımlanır. Daha sonra bazı arsızca hareketler örneklendirilir. Bunlar, ulu orta sokakta sesini yükseltmek, diğer insanları rahatsız edebilecek şekilde kahkaha atmak, insanlarla alay etmek, gelen geçene laf dokundurmak gibi davranışlardır.

Yine arsız kişilerin özelliklerinden olan yalan söyleme söz konusu edilir. Arsız kişi yalan ve uydurma sözleri şal ve şalvar gibi giyer. Eli daima ya bıyığında ya da şalvarının cebindedir.

Giyer ba‘ zı erācif şāl u şalvār
Kesim çeker var uş bir taraf-ı etvār (702)

Bıyıkda desti yā şalvār cibinde
Yanın yatur çü zağmet var dibinde (703)

Bu tür kişiler kullardan utanmazlar, daima kötülük ve fesat ararlar. Bu kötü huydan uzak durmak, insanlar içinde ağırbaşlı olmak, edepli olmak ve tatlı dille konuşmak öğütlenir.

2.6.2.9. Gazap (Hiddet, Öfke)

Levhnâme'de hilm (huy yumuşaklığı) özelliğinin zıttı olarak gazap (öfke, hiddet) söz konusu edilir. Gazap, kızgınlıkla sonunu düşünmeden hareket etmek olarak tanımlanır. Bu şekilde davranan kişi hem dünyasını hem de âhiretini yıkıma uğratar. Kızgınlıkla ve öfkeyle öldürür, günah işler. Bütün bunların sebebi kibir, gurur ve makam sahibi olmaktır. Gururla ve kibirle Tanrılık iddiasında bulunmuş olan Babil hükümdarı

Nemrut(Yıldırım, 2008, s.543) gibi bütün isteklerinin olması için hiddete kapılan kişi yanlış yoldadır. Kulun kendisini her zaman aciz bilmesi ve haddini aşmaması gerekir.

Ġurūr u māl u manşıbla çü Nemrūd

Budur ‘azmi murādı ola mevcūd (724)

Olgun kişi, bir isteği gerçekleşmediği zaman kısmet olmadığını düşünerek sükûnetini korur. Gazapla imanın bozulacağı hadislerden bilinmekle birlikte gazap bazen de hayırlı bir huy olur. Düşmanla savaşırken ve dinde sonradan ortaya çıkmış adetler söz konusu olduğunda kızgınlık hayır getirir. Gazabın ileri derecesi olan ve aşırı sinirle düşünmeden hareket etmek anlamına gelen tehevür ise hiçbir zaman hayırlı bir huy değildir.

2.6.2.10. Cübn (Korkaklık)

Eserde şecaat (yiğitlik, cesurluk) kavramının zıttı olarak da cübn (korkaklık) kavramına yer verilir. İki durumda korkaklık çok fazla ayıplanır. Bunlardan biri savaş sırasında düşmandan korkma diğeri de doğru sözü söylemekten korkarak gizleme halidir. Bunların büyük günahlardan olduğu belirtilir. Ölümün Allah’ın takdiriyle gerçekleştiği dolayısıyla savaş sırasında düşmandan korkmanın anlamsız olduğu dile getirilir. Bunun yanında şehadetin yüce bir merteye olduğu söylenerek cesurluk övülür. Din namına sonradan çıkmış adetlerden uzak durulması gerektiği bir kez daha vurgulanır. Doğru sözle cesur olmak gerektiği, dalkavukluktan kaçınmak gerektiği ve takva ile amel işlemek gerektiği bahsi geçen diğer konulardır.

2.6.3. Anne ve Babaya Hürmet Bahsi

Ahlaka ait iyi ve kötü özelliklerden sonra eserde en etraflıca işlenen konu anne ve baba hakkı bahsidir. Öncelikle anne ve babanın emirlerine itaat etme konusunda genel tavsiyelerde bulunulur. Bu husus ayet ve hadislerle desteklenerek izah edilir. Anne ve babaya “of” bile dememek gerektiği, cennetin annelerin ayakları altında olduğu belirtilir. Anne ve babanın rızası, duası şans kaynağıdır. Kırgınlıkları ise bahtsızlık ve

işlerin ters gitmesine sebep olur. Hadiste de belirtildiği gibi anne ve babaya itaatsizlik eden dünyada bulur, bu günahın cezası ertelenmez.

Bu tavsiyelerden sonra annenin evladı için yaptığı fedakârlıklar sıralanır. Çocuğun doğumundan büyümesine kadar geçen süre tahkiye tekniğiyle gözler önüne serilir. Dünyaya geldiği günden itibaren annenin çocuğu yıkayıp pak etmesi, karnını doyurması, şefkatle anne sütüyle beslemesi, geceleri onun için uykusuz kalması, yemek yedirirken lokmayı ağzında çiğneyip küçülterek çocuğuna vermesi, çocuğunun yaslandığı dağ olması söz konusu edilir.

İdüp ğaslile evvel pāk u t̄ahir
Levāzım her ne ise itdi hāzır (567)

Ne şefkatle saña virdi ş̄ir-i ter
Hem itdi cilvegāhıñ hacr-i māder (570)

Giceler şubḥ olunca oldı bīdār
Ki giryān olmaya çekmeye āzār (572)

Ṭa‘ āmiñ mażġ ider tā añla teshīl
Virür ağzıyla ider emri tekmīl (577)

Saña nisbet vücūdı oldı bir kūh
Ki itdiñ müttekā yok ğam ve endūh (578)

Çocuk büyüdüktan sonra ise yetişmesi konusunda bilhassa babanın yaptığı fedakarlıklar dile getirilir. Babanın rolü çocuğa ahlaki değerleri ve dini öğretmek, çocuğu için daima dua edip onun hayırlı olmasını dilemek, sanat konusunda hüner sahibi olması için çocuğu üstat sanatçılara emanet etmek, belagat konusunda çocuğu mükemmel hale getirmek ve bu sayede kazanç kapılarının çocuğu için açılmasını sağlamaktır.

Çocuk büyüyüp yetişip mal sahibi olduğunda anne baba da ihtiyaç sahibi olur, evlatlarının bakımına muhtaç hale gelir. O zaman geldiğinde de çocuk anne babasının hakkını ödemek için çaba göstermeli canını ve malını onlardan esirgememelidir. Her an onların rızası için çabalamalı ve gece gündüz onlar için hizmette bulunmalıdır. Ölümünde ise dua edilmeli onlar için af ve mağfiret istenmelidir. *Kur'an* okunmalı, hayır yapıp sevabı onlara bağışlanmalıdır. Onların mutluluğuyla mutlu olunmalı, onların kederleriyle kederlenilmelidir. Sorularına güzel şekilde karşılık verilmeli, kalpleri kırılmamalıdır.

2.6.4. İlimle İlgili Hususlar

2.6.4.1. İlmin Gereği

Eserde Allah'ın emir ve yasakları ile hak ve batıl olanın farkına varılması için ilmin gerekliliği vurgulanır. Dinin ilimle tamamlandığı belirtilir. İlim iki dünyada da mutlu eden bir cevhere, cahillik de gözlerin görmesini engelleyen bir karanlığa benzetilir. İlmin sonunun olmadığı ve Hz. Muhammed'in "beşikten mezara kadar ilim öğreniniz" şeklindeki tavsiyesi hatırlatılır. Öncelikle inancın esasları, daha sonra dinin temel kural ve hükümlerinin öğrenilmesi tavsiye edilir. Ahlak ilmi ve tasavvuf da öğrenilmesi tavsiye edilen ilimlerdenidir. Bunların yanında fıkıh, kelâm, tevhid, kıyas, hadis ve tefsir gibi nakli ilimler ile fenn-i mizan (kimya), fenn-i hesâb (matematik), hüsn-i hat ve fenn-i inşâ gibi ilimlerin öğrenilmesi gerektiği söz konusu edilir. Hüsn-i hat ilminin hem dünya hem âhiret için faydalı olabileceği, mesela Kur'an yazılarak onun uzun zaman okunmasına vesile olunabileceği söylenir.

Dağı hem hüsn-i haş ni' me'l-me'arib

Olur miftâh-ı ebvâb-ı mekâsib (248)

Hemân kaşır itme aña nef' i dünyâ

Dağı hâşıl olur anuñla 'uqbâ (249)

Huṣūṣā kim yazıla nazm-ı Kur'ân
 alur bākī okunur nie ezmān (250)

Sarf, nahiv ve meaninin de lüzumlu ilimler olduğu, inṣā ilmi öğrenen kiṣinin söze istediği gibi Şekil vererek meramını dile getirebileceği belirtilir. İlim öğrenmenin esas amacının ahret olduğu ama dünyaya da faydasının dokunduğu, ilim öğrenen kiṣinin yaŐam telaŐı ve sıkıntı ekmeyeceği belirtilerek âlimlerin övgüsü kısmına geçilir.

2.6.4.2. Âlimlere Hürmet Bahsi

İlmin üstünlüğü dile getirildikten sonra âlimlerin üstünlüğü vurgulanıyor. Âlimlerin saygıyla ağırlanması ve onlara güzel tabirlerle hitap etmek gerektiği söylenir. Onların bir kusuru olursa ortaya ıkarmak yerine örtmeye alıŐmak gerektiği dile getirilir. Âlimin âlem için önemi vurgulanırken âlim olmazsa âlemin ruhunun ve parlaklığının yok olacağı bildirilir. Âlimler gibi ilim öğretten hocalar da el üstünde tutulmalı, onların hakkını ödemek için emirlerine uyulmalıdır.

İŞit bir arf diyenüñ aı nie
 Dimiş saña ki ħ'āceñ nie nie (274)

Gerekdür idesin aa ri' āyet
 Delīle māl ile luf u iā' at (275)

2.6.5. Ayetler ve Hadisler

Levhnâme'de Şair verdiği öğütleri pekiŐtirme ve kanıtlama amacıyla eŐitli ayet ve hadislere yer vermiŐtir. Bu ayet ve hadisler bazen Arapa asıllarından yarım iktibas yoluyla bazen de Türke mealleri ile verilmiştir.

2.6.5.1. Ayetler

1. Zilzal/8

وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

Zerre ağırlığına şer yapan da onu bulur (Yıldırım, 2015, s.599).

Aña garre olma kim bir ismi Ğaffār

Ve men y' amelleri fikr eyle tekrār (139)

2. İsrâ/23

وَقَضَرَ بُكَاءُ أَتَّعْبُدُوا إِلَّا يَا هُوَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا مَا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا
لَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا

Rabbin şöyle buyurdu: Allah'tan başkasına ibadet etmeyin ! Anneye ve babaya güzel muamele edin ! Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, “öff!” bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle !(Yıldırım, 2015,s.283).

Nāhī vārid bu veche naşş-ı Qur'ān

Dime sen anlara of eyle iz' ān (553)

3. İbrahim/41

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ مِمَّا قَدْ ضَلَلْنَا إِنَّكَ عَفِيفٌ ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ

Ey Kerîm !Rabbimiz beni, annemi, babamı ve bütün müminleri kıyamet günü affeyle (Yıldırım, 2015,s.259).

Di Rabbi ağfirli ağfirullāhi yā

Saňa hāş it olursa emr-i dünyā (621)

4. Lokman/17

يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلِيمًا أَصَابَكَ نَذِيرٌ كَمَا نَذِيرٌ مِمَّا لَمْ تُؤْمَرْ

Evladım, namazı hakkıyla ifa et, iyiliği yay, kötülüğü de önlemeye çalış, ve başına gelen sıkıntılara sabret !Çünkü bunlar azim ve kararlılık gerektiren işlerdendir (Yıldırım, 2015, s.411).

Emir ma' rûf nehy-i münker ol merd-i ğayûr

Anıñçün nazm-ı Qur'ân didi min 'azmi 'l-umûr (755)

5. İsrâ/27

إِنَّمَا يُدْرِكُ الْبَصِيرَةَ الْإِنْسَانُ نَدِيمًا وَأَخِيًّا وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا

Çünkü savurganlar şeytanların kardeşleri olmuşlardır. Şeytan ise rabbine karşı pek nankördür (Yıldırım, 2015, s.283).

Anıñ zemminde nâţık naşş-ı Qur'ân

Mübezzirler olur ihvân-ı şeytân (385)

6. Tâhâ/114

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَى إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّزْدُنِيَ عَلِيمًا

Demek ki gerçek Hükümdar olan Allah çok yücedir. Sana vahyedilmesi henüz tamamlanmadan unutma endişesi ile Kur'ân'ı okumada acele etme ve : “Yâ Rabbî ! Benim ilmimi artır” (Yıldırım, 2015, s.319).

Du'âsında diye kim zidnî ' ilmen

Bu taḥkîk-i daḳîki eyle fehmen (223)

2.6.5.2. Hadisler

1. لولا كلولا كلما خلقت لافلاك

Sen olmasaydın, sen olmasaydın (ey Muhammed), felekleri yaratmazdım (Yılmaz, 2013, s.456).

‘Ulüvv-i şânına pespāye eflāk

Muḥammed faḥr-i ‘ālem şāh-ı levlāk (13)

2. اطلبوا العلم من المهد إلى الحد

Beşikten mezara kadar (ömür boyu) ilmi öğrenmeğe çalışınız (Yılmaz, 2013, s.654).

Resūl ‘ullāh buyurdu kim idiñ cehd

‘İlim isteñ mine ‘l-mehdi ile ‘l-laḥd (221)

3. موت العالم موت العالم

Âlimin ölümü, âlemin ölümü gibidir (Yılmaz, 2013, s.543).

Dinildi mevt-i ‘ālim mevt-i ‘ālem

Saña tefhīm idem añla maḳālem (266)

4. الْجَنَّةُ تَحْتَ أقدامِ الْأُمَّهَاتِ

Cennet annelerin ayakları altındadır (Yılmaz, 2013, s.78).

Şaḥīḥ naḳil ile vārid bu sūnnet

Analar ayağı altında cennet (555)

5. الْقَنَاعَةُ كَنْزٌ لَا يَفْنَا.

Kanaat tükenmez bir hazinedir (Yılmaz, 2013, s.354).

Kelām-ı kenzü lâ-yefnâ bu meşhûr

Velî vech-i şebeh fi' l-cümle mestûr (289)

6. الْعُضْبُ يُفْسِدُ الْإِيمَانَ كَمَا يُفْسِدُ.

Sirke balı nasıl bozarsa öfke de imanı öyle bozar (Yılmaz, 2013, s.190).

Resûl 'ullâh buyurdu eyle iz'ân

Ġazabla fâsid olur didi îmân (728)

7. كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَغْفِرِ اللَّهُ تَعَالَى لَهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا شَاءَ، إِلَّا أَعْقَبْنَا الْقَوْلَ الدِّينَ، يَجْعَلُهَا لِلْأَصْحَابِ فِي الْحَيَاةِ قَبْلَ الْمَمَاتِ.

Allah bütün günahlardan dilediği günahların cezasını kıyâmet gününe erteler. Ancak anne ve babaya yapılan hakaretin cezası bunun dışındadır. Çünkü Allah bunun cezasını dünyada iken verir (Beyhaki, 2003, s.288).

Ĥadîş ile bu ma' nâ oldu müşbet

'Uķûķ iden bulur dünyâda elbet (558)

Ĥamu zembe cezâ ' uķbâya te' cîl

'Uķûķa hem olur dünyâda ta' cîl (559)

8.

السَّخَّاءُ شَجَرَةٌ مِنْ شَجَرِ الْجَنَّةِ أَغْصَانُهَا مُتَدَلِّيَاتُ الدُّنْيَا، مَنَّاخَذُ بَعْضِهَا قَادَ هَذَاكَ الْغُصْنِ الْبِالِ الْجَنَّةِ، وَالْبُخْلِشَجَرَةٌ مِنْ شَجَرِ النَّارِ، أَغْصَانُهَا مُتَدَلِّيَاتُ الدُّنْيَا، مَنَّاخَذُ بَعْضِهَا قَادَ هَذَاكَ الْغُصْنِ الْبِالِ النَّارِ

Cömertlik, dalları dünyâya uzanan cennet ağaçlarından bir ağaçtır. Kim onun dallarından birine tutunursa, bu onu cennete götürür. Cimrilik ise, dalları dünyâya uzanmış cehennem ağaçlarından bir ağaçtır. Kim de onun dallarından birine tutunursa, bu da onu cehenneme çekip sürükler! (Beyhaki, 2003, s.307).

Şaḥīḥ naql ile vārid ḥaberdür

Saḥā cennet içinde bir şecerdür (378)

Dutar andan saḥī destinde bir dal

O dal anı çeker cennete her ḥāl (379)

Buḥul daḥı cehennemde şecerdür

Anı dutan varacağı saḥardur (380)

9. هَلَاكُ الْمُسَوِّفُونَ.

(İşi) savsaklayanlar perişan olmuştur (Yılmaz, 2013, s.219).

Resūlu'llāh buyurup itdi taḥvīf

Helāk oldı o kimse itdi tesvīf (113)

10. الْمَرْءُ مَعْمَانَحَبٌّ.

Kişi sevdiği ile beraberdir (Yılmaz, 2013, s.541).

Sa' ādetle buyurdu faḥr-ı 'ālem

O kimseyle olur ki sevdā-yı dem (43)

Kimi sevdi bu dünyāda didi yār

Olur anuñla āḥir cennet ü nār (44)

3. BÖLÜM: LEVHNÂME’NİN ÇEVRIYAZILI METNİ

3.1. METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL

Levhnâme’nin çevriyazılı metni elimizdeki tek nüshadan hareketle oluşturulmuş, eserin müellif hattına ulaşamamıştır. Metin oluşturulurken nüshadaki harekeler esas alınmıştır. Metin teşkil edilirken dipnotlarda ve çevriyazıda şu kurallara uyulmuştur:

a. Dipnotlarda öncelikle metne dâhil ettiğimiz şekil yazılmış daha sonra karşısına iki nokta koyularak eskiyazı nüshadaki şekli gösterilmiştir. Bu hususta beyit numarasından sonra gelen a beyitin ilk mısramı, b ise ikinci mısramı işaret etmektedir.

b. Metne yapılan eklemeler [] içinde gösterilmiş, nüshada yer almayan kelimeler dipnotta uzun çizgi ile — gösterilmiştir.

c. Şiirdeki ayet ve hadislerden yapılan iktibaslar transkripsiyon harfleriyle ve italik olarak yazılmış, dipnotta da sure ismi ve ayet numarası belirtilerek manaları gösterilmiştir. Hadislerin sadece anlamları verilmiştir.

ç. Çevriyazılı metin hazırlanırken Prof. Dr. İsmail Ünver’in “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” başlıklı makalesine (Ünver, 1993,s.51-89) büyük ölçüde uyulmuştur

d. Farsça labial hı, “Ĥ ˘, ĥ ˘” şeklinde gösterilmiş ve bu konuda Prof. Dr. Tulga Ocak’ın makalesindeki (Ocak, 1997,s.167-172) önerilere uyulmuştur.

e. Özel isimlerin yazımında kelimenin baş harfi büyük yazılmış, özel isme gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmamıştır.

f. Arapça ve Farsça uzun ünlüler, vezin gereği kısa okunsalar bile daima uzunluk işaretiyle yazılmışlardır.

g. Çâr-nâ-çâr, gibi Farsça ikili tekrarların yazımında, yinelenen sözcükler arasındaki ek ve edatlar iki çizgi arasında gösterilmiştir.

ğ. Farsça birleşik isim ve sıfatların arasına çizgi konmuştur.

h. Arapça ve Farsça önekler, eklendikleri sözcükten çizgiyle ayrılmıştır.

1. Farklı şekillerde okunabilen “aşk- ışk”, “zamān-zemān” gibi kelimeler tek şekil seçilerek okunmuştur.

i. Nüshada tamlayan ekinin “Ḥudānuñ/ Ḥudāniñ ,bunuñ/ bunıñ, anuñ/ anıñ” örneklerinde görüldüğü gibi bazen düz bazen yuvarlak ünlülü olduğu görülür. Bu hususta harflerin harekeleri dikkate alınmış, herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

j. Nüshada bazı kelimelerde yazım hatası görülmektedir. Bu hatalar metinde düzeltilerek dipnotta belirtilmiştir. Bu yazım hataları şunlardır:

pās- pāş (4/b)	basīṭ- basit (240/a)
mebğüz- mağbüz (361/b, 422/b)	ta‘ annüd- ta‘ annüt (80/b)
şīr- şir (570/a)	

k. Nüshada bazı kelimelerin farklı şekilde harekelendirildiği görülmüştür. Bu hususta harekeler kelimenin anlamında bir değişiklik yaratmıyorsa nüshadaki şekle uyulmuştur.

beyyā‘ - büyyā‘ (145/b)	na‘ mā- ni‘ mā (663/b)
ḥesāb- ḥisāb (241/a)	medār- müdār (753/a)
bütün- bitün (484/a)	ḥacr- ḥicr (570/b)
mülk- milk (6/a, 108/b)	hergiz- hirciz (124/b)

l. Metinde bazı Arapça kelimelerin iç seslerindeki hemzelerin yazılmayıp sadece hemzenin kürsüsü durumundaki “ye”nin yazıldığını görürüz. Çevriyazıda bu fark olduğu gibi yansıtılmıştır.

y ünsüzüyle : fevāyitler (134/b), ferāyizler (149/a)

kesreli hemzeyle : fā’ide (140/a), tā’ib (197/b)

m. Nüshada etmek (itmek) fiilinin emir çekiminin iki beyitte d ünsüzüyle yazıldığı görülür.

id (72/b, 699/a)

n. Belirtme durum eki bazen y ünsüzü ile bazen de kesreyle yazılmıştır.

Kesreyle : def' i (18/b), hâli (63/a), nâmı (354/a)

Y ünsüzüyle : hayrı (91/a), nârı (177/b), halkı (408/a)

o. Nüshada “ile” ve “ise” gibi bağlaçlar bazen kelimeye bitişik bazen de ayrı bir kelime olarak yazılmışlardır. Bu hususta nüshadaki yazım dikkate alınmıştır.

ile bağlacı bitişik : vechile (28/b), luḡfile (83/a)

ile bağlacı ayrı : naḡl ile (20/a), âdamlar ile (41/b)

ise bağlacı bitişik : olursa (76/b)

ise bağlacı ayrı : bilmez isen (74/a)

ö. Nüshada izafet tamlamaları bazen atıf ve rabıt vavı ile bazen de akuzatif “i ” si ile yazılmıştır. Bunlar olması gerektiği gibi düzeltilerek dipnotta belirtilmiştir.

ṣām-ı Mi' rāc : ṣām u Mi' rāc (11/a)

ḥüsn-i ḥaşlet : ḥüsn ü ḥaşlet (23/b)

rūḥ-ı peder : rūḥı peder (381/a)

āḥir-i kār : āḥiri kār (394/a)

i' timād- İtimād (201/a)

p. Eski yazı nüshada iki beyitin (323 ve 688) birer kelimesi eksiktir. Metinde bu kısımlarda boşluk söz konusudur. Çevri yazı yapılırken bu boşluklara gelmesi gereken kelimenin hece değerleri (. - -) parantez içinde belirtilmiştir.

r. Metinde hüküm, emr, şükr gibi Arapça kelimeler hem aslî şekilleriyle hem de hüküm, emir, şükür gibi Türkçe telaffuza uygun şekilde harekelendirilmiştir. Bu husustaharekeye bağlı kalınmış, vezin gerektirmedikçe metne müdahale edilmemiştir.

hüküm (7/b)

hüküm (8/a)

emir (222/a, 518/a, 755/a)

emr (9/a, 24/a, 106/a, 125/a, 201/a, 206/a ...)

şükür (102/b, 285/a, 318/b, 391/a)

şükr (3/a, 3/b, 9/b, 283/b, 284/a, 395/b, 468/a)

naķil (177/a, 555/a) bu iki beyit haricinde nüshada naķıl şeklinde.

nefis (101/b, 123/a, 251/b) bu üç beyit haricinde nüshada nefis şeklinde.

‘ ilim (213/a, 664/b) bu iki beyit haricinde nüshada ‘ ilm şeklinde.

nażm kelimesi nüshada daima nażım şeklinde yazılmıştır.

‘ ucub kelimesi nüshada daima ‘ ucub şeklinde.

s. Nüshada atıf vavının bazen harfle, bazen ötreyle, bazen harf ve ötreyle belirtildiği görölmektedir.

harfle : çuķa vü kürk (329/a)

ötreyle : sehl ü düşvār (55/a), cüvān ü tāzeler (109/b)

harf ve ötreyle : ‘ avām u mübtedī (30/b), fısq u fücūr (123/b)

3.2. TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ء	’
ا	Ā ā
ث	Ṣ ṣ
ح	Ḥ ḥ
خ	Ḫ ḫ
خوا	ḫ̃
ذ	Ẓ ẓ
ص	Ṣ ṣ
ض	Ẓ ẓ Ḍ ḍ
ط	Ṭ ṭ
ظ	Ẓ ẓ
ع	‘
غ	Ġ ġ
ق	Ḳ ḳ
ك	ñ
و	Ū ū
ى	Ī ī

3.3. ÇEVRIYAZILI METİN

LEVH-NÂME

(1b)

Bismi'l-lâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

1. Getürdim besmele feth-i kelâma
Hudâ tevfiķ ide vaşl-ı merâma
2. Ki bismillâh ola ser-levh-nâme
Olurnâmı irer ḥayrı ḥitâma
3. Ḳamu ḥamd u şükr ü minnet Hudâya
Ki 'âcizler heme şükrin edâya
4. Odur ma' bûd yoķ ğayrı aña ḥâş
Cilâdur zikri dilden giderür pās¹
5. Ḳamunuñ ḥâlîķı rabbi ilâhı
Odur iḥsân iden tâc u külâhı
6. İder bir bendesin milkinesulṭân
Birin bende ider hem bend-i zindân

¹ 4b. pās: pāş

7. Kerīm ü mu‘ tī vü feyyāz-ı bī-çün
Hüküm anuñ münezzeh dīne niçün
8. Hākīm oldur temām-ı² hükmi hikmet
Kerīm oldur ki itmiş baş-ı ni‘ met
- (2a)
9. Gerek bende ide emre iṭā‘ at
İde hem şükre bezl-i istiṭā‘ at
10. Şalātu hem selāmu vü hem taḥiyyet
Aña kim ‘ālemine geldi raḥmet
11. İmām-ı enbiyā der-şām-ı³ Mi‘ rāc
Şefī‘-i rüz-ı maḥşer şāhib-i tāc
12. Dür-i şāhāne-i baḥr-i risālet
Delīl ü dā‘ ī-i rāh-ı hidāyet
13. ‘Ulüvv-i şānına pes-pāye eflāk
Muḥammed faḥr-i ‘ālem şāh-ı *levlāk*⁴
14. Şalāt olsun daḥı aşḥāb u āle
Ki her biri hüdādur ehl-i ḥāle

²8a. temām-ı : temām

³ 11a. şām-ı : şām u

⁴ Hadis: “Sen olmasaydın, sen olmasaydın (ey Muhammed), felekleri yaratmazdım” (Yılmaz, 2013, s.456).

Fî-sebebi'n-nazmı ve-beyāni'l-hāceti

15. Pes ey nūr-ı dü-çeşmim ola ma' lūm
Kütüblerde yazıldı oldu mefhūm
16. Ki her mü 'min mükellef üzre vācib
Ola taḥṣīl-i ' ilm-i ḥāle ṭālib
17. Daḥı bil ' ilm-i ḥāliñ biri ey yār
Didiler ' ilm-i aḥlāk olmaz inkār
18. Çü ḳalbe ' arız olur sū ' -i ḥaṣlet
Ḥarāmdur def' i lāzım dir şerī' at
19. O ḥaṣletler gerekdür ola idrāk
Anı def' ile ḳalbi ideler pāk
20. Şaḥiḥ naḳl ile vārid-i ḥaberden
Rivāyetdür resūl-i kibriyādan
- (2b)
21. Buyurdı ba' ş olundım idem itmām
Mekārimden olan aḥlākı bi' t-tām
22. Ḥaberden münfehim oldu ki bi' set
Aña itmām-ı aḥlāk oldu ' illet

23. Resūlūñ ba‘ şine ol ola hikmet
Tamām ola anuñla ħüsn-i⁵ ħaşlet
24. Pes oldı ümmetine emr-i lâzım
Olalar ħüsn-i aĥlâka mülâzım
25. Bulınur ħüsn-i ħulķ ile sa‘ âdet
Ki ħüsn-i ħulķ ile nef‘ -i ‘ ibâdet
26. Kişiyē ħüsn-i ħulķ u ħayr-ı ħaşlet
İder mesāvī ve mesken añna cennet
27. Kişiyē sū’-i ħulķı āĥir-i kâr
İder merci‘ anıñçün dūzeh ü nâr
28. Ki sū’-ı ħulķ ider a‘ mâli ifsâd
O vechile ider cennetden ib‘ âd
29. Gerek oldı oķuna ‘ ilm-i aĥlâķ
‘ Amel çün ‘ ilme mevķūf oldı iţbâķ
30. Kütübler var bu fende līk aġleb
‘ Avām u mübtedīye fehmi eş‘ ab
31. Resā’il görmedim Türkīde tafşīl
‘ Avām u mübtedīye ola teshīl

⁵ 23b.ħüsn -i : ħüsn ü

32. Ve ger olsa dağı bazı resā 'il
İder icmāl yazar üç biş mesā 'il
33. Getürdim cem' idüp bir niçe ھاşlet
Ki ekşer mübtelā güyā ھاбі' at
- (3a)
34. O ھاşletler ki nāsa zarrı a' zam
Be-her bir müslim üzre def' i elzem
35. Mađāmidden getürdüm zıdların hem
Meşel pāzehrile medfū' olur semm
36. Didim Türki dağı hem sehl-i⁶ ta' bīr
Budur ھاşdım ' avām-ı nāsa teysīr
37. Dađı manzūme itdim vech-i ađşar
Çü māyildür ھاбіyi' nazma ekşer
38. Һudā iħsān ide ھاllāba rağbet
' İbād içre oğuna bula şöhret
39. Ümidvārım ki erbāb-ı mürüvvet
Diyeler nāzımı rūđına rađmet

⁶36a. sehl-i : sehel

Fî-beyân-ı hubbû'ş-şâlihîn ve-mücânebeti't-ţâlihîn

40. Eyâ ferzend-i men gûş it kelâma
Düşürmeye seni mevlâ melâma

41. İki ' âlemde isterseñ selâmet
Eyü adamlar ile eyle ülfet

42. Bu dünyâda eyüye ol muķârin
Bile haşr olasın anuñla yarın

43. Sa' âdetle buyurdı fahr-i ' âlem
O kimseyle olur ki sevdâ-yı dem

44. *Kimi sevdi bu dünyâda didi yâr*
Olur anuñla âhîr cennet ü nâr⁷

45. Eyü kimse meşelde merd-i ' atţâr
Karîni şemm-i tîb eyler be-her bâr

(3b)

46. Görenler tîlib olur ülfetine
İşiden râğıb olur şoĥbetine

47. Şaķî âdem meşelde dindi ĥaddâd
İder dâ'im sevâd-ı fehm-i îķâd

⁷Hadis: "Kişi sevdiği ile beraberdir" (Yılmaz, 2013, s.541).

48. Ḳarīn olan bulunur çünki her bār
 Sevādı bulaşur yā yandurur nār
49. Elīf-i fāsıķ olma eyle i' rāz
 Ki añā üns ile hetk olur a' rāş
50. Yā cezb ider seni fi' line āḥir
 Gerek sārıķ gerek şārib yā fācir
51. Ve yāḥūd bā' iş olur sū'-i zanna
 Kimi taḥķīķ ider kimi me'inne
52. Ki dir gören seni anuñla her bār
 Müşārik olmasa olmaz añā yār
53. Bulınsın anuñla niçe evķāt
 Zuhūr ider idüp ba' zı fesādāt
54. Mu'āḥezsin anuñla sen de her ḥāl
 Dimek mümkin mi yok bunda bu aḥvāl
55. Yanarsın āteşine sehl ü düşvār
 Olur nāmuñ anuñla şebt-i tūmār
56. Su'āl itme didiler kişiden git
 Ḳarīni kim durur añā nażar it

57. Elif lâma qarî̄n temşîli ma‘ rûf
Bedîhîdür degil tenbîhe mevķûf
58. Eyülerden gelür eylik be-her-ĥâl
‘Uyûbı setr iderler naķş-ı ikmâl
- (4a)
59. Ekâbirler kelâmıdur ĥaķîķat
Eşer ider kişiyē üns ü şoĥbet
60. Olur ki cezb idüp semt-i şalâĥa
Delâlet eyleyüp fevz ü felâĥa
61. Degil ĥâlî nef iden olur elbet
Emîn olmaķ zararadan başķa ni‘ met
62. Daĥı her âşinâyı şanma kim dost
Kimi çün bî-meze ķavun-ı ĥoş-bost
63. Gerekdür tecrübe her ĥâlî tekrâr
Ki zâhir bâĥını bir diyesin yâr
64. Şaķın sırrını itme dosta izĥâr
Ki her şaĥşa degildür ketm-i esrâr
65. Nazar itme miyânedē vifâķa
Döner eyyâm irer bir gün şıķâķa

66. O dem keşf ider esrāruñ cihāna
Nihānīler çıkar cümle ‘ayāna
67. Dağı ketm eyle esrār-ı ‘ibādı
Ki keşf-i sırr olur çok şerre bādī
68. Hāqīkat setr olur sende emānet
Anı keşf eylemek olur hıyānet
69. Anuñla hetk olur ‘ırzı kişinüñ
Nizāmı bozılır ba‘zı işinüñ
70. Saña hiç yok nef‘i ifşā-yı sırdan
Olur vaqti ulaşur şerr ü zarrdan
71. Dağı ‘uqbāda vardur vizr-i ğıybet
Dinür hem niçün itdiñ hetk-i hürmet

Fī-beyān-ı kabūl-i nuşhü’l-hayr

(4b)

72. Veşāyādan biri sem‘-i naşīhat
İd işğā nuşh-ı hayra eyle raġbet
73. Eyü fehm it ne cevherdür naşāyiḥ
Zalām-ı kasveti kalbe meşābiḥ

74. Muḳaddem bilmez iseñ ola ta' līm
Anı it şafḫa-i dil üzre terḳīm
75. Ve ger ma' lūmuñ ise ola tezkīr
Eşerde zā'id olur ola tekrīr
76. Dime kim ḳā'ili 'ālī yā sāfil
Ḳabūl eyle olursa ḫaḳḳı ḳā'il
77. Nazar nefsi kelāma ḫaḳḳ u bāṭıl
Aranmaz ḳā'ili 'ālim yā cāhil
78. 'Aceb olmaz kişiye bilmemeklik
Su'āl idüp ta' līm⁸ eylememeklik
79. Ḳamu cehl ü 'amādur bed'-i insān
İderler cehdile taḫşīl-i 'irfān

Fī-zemmi't-temerrüd ve-beyān-ı ḫālihi

80. Aña kim nuşḫ olur ider temerrüd
Aña dirler şerī' atde ta' annüd
81. Kötü ḫaşletlerüñ biri daḫı bu
Temerrüd dinene lāzım dimek sū

⁸ 78b. ta' līm: ta' allüm

82. alur ulmetde cāhil bāṭıl [u]⁹ ḥām
Ola a‘ mā aşamm ābil mi ifhām

(5a)

83. Saña nāṣih ide luṭfile īṣār
Naṣāyihler saça çün dürr-i şeh-vār

84. abūl itmeyesin redd eyleyüp hem
Ru‘ūnetle diyesin zā’id ü kem

85. Dinür buña ḥabāsetden abāḥat
Daḥı dinür baṭāletden Őekāvet

86. Niyāzım bu durur bārī Ḥudādan
Ki ḥıfz ide bu derde ibtilādan

87. Gerekdür zāhir ü bāṭın iṭā‘ at
Ru‘ūnet itme olmaz bāzī Őūret

88. Ḥayır aşdı ile biri buyursa
Saña lāyık degil işüñ dir ise

89. Cevāb it ḥa buyurduñ itdüñ īāz
Saña ecrin muza‘ af ide Feyyāz

90. Dime nuṣḥ idecek adam mıdır o
Diye taḥķir ile lāyık degil bu

⁹ 82a. bāṭıl [u] : bāṭıl

91. O kimdür baña ta‘ līm ide hayrı
Hemân o mı bilür bilmez mi ğayrı
92. Bulur fırsat saña o demde şeytân
İder iġvâ sözine eyle ‘ işyân
93. Murâdı ta‘ nedür kalbi degil şâf
‘Özür bilmez dağı hîç itmez inşâf
94. Dimez saña şebâbîñ hükmidür bu
Meşeldür bulanur pes tırılır şu
95. Dağı eyyâmı var semt-i şalâhîñ
Müdâmı gör odur ğamdan felâhîñ
- (5b)
96. Koca kişiler ile genc cāmî‘
Medâris zâviye tekve şavâmi‘
97. Bular şübbâna nisbetle kafeşdür
Nihâyet yâ cerebdür yâ baraşdur
98. Şebâb eyyâmıdur zevk u zarâfet
Gele pîrî o dem tevbe ‘ ibâdet
99. Görüp geçürmede var başka etvâr
‘Ucub kalmaz bilür kendin günahkâr

100. Bilür cürmin düşer havf-ı Hudāya
İder ihlāş tazarru' la du'āya
101. Gele şeybī vaqāra irişesin
Nefis görmüş geçürmüş ārzūsın
102. O dem it tevbe-i maḥv ola evzār
Şükür Mevlāya kim bir ismi Ğaffār
103. Cevāb it söz degil ḥaḳḳa muṭābıḳ
Hevā vü nefis ü şeyṭāna muvāfıḳ
104. Niçe ḥaḳ ola kim nefse mü'ellif
Gerek 'aḳla gerek naḳle muḥālif
105. Cevāb-ı 'aḳlī budur eyle iz'ān
Bunuñla def' olur iğvā-yı şeyṭān
106. Ecel emri Hudāda sırr-ı mektūm
Anıñçün kimse bilmez vaḳt-i ma'lūm
107. Ölüm pīr ü cüvāna cümle yiksān
Bu ğafletdür dimek var niçe ezmān
108. Yediñde vaḳt-i şeybe var mı ḥüccet
Fenā milkinde 'ayşa tül-ı müddet

(6a)

109. Meşîb-i¹⁰ pîre yâ maḥşûş ola fevt
Cüvân ü tâzeler çün olmaya mevt
110. Niçe ‘âķil olur mevhûma maġrûr
Ecel va‘ deye küymez ķavl-i meşhûr
111. Bilinmez belki andañ ‘ ömr-i mektûb
İrer ḥatme ķalur inkâr-ı maḥsûb
112. Cevâb-ı ‘ aķlî bildüñ ķaldı menķûl
İdem naķl-i ḥaber sen eyle ma‘ ķûl
113. Resûlu’llâh buyurup itdi taḥvîf
Helâk oldı o kimse itdi tesvîf¹¹
114. Budur tesvîf ma‘ nâsın bil ey yâr
İzâ‘ at ider evķâtın be-her bâr
115. Keselle ḥâ‘ atın vaķtin geķirür¹²
Bugün yarın iderem dir oturur
116. Ecel gelür irişür ġâfil insân
Taşavvur itdigine bulmaz imkân

¹⁰ 109a. Meşîb-i : Meşîb

¹¹ Hadis: “İşi savsaklayanlar perişan olmuştur” (Yılmaz, 2013, s.219).

¹² 115a. geķirür : geķirüp

117. Veyā za‘ f u fütūr irer kuvāya
 azā anda olur ‘ āciz edāya
118. Di bir daı ki nefsi bu meşelde
 Hemān bir göredür ab‘ -ı ‘ amelde
119. Gerekdür merd-i kāmīl ide ta‘ līm
 Gire dizgine gerden ide teslīm
120. Eger nā-ehl eline düşse alır
 Öküzvārī hünersiz tenbel olur
121. Veyā bed-ū olur ārūn-ı mel‘ ūn
 Olur şāibi ‘ āciz zār u mabūn
- (6b)
122. Müfīd olmaz aa ta‘ līm ü tekrār
 alır menzilci arcı āir-i kār
123. Anu mişli nefis terk olsa āle
 Gider fiş u fücūra lā-muāle
124. Olur ‘ işyān aa gūyā abī‘ at
 Müfīd olmaz daı hirgiz naşīat
125. Şaīl olur o dem emr-i‘ ibādet
 Şeāvet arturur sā‘ at-be-sā‘ at

126. Olur Һaққ-ı Һarıке sevқ-i düşvār
Gerek cehd-i belīg ü sa'y u tekrār
127. Veyā bulmaz hidāyet ider ısrār
Olur şebt-i Һumār-ı Һavm-i füccār
128. Ve ger ire hidāyet aña āҺır
Peşimānı nedāmet bellü zāҺır
129. Bilür mü'min 'uşāta var cehennem
Һuқūқ-ı 'abd taleb olmaқ muşammem
130. O demde tevbedür yoқ ğayrı meslek
Görindi çün zamān-ı mevt-i mühlik
131. Ne'am şıdқа muқārin tevbe maқbūl
Olur var naşş u hem āşār-ı menқūl
132. DaҺı var tevbe içün şart-ı lāzım
Peşimānı vü olmaқ terke 'āzim
133. Һuқūku'llāh içün lāzım Һazādur
Һuқūқ-ı 'abd¹³ olur lā-büdd edādur
134. Girān-nefse bugün farzuñ edāsı
Қаған olur fevāyitler Һazāsı

¹³ 133b. Һuқūқ-ı : Һuқūқ u

(7a)

135. azā içün mevā[]idi¹⁴ ü ma[]rūf
Hudānuñ raħmetine ala mevūf
136. azā anda irer fazl-ı edāya
Meşel sultān müsāvi[] mi gedāya
137. Hıū-ı []abde ğāyet müşkil aħvāl
Kimi elden kimi dilden kimi māl
138. Anuñ her birini anda bulasın
Veyā var mı ola aın viresin
139. Aña kim ğırra olma ismi Ğaffār¹⁵
Ve men y[]amelleri¹⁶ fikr¹⁷ eyle tekrār
140. Nedāmet fā'ide virmez o demde
alursın derdini dermān-ı ğamda
141. ü bildūñ tevbenūñ itmāmı []usret
Ma[]āşī itmemege eyle himmet
142. Gerek evvel o vatı fikr idesin
[]Azāb-ı āħiret var zıkr idesin

¹⁴135a. mevā[]idi : mevā[]id

¹⁵ 139a. Aña kim ğırra olma ismi Ğaffār: Aña ğarre olma kim bir ismi Ğaffār

¹⁶ Zilzal/8: “Zerre ağırlığınca şer yapan da onu bulur” (Yıldırım, 2015, s.599).

¹⁷ 139b. fikr : fikir

143. anā‘atle ekersin el ulümden
Diye Mevlā ki rāzıyam ulımdan
144. Bunu farz eyle tevbeñ ola mabül
Dinildi bu meşelde şevb-i mağsül
145. Cedīd-i pāk müsāvī mi ğasīle
Şatar beyyā‘ anı şey’-i alīle
146. Ne nāzik pāk ola neş’eñ ezelden
Mülevveş olmamış hıubş-ı ‘amelden
147. Edā olmuş ola cümle evāmir
Ola t̄ahir bevātın hem zevāhir
- (7b)
148. Varasın maşşere bu veche sālīm
Diyen olmaya vir haım a ālīm
149. Ferāyızler mü’eddī vatı ile
Mu’āheẓ olmayasın bir şey’ ile
150. O demde olmaya zerre telāşe
Dinile merhabā gec ıll-ı ‘arşa
151. Ne devlet bu ne ‘izzet bu sa‘ādet
İder‘āıl bunu taşşīle diat

152. Ҳилāfi cānibin gel diyem ey yār
Ki gitdiñ maḥşere bā-ḥiml-i evzār
153. ‘İbād aḥvāliçün¹⁸ naşb ola dīvān
Ola ḥākim önüñde Rabb-i Yezdān
154. Ҳуқūқ erbābı cem‘ olmiş geleler
Alıvir ḥaққımız yā Rab diyeler
155. ‘Afıv¹⁹ eyleñ deyü yalvarasın sen
Diye itdigüñi²⁰ bilmez misin sen
156. Ki dirdiñ aluram ḍarbile sizden
Ne yüzle dileyessin ‘afvı bizden
157. Alurduñ ḍarbile қahrile ol gün
Virürsin ḥaққımız ‘adlile bugün
158. Ҳуқūқа vireler hep cümle ḥayruñ
Dinile қaldı niçe ḥaққı ḡayruñ
159. Dinile anlarıñ vizrini taḥmīl
İdüñ buna bu veche ḥaққı tekmiḻ

¹⁸ 153a. aḥvāliçün : aḥvāli için

¹⁹ 155a. ‘Afıv : ‘Afıv

²⁰ 155b. itdigüñi : itdigün

160. Eger kāfir olursa şāhib-i ḥaḳ
Şevāb almaz ‘ azāb olmak muḥaḳḳaḳ
- (8a)
161. Ḥuḳūḳu’llāh daḥı var niçe noḳşān
Menāhi işlenilmiş niçe‘ işyān
162. Bular cem‘ olalar tağlar mişāli
Dimek olur mı yok ḥimle mecāli
163. Meşiyetde ḳalur ol demde ḥāliñ
Niçe ḥükmi olursa Zü’l-celāliñ
164. Ḳalur ümid Ḥudādan ola raḥmet
Ve yāḥūd bir şefā‘ at ide sebḳat
165. Rızā idüp ide ḥaşmıña iḥsān
Ḥudā hem kendi ḥaḳḳın ide ğufrān
166. Ele girse bu da fevzi sa‘ ādet
Çekildi ḥaşyet ammā şoñ selāmet
167. Ve yāḥūd ḥükm ide ol Rabb-i Deyyān
Atın bunu caḥīme yaḳa nırān
168. Müfīd olmaya saña āh u efğān
Veyā olmuş olasın zār-ı giryān

169. Günāhıñca alursın nār içinde
Nie dūrlū‘ azāb u zār içinde
170. ‘Uṣāt için mevā‘īd naṣṣ-ı maḥtūm
Seniñçün rahmet-i Hā ayrı ma‘lūm
171. Nie‘ āil olur mechūle marūr
Ol amadur ki hulyā ile mesrūr
172. ‘Uṣāt-ı mü‘minin için rivāyet
Yidi biñ yıl alur var anla āyet
173. Bu dūnyānuñ atı endek zamānı
Kederdūr ekṣeri az ṣād-mānı
- (8b)
174. Bu endek dūnyeniñ²¹ lezzātı için
Olasın müstaḥıkk-i nār niçün
175. O da nār-ı caḥīm ola ‘azābiñ
Zamānı biñ yıl ola yā yedi biñ
176. Ne vechile cesāret ide insān
Bu bir aflet ki ḥāṣā oldı ḥızlān
177. Ṣaḥıḥ nail ile geldi rivāyet
Resūlu ‘llāh idüp nārı ḥikāyet

²¹ 174a. dūnyeniñ : dūnyānuñ

178. Didi ednā 'azābı ehl-i nārīn
O kimsedür diyem bil hāl-i zārīn
179. Geyürürler iki na' lın aña nār
Harāretten başında beyni kaynar
180. Buña mü'min olan ādem 'acebdür
Dili taşdur timürdür yā haṭabdur
181. Yataḫ yatur gözine girer uyḫu
Enin ü zāre düşürmez bu ḫorḫu
182. Haḫīḫat bizde var bir gūne eṭvār
Nice ḡaflet dinür ḫāṣā ki inkār
183. Meṣel dinse seni gel ḫāḫī ister
İdermiş bir kiṣi da' vāyı ister
184. Veyā dinse ki gelmiş bir müsāfir
Dimiş yolda senünḫün var mübāṣir
185. Ve yāḫūd bir fülānı yolda nāzır
Seni ḫarba 'aṣā destinde ḫāzır
186. Harām olur özüñe ḫ'āb u rāḫat
Arasın ḫapu ḫapu 'avn u nuṣret

(9a)

187. Budur derd-i derūnīñ nic'olur²² hāl
 ' Aceb noqşān olur mı 'ırz veyā māl
188. Dimezsın hıç Hudā gönderdi Qur'ān
 Niçe āyāt ile vaşfoldı nīrān
189. Kim anda var nice aġlāl u enkāl
 Dağı maşşerde var aḥvāl u ehvāl
190. Resūlu'llāh dağı buyurdı āşār
 'Uşāt için müheyyā dūzaḡ u nār
191. Bunı bildiñ nedür sende cesāret
 İdüp fısqı dağı lāf u mahāret
192. Neden yoqdur bu qorqudan telāşıñ
 Diken olmaz saña ḡ'āb²³ u firāşuñ
193. Bunıñ aşlı budur bil za'f-i imān
 Yaḡīn artduqca artar ḡavf-ı insān
194. Hidāyet irişe Haq ide iḡkāz
 Yaḡīn ü ḡaşyet iḡsān ide Feyyāz

²² 187a. nic'olur : nice olur

²³ 192b. ḡ'āb : ḡāb

195. Hele şübbān şebābe ola mağrūr
Bu vehmle deliķanlı ola ma'zūr
196. Ne ğaflet o ki düşmiş za'f u pīre
Yine 'iṣyān ider işler kebīre
197. Ümīdi yoķ diye var nice evķāt
Olam tā'ib idem nice 'ibādet
198. Hemān aldar bu veche anı şeytān
Hudā erħamdur ider 'abde ğufrān
199. Belī Mevlā Kerīm bir ismi Ğaffār
Dağı hem Müntakīm hem 'Adl ü Qahhār
- (9b)
200. Eger 'adlile ola ğükm-i cārī
Müfīd olmaz ne zārī vü ne yārī
201. Qulam dirsın yoķ emre i' timādīn²⁴
Ki ğüyā yoķ kitāba i'tibārīn
202. Niçe münker ma'āṣī işlenilmiş
Ğamı yoķ sende ğüyā suç degilmiş
203. Gerekdür bilesin kendiñ günehkār
İdesin dā'im istiğfārı tekrār

²⁴ 201a. i' timādīn : İtimād

204. Gerek her gün idesin hem hisābı
Ne ğālib bilesin vizr ü şevābı

Fī-beyān-ı lüzümü'l-‘ilmi ile'l-‘ameli ve-fazlıhi

205. Kelāmıñ sevķi virdi böyle intāc
Mużırrı nāfi‘ i²⁵ temyīze muhtāc
206. Hudānıñ emr ü nehyin bile ‘āķil
Mümeyyez ola añā haķķ u bātıł
207. Bu temyīze gerekdür ‘ilm ü ‘irfān
Her aħkāmı bile qalmaya noķşān
208. İde şer‘e kıamu emrini taṭbıķ
Hidāyet irişe Haķ ide tevfiķ
209. Netice lāzım oldı ‘ilm-i taḫşıl
Olur ḫāşıl anıñla dīni tekmił
210. ‘İlim cevher durur kim yoķ mümāşil
Dü dünyā²⁶ olur anıñla²⁷ tevāşul
211. ‘İlim na‘t-ı Hudādur añla ey yār
Cehille zemm olundı diñle küffār

²⁵ 205b. Mużırrı : Mużırrı ve

²⁶ 210b. dünyā : dünyāya

²⁷ 210b. olur anıñla : anıñla olur

(10a)

212. Hūdā Qurʾān içinde itdi temşīl
Müfessirler bu veche itdi teʾvīl
213. Buyurdi cehl²⁸ zulmetdür ʿ ilim nūr
Dağı ʿ ālim başīr ü cühelā²⁹kūr
214. Cehil çün zulmet oldu bildiñ ey yār
Zalām içre niçe hāşıl olur kār
215. Gerekdür nūr u rüşen ola zāhir
Dedi ceyyid mümeyyez ola āhir
216. Olur aʿ mā kişi gitdükde rāha
Bağar çamura yāhūd düşe çāha
217. Başīr olan irer rāh-ı şevāba
Düşürmez kendini çāh-ı hārāba
218. Dağı hem ğayrıya ider delālet
Ṭarīḳ-i müstaḳīm üzre hidāyet
219. Merāmına irer işāl olur Bār
Alur ḫayır duʿ ā³⁰ hem ecr-i bisyār

²⁸ 213a. cehl : cehil

²⁹ 213b. cühelā : cāhil

³⁰ 219b. ḫayır : ḫayr-ı

220. Dağı aña kim yoğdur ‘ ilme gāyet
Devām üzre taleb lāzım nihāyet
221. Resūl ʿullāh buyurđı kim idiñ cehd
‘ İlim isteñ *mine ʿl-mehdi ile ʿl-lağd*³¹
222. Emir buyrıldı maħbūb-ı Hūdāya
‘ İlimde izdiyād eyle du‘ āya
223. Du‘ āsında diye kim *zidni ʿ ilmen*³²
Bu taħkīk-i daķīki eyle fehmen
224. ‘ Ulūmıñ cümlesi ‘ ayn-ı fażīlet
Velīkin maķşad-ı aķşā şerī‘ at

(10b)
225. Anıñla buldılar rāh-ı şavābı
Anıñla bildiler vizr ü şevābı
226. Gerekdür evvelā ħüsni-ı ‘ aķāyid
Pes andan ‘ ilm-i ħāle ħāş kavāyid
227. Pes andan lāzım olan ‘ ilm-i tekmił
Aña dā ʿir ‘ ulūmı eyle taħşīl

³¹ Hadis: “Beşikden mezara kadar ömür boyu ilmi öğrenmeğe çalışınız” (Yılmaz, 2013, s.654).

³²Tâhâ/114 : “Demek ki gerçek Hükümdar olan Allah çok yücedir. Sana vahyedilmesi henüz tamamlanmadan unutma endişesi ile Kur’ân’ı okumada acele etme ve : Yâ Rabbî ! Benim ilmimi artır” (Yıldırım, 2015, s.319).

228. O fenler ‘ilm-i zühd ü ‘ilm-i ahlāk
Dağı ‘ilm-i taşavvuf olur ıtlāk
229. Dinilmez hiç fenne ‘ilm-i mezmūm
‘Araftü’ş-şerre lāli’ş-şerri ma‘lūm
230. Gerek evvel ‘aķāyid ‘ilm-i tevḥīd
Dağı hem ‘ilm-i Kūr’ān fenn-i tecvīd
231. Kelām ile olur te’bīd-i tevḥīd
Kütüblerde berāber oldu taķyīd
232. Fünūn-ı mu‘tenādan ‘addi lāzım
Gerek taḥşīline olmaķ mülāzım
233. Gerek fıķıh şerī‘at fenn-i fetvā
Beyān-ı ḥıll ü ḥürmet faşl-ı da‘vā
234. Gerek ‘ilm-i uşūl ü fenn-i bürhān
Kıyās icmā‘-ı sünnet³³ naşş-ı Kūr’ān
235. Gerek ‘ilm-i ḥadıṣ [ü]³⁴ fenn-i āşār
Ṭarīķ-i aḥz u naql u fi‘l ü iḥbār
236. Gerek aķşu’l-maķāşid ola taḥşīl
Budur bil ‘ilm-i tefsīr ile te’vīl

³³234b. icmā‘-ı : icmā‘ u

³⁴ 235a. [ü] : —

237. Dağı var niçe fennü 'l-inşā ma' ruf
Sevālif fenler olur aña mevķūf
- (11a)
238. O fenler şarf u naḥv ü hem ma' ānī
Dağı fennu 'l-luġat aşl u mebānī
239. Bu fenlerle olur ma' nā-yı Qur'an
Dağı i' cāzına iz' ān u iķān
240. Gerek delīl-i serd basit-i bürhān³⁵
Oķu edeb-i baḥş ü fenn-i mizān
241. Gerek fenn-i ḥisāb u resm-i erķām
Ferāyiz bunlar ile olur itmām
242. Dağı var ' ilm-i tıbb aḥvāl-i ebdān
İder ḥükm-i mizāca nabz-ı bürhān
243. Ḥavāşşın bilür eşyānıñ ide derk
Nedür lāzım ide nedür ide terk
244. Dağı var hey'et ü ḥikmetle hendes³⁶
Bularıñ resmini bilmek saña bes

³⁵ 240a. delīl-i serd basit-i bürhān : serd delil ü basitbürhān

³⁶ḥikmetle : ḥikmetle ve

245. Gerek ehl-i kemāle fenn-i inşā
Vire şūret kelāma keyfe-māşā
246. Münāsib hāl edā-yı hüsni ta' bîr
Eşer ider zamā'irde çü teshîr
247. Edā-yı bârid ider sehl-i tebîl
İder hüsni edā ma' kûdı taḥlîl
248. Daḥı hem hüsni ḥaṭ ni' me'l-me'ârib
Olur miftâḥ-ı ebvâb-ı mekâsib
249. Hemân kaşır itme aña nef' i dünyâ
Daḥı ḥâşıl olur anuñla 'uḡbâ
250. Ḥuşuşâ kim yazıla nazm-ı Qur'ân
Ḳalur bâḳî okunur niçe ezmân
- (11b)
251. 'İlim 'uḡbâ içündür aşl-ı niyyet
Gidermekçün nefisden cehl ü zülmet
252. 'İlim uḡrâ içündür evvel âḥir
Daḥı dünyâda olur luṭf-ı zâhir
253. Sühûletle olur vech-i ma' âşı
Ki sâ'irler gibi çekmez telâşı

254. Biraz andañ olur nisbet ʿavāma
Velī ekşer muķārindür devāma
255. İder herkes aña tevķir ü iʿzāz
İder ķatʿ-ı menāzil rütbe-ihrāz
256. Emīn olur zulümden ekşer-i hāl
Ķatilden havfı yoķdur fāriġüʾl-bāl
257. İder mīr ü selāṭin ḥüsn-i iķbāl
İderler şadra iclās ile iclāl
258. Ķamu yirde iderler aña ʿizzet
Aranmaz yā neseb yā māl ü devlet
- Fī-beyān-ı tevķirüʾl-ʿulemāi**
259. Ćü ʿilmiñ fażlı dindi oldu maʿlūm
Olur ʿālimleriñ hem-ķadri mefhūm
260. Gerekdür ʿālime ikrām u tevķir
Teḥāṭubda idesin ḥüsn-i taʿbīr
261. Aña ʿilmi için eyle maḥabbet
Şaķın dünyā için itme ʿadāvet
262. Daḥı faķrile itme ʿizzi tenķiş
Hemān iġnāsına it saʿy u taḥriş

(12a)

263. Eger zāhir olursa ba'zı taqşır
Çalış setre şaķın kaşd itme teşhır
264. Uyup nefse şaķın itme ihānet
Çekersin 'āķıbet andan veḥāmet
265. Haberde vārid oldı oldı mefhūm
Ki 'ālimler lūḥūmı oldı mesmūm
266. Dinildi *mevt-i 'ālim mevt-i 'ālem*³⁷
Saña tefhīm idem añla maķālem
267. Murād oldur ki 'ālim 'āleme rūḥ
Gide rūḥı kalur çün şey'-i mezbūḥ
268. Gider revnaķ olur çün cife menfūr
Gider ḥayrı zuhūr ider şeri şūr

Fī-ri'āyet-i ḥaķķı'l-üstāzi

269. Daḥı bilmek gerekdür ḥaķķ-ı üstād
Ki ta'lim eyledi var ḥaķķ-ı irşād
270. Gerek her ḥāl ile taqđīm ü işār
Rızāsını gözet sa'y eyle her bār

³⁷ Hadis: "Ālimin ölümü, âlemin ölümü gibidir" (Yılmaz, 2013, s.543).

271. Hılāfı re'yi üzre itme ısrār
Menāhıde 'özürler eyle izhār
272. 'Alī hāzretleri buyurdu ta' bīr
Beyān-ı hāḡḡ-ı üstād itdi taḡrīr
273. Kelāmınuñ budur ma' nā-yı şarfi
Beni 'abd itdi o k'öğretti³⁸ ḡarfi
274. İşit bir ḡarf diyenüñ hāḡḡı niçe
Dimiş saña [ki]³⁹ ḡ'āceñ niçe niçe

(12b)

275. Gerekdür idesin hāḡḡa ri' āyet
Delīle māl ile luḡf u iḡā' at

Fī-beyāni 'l-ḡanā' ati ve-fevā'idihā

276. Daḡı nuşuḡımız⁴⁰ saña ḡanā' at
Anıñla 'ırz u dīn olur selāmet
277. ḡanā' at şālihīne ḡayr-ı ḡaşlet
ḡudādan 'abd-i ḡāşşa ḡāşş u ḡil' at
278. İder ḡāni' umūrın hāḡḡa tefvīz
ḡama' lar eylemez ḡükmine ta' rīz

³⁸ 273b. k'öğretti : ki öğretti

³⁹ 274b. [ki] : —

⁴⁰ 276a. nuşuḡımız : nuşımız

279. Şerehle nefsinî atmaz belāya
Hemān rāzī olur kısm-ı Hudāya
280. Ne gelse fazl-ı Hāğdan aña k̄ānī^ç
Dimez azdur ne ola buna mānī^ç
281. Ğınā kalb ile sālimdür kederden
Dağı züll-i telāş-ı der-be-derden
282. Çü dil rabṭ eylemiş ol fazl-ı hağğat
İbāda rabṭile çekmez meşakğat
283. Olur fazl-ı Hudāya i^ç timādı
İder ikmāl şükre ictihādı
284. K̄anā^ç atle olur şükre muvaffağ
Ṭama^ç küfrāna mürīşdür muhağğak
285. Şükürle ni^ç met artar naşş-ı Kur^ʾān
Dağı küfrān ider irāş-ı hırmān
286. Diye el ḥayrū fimāḥtera h^ʾullāh
Budur sālikleriñ rāhı [ki]⁴¹ hoş rāh

⁴¹ 286b. [ki] : —

(13a)

287. Bu tefvīze ʔamaʕ olur muʕānid
Olur ʔamaʕ ʔazāʕ ullāha ʕānid
288. ʔanāʕ at fazlına çok vārid āṣār
Kütüblerde yazıldı niçe aḥbār
289. Kelām-ı *kenzü lā-yefnā*⁴² bu meṣhūr
Velī vech-i ŧebeh fi ʔl-cümle mestūr
290. Budur zāhir ola maḥṣūd-ı ʔāʔil
O ŧāḥib-kenze yoḥdur hiç ğāyil
291. Maʕ āṣ emrinde çekmez o telāṣe
Dolınmaz ŧemʕ -i nāṣı çün firāṣe
292. Anuñ miṣli ʔanāʕ at ŧāḥibi hem
Maʕ āṣ-ı dünyevī⁴³ çün çekmeye hem
293. Veyā maʕ nā budur ŧāḥib-ʔanāʕ at
Tevekkül fazl-ı Haḥḥa ider elbet
294. Hudāniñ fazlına yoḥ çünki ğāyet
ʔanūʕ iñ kenzide bulmaz nihāyet

⁴² Hadis: “Kanaat tükenmez bir hazinedir” (Yılmaz, 2013, s.354).

⁴³ 292b. Maʕ āṣ-ı : Maʕ āṣı

295. Denî dünyâ için itmez lecâcı
Sükût u şabrile bulur ‘ilâcı
296. Bu vechile olur dillerde mergûb
‘ Afîf olur ‘ibâd içinde maḥbûb
297. Teşâcür kim zuhûr ider herḥâl⁴⁴
Ḥalâyık içre ekşer da‘vâ-yı mâl
298. Ḥuşûşâ kim miyân-ı aḳrabâda
Budur da‘vâ ki almışsın ziyâde
299. Ḳanû‘ olan ider terk-i me’ârib
Sever anı ecânib hem eḳârib
- (13b)
300. Seni maḥlûbına bilse müsâri‘
O dem olur ‘adâvetle muşâri‘
301. Ḳanâ‘ at ba‘zı fażlı dindi ey cân
Diyem ma‘nâ maḥallin eyle iz‘ân
302. Ḳanâ‘ atde gerek nefis ola maḥkûm
Düşürmeye seni şevvâte mezmûm
303. Ola ḥâzır kifâf-ı rızka râzî
Saña lezzât ile olmaya ḳâzî

⁴⁴ 297a. herḥâl : hereḥâl

304. H̄elālinden alīle ola ābır
H̄arāmla⁴⁵ saña olmaya mükābir
305. Budur ma' nā ma' āş emrinde teshīl
İdem ba' zı maħaller saña tafşīl
306. Ne lāzımdur a' āmuñ ola her ān
H̄alāv-1 sükkeri yā laħm-1 biryān
307. Veyā laħm-1 decāc u geyk ü dürrāc
Ola envā' -1 şürbe ahve mevvāc
308. anā' at olsa vāfī āş u ayran
Düşer vatı aranur nān u şoğan
309. Niçe var [ki]⁴⁶ idāmı milħ ü za' fer
Ki dökmez āb-1 rüyın eylemez cer
310. Gehī olsun idāmıñ cübñ ü dūşāb
Gehī tāze fevākıh gāhī hoş-āb
311. H̄udā tevsī' iderse gāh u gāhī
a' āmıñ laħm olur tā murğ ü māhī
312. H̄uşūliçün şaın itme tekellūf
Fevāyitçün şaın çekme te'essūf

⁴⁵ 304b. H̄arāmla : H̄arām ile

⁴⁶ 309a. [ki] : —

(14a)

313. Ekil vaḡti budur ṡab^ç ola ṡālib
Tamāmı iṡtiḡā-cū^ç ola ḡālib
314. Daḡı lāzım ekilde ola kılet
Ḳıvām-ı nefsiñe ide kifāyet
315. Hazīmden fazlası šer^ç ile mezmūm
Daḡı ṡıbben muzırr oldıḡı ma^ç lūm
316. Ḳuṡūṡā kim ekilde ola idḡāl
Yimek šzre yimek bī-hazm u iḡbāl
317. Ekūl olur ṡabāyi^ç lerde menfūr
Dinūr šıḡır gibi yir yā çömezdür
318. Kelāl ĩrāṡ ider zihne fikirde
Kesel-ṡab^ç a^ç ibādāt u šükürde
319. Daḡı olur mu^ç āvin nefse ḡuvvet
Olur zā^ç id aniñla ḡırṡ u šehvet
320. ṡa^ç ām⁴⁷ günde bir iki olsa cā^ç iz
İkiden fazlası ḡaddi mücāviz

⁴⁷ 320a. ṡa^ç ām : ṡa^ç āmiñ.

321. Kişiyē medḥ olur üç şeyde kıllēt
Kelāmı ekli nevmi itme ğaflet
322. Libāsıñda daḥı hem itme ifrāt
Ḳamu ḥālde gerekdür ola evsāt
323. Egerçi ola devlet (- . -)⁴⁸ māl
Yine olsun libāsıñ evsāt-ı ḥāl
324. Ne lâzım ola ḳuṭnī şāl u Hindī
Veyā destār ola çaḳmaḳ u bendī
325. Veyā zerd-i zebildār ola nev sar
Ḳuşaḳ zerrīn⁴⁹ kemer bend ola hem çār
- (14b)
326. Ne lâzım ferv ola sammūr u vaşaq
Veyā nāfe ola Mosḳav ü Azaq
327. Ḳanā'atle yarışur biz ü kettān
Ola taḥşīl eshel saña her ān
328. Yaraşur ferv-i ḳuzı nāfe-i Rūm
Eliñ geydüklerle olma maḡmūm

⁴⁸Metinde bu kısımda boşluk vardır.

⁴⁹ 325b. zerrīn : zerrīn

329. Geyin çuqa vü kürkiḥālolinca
Eger olmaz ‘ abā-yıIstranca
330. Daḥı var niçe kes muzṭarru ’l-aḥvāl
Giyer ḥinde yamalu bulamaz ṣāl
331. Gerek mesken maṭāyā vü perestār
Ḳanā‘ atle gerekdür ola reftār
332. Ne lâzımdur yapasın ‘ ālī bünyān
Ola envā‘ -ı ṣan‘ at naḳṣ-ı tavan
333. Ne ḥoş olur pederden girü ḳalmıṣ
Ve ger olmaz yeñi ḥāzır yapılmıṣ
334. Binā muḥkem gerek bir müdde bākī
Hem ola berd ü ḥarrda saña vākī
335. Ne lâzım ḥizmet için tāze ḡilmān
Meṣāliḥçün yiter Gürcī ḳaḳavan
336. Ğazā erbābına lâzım eyü at
Neden lâzım deñilsin at u ālāt
337. Ğurūr u kibr için olan maṭāyā
Olur aṣḥābına vizr ü ḥaṭāya

338. Żarūrī maşlahatçün ola lâzım
 Һuşūşā rāh-ı Һacca ola ‘āzım
- (15a)
339. Ne lâzım at Türkmānī küheylān
 Yarışur eyü baĝla atı⁵⁰ pālān
340. Gözim nūrı eyü fehm it maķāmı
 İdem zübde saña ķaşd u merāmı
341. Һudā ihsān iderse māl u ni‘ met
 Refāhiyet ile eyle ma‘ işet
342. Ve ger olursa ĩrād-ı muķarrer
 Aña uydur maşārifi ber-ā-ber
343. Eger olmaya māl u bellü ĩrād
 Gerek şabr u ķanā‘ at ola mu‘ tād
344. Ayaĝıñ yorĝanıñca ķavli mi‘ yār
 Һayāl-i Һāma düşüp yüzme reftār
345. Ƙanā‘ at o kimesneye olur farz
 İder maşraf zülümden yā alur ķarz
346. O kim yok māl u ĩrād-ı muķarrer
 Düyün māla berāber yā mükerrer

⁵⁰ 339b. baĝla atı : baĝla ve atı

347. urur bir dā'ire etbā' u uddām
İder fetih-i bābı⁵¹ kendüye nām
348. Murādı şayd-ı māl-ı derd-mendān
Biler dā'im iliñ mālına dendān
349. Gehī lāf u güzāf u geh mülāyim
Gehī rüşvet alur gāhī cerāyim
350. Düşe ger bir za'ifñ işi semte
İder fikri varur bir müdde şamta
351. Döner[vü] dir bu emre birkaç ā'yān
Eger rüşvet virilmez saña noqşān
- (15b)
352. Odur nā-çār ider emrini tefvīz
Hem ider kılllet-i aqvāle ta'riż
353. İder teşmīr-i sāk u sa'y-i mevfūr
Bitürür maşlahat mesrūr u mağrūr
354. Alur il nāmı ile şey'-i vāfir
Budur fahrı kişi kesbinde māhir
355. Yedirür bir niçe eşhāşa anı
Ola şāyi' anıñla nām u şānı

⁵¹ 347b. fetih-i : fetih

356. Benim rûḥum eyü olmaz bu vādī
İki ʿ âlemde olur rû-sevādī

357. Ẓanāʿ at eyle olma buña māʾil
Budur ḥaḳ andan evlā ola sâʾil

Fī-zemmi ʾt-ṭamaʿ ve-ḥubbi ʾd-dünyā

358. Niçe mümsik olur şüretde ḳāniʿ
Aña ḳāniʿ dinilmez ḥırşı māniʿ

359. Ẓanūʿ olanda olmaz buḥl ü imsāk
İder evvel ṭamaʿ dan nefsinı pāk

360. Ṭamaʿ ʿ aynı belādur merde nisbet
Belāsı çok durur ednāsı zillet

361. Ṭamaʿ la yıḳar ādem iki dārı
Olur menfūr-ı ḥalk mebgüz⁵²-ı yārı

362. Ṭamaʿ dan neşʾet ider her ḥasāyis
Zuhūr ider ḥabāyiş çün kenāyis

363. Ṭamaʿ dandur olan maʿ mül-i menkūs
Muʿ arraz ḳartaban yaʿ nī ki deyyūs

⁵² 361b. mebgüz : maḡbüz

(16a)

364. Tāma‘ dandur iden ḥāṣā serīka
Cesāret eyleyen kaṭ‘ -ı tarīka
365. Eşeklerle gezen ol şāhid-i zūr
Mecālisde çalıcı deff ü taṅbūr
366. Tāma‘ dandur kefen şoyıcı nebbāş
Olan suḥre vü mazḥak merd-i ḳallāş
367. Tāma‘ dandur olan ḥūn-ḥ̣‘ār-ı cellād
Daḥı ol zālīm-i bī-rahm u bī-dād
368. Tāma‘ dandur müzevvir iş düzenler
Olan ḥāyīn sikke ḳable zenler
369. Resūl ‘ullāh buyurdu kelīm cāmi‘
Gerek iz‘ ān ide her merd-i sāmi‘
370. İdüp nuşḥı zekīye ger baṭı‘e
Ki dünyā ḥubbı re’s-i her ḥaṭı‘e
371. Ḳanā‘ at müntic olur çok maḥāmid
Ki her biri mübeyyen bā-şevāhid
372. Bu cümleden biri cūd-ı saḥāvet
Biri ‘ iffet biri daḥı semāḥat

Fî-beyâni's-sehâ ve-fazlihâ

373. Saḥâvet ḥüsn-i aḥlâkıñ biridür
Güzel ḥaşlet durur medḥe ḥarîdür
374. Ƙamu kesde saḥâvet nîk ḥaşlet
Daḥı a' lâ olur cem' ola devlet
375. Saḥî oldur virür farz-ı zekâtı
Daḥı mâliyye olan vâcibâtı
- (16b)
376. Daḥı iḥsân ider itmez rehâvet
O mevzi' lerde kim dinür mürüvvet
377. Gözedür aḳrabâ cîrân u emşâl
İder vüs' inca ḳalmaz girü her ḥâl
378. Şaḥîḥ-i naḳl ile vârid ḥaberdür
*Saḥâ cennet içinde bir şecerdür*⁵³
379. Dutar andan saḥî destinde bir dal
O dal anı çeker cennete her ḥâl
380. Buḥul daḥı cehennemde şecerdür
Anı dutan varacağı saḳardur

⁵³ Hadis: “Cömertlik, dalları dünyâya uzanan cennet ağaçlarından bir ağaçtır. Kim onun dallarından birine tutunursa, bu onu cennete götürür. Cimrilik ise, dalları dünyâya uzanmış cehennem ağaçlarından bir ağaçtır. Kim de onun dallarından birine tutunursa, bu da onu cehenneme çekip sürükler!” (Beyhaki, 2003, s.307).

381. Eyā rūḥ-ı peder⁵⁴ sa‘ y it saḥāya
 Ḥudā tevfiḳ ide vüs‘ ü rehāya
382. Saḥādan oldı mezmūm iki cānib
 Gerek ‘ākil bile ola mücānib
383. Biri imsāk-i müfriṭ buḥl u zınnet
 Biri itlāf u işrāf u sefāhat

Fī-zemmi'l-isrāf

384. Nice mezmūm ise añla muḳaşşır
 Daḥı ezyed mezemmetde mübezzir
385. Anıñ zemminde nāṭıḳ naşş-ı Qur‘ān
Mübezzirler olur iḥvān-ı şeytān⁵⁵
386. Beni medḥ eylesünler deyü ey yār
 Mübezzir nāmına olma giriftār
387. Riyā için virilen olur işrāf
 Menāhiye olan maşrūf u itlāf
- (17a)
388. Sefāhat iki ‘ālemde nedāmet
 Düşer zülle ider a‘ dā şemātet

⁵⁴ 381a. rūḥ-ı : rūḥı

⁵⁵ İsrâ/27 : Çünkü savurganlar şeytanların kardeşleri olmuşlardır. Şeytan ise rabbine karşı pek nankördür (Yıldırım, 2015, s.283).

389. Olur ʿuqbāda zāyid derd ü ḥasret
Niçün ḥayr itmedim fevt oldu furşat
390. Ḥudā iḥsān ide ʿabdine niʿmet
Gerekdür ʿabde şākir ola elbet
391. Şükür budur rızāya ola maşrūf
Ki ol yirler ki şerʿan oldu maʿrūf
392. Ve ger ol māl ile kesb ola ʿiṣyān
O dem itmiş olur naʿmāya küfrān
393. Seḫī ādem disünler diyü mālīk
Virüp iflāsa düşmesün mālīk
394. Mücerrebdür ki müşrif āḫir-i kār
Olur müflis nazardan sākıṭ idbār
395. Baʿīd itsün bu ḥaşletden seni Ḥaḫ
Ġanī itsün daḫı şükre muvaffaḫ

Fī-beyān-ı buḫli ve'l-imsāk

396. Z̄emāyimden durur bil buḫl u imsāk
Diyem cān-ı peder⁵⁶ ḥoş eyle idrāk

⁵⁶ 396b. cān-ı : cān u

397. Baḥil oldur ki dūnyā ḥubb-ı gālib
Edā itmez ferāyiz ḳanda vācib

398. Zekāt u fiṭre vü ḳurbān itmez
Ḥudānıñ emri farz-ı ḥacca gitmez

399. Mürüvvet eylemez ḥāl-i ‘ibāde
Arar ḳanda ziyāde var bāde

(17b)

400. Teraḥḥumla nazār itmez faḳīre
Cevābı sâ’ile Allāh yitüre

401. Şatar ‘ırzı virür cāna ‘azābı
Ki naḳş olmaya bir manḳır ḥisābı

402. Yüzine tükür eger aña ḳā’il
Hemān istemesün bir aḳçe sâ’il

403. Benim rûḥım bu ḥaşletden ba’id ol
Edā-yı farz-ı vācible sa’id ol

404. Mürüvvet it ‘ibāde vüs‘-i maḳdūr
Şaḳın olma ḥasāset ile meşhūr

Fî-beyâni't-tevâzu' i

405. Eyâ rûh-ı peder it hüsni-ı iqbâl
Diyem niçe naşâyih lâzımu 'l-kâl
406. Tevâzu' dur biri hayru 'l-hışâliñ
O haşletle olur Haqqâ vişâliñ
407. Tevâzu' haşlet-i dervîş [ü] sâlik
Ki olmuş qahrile nefsine mâlik
408. Kâmu halkı bilür merd-i Hudâdur
Dağı kendin bilür 'âciz gedâdur
409. Ğurûr itmez 'ucub yâ kibr ü pindâr
İder taqşîre nisbet nefsi her-bâr
410. Tevâzu' da gerekdür nefsi taḥḳîr
'İbâdu'llâha hüsni-ı zann u tevḳîr
411. Gerekdür hazm-ı nefsiyle te'âmül
Ana niyyetle olmaya teḳâbül
- (18a)
412. 'İbâde hüsni-ı zannuñ⁵⁷ ola ğâlib
Rızâsın iste ol taḥşîle ḫâlib

⁵⁷ 412a. hüsni-ı : hüsni ü

413. Naẓar idüp' ibāde digim el-ḥaḳ
 'Azīz olmaları benden muḥaḳḳaḳ
414. Ki zīrā çoḳ ma' āṣī bende ilden
 Baña anlardan evlā olma ḳandan
415. Niçe cā'iz diyem ben andan a' lā
 Ḥudā 'indinde belki benden evlā
416. Tevāzu' ehline her dilde yir var
 İder maḥbūb anı o ḥüsn-i eṭvār
417. O bende kim 'ibād ider meveddet
 Ḥudā rāzī olur ider meḥabbet

Fī-zemmi'l-kibri ve'l-gurūr

418. Tevāzu' cānibeyni oldı mezmūm
 Diyem it levḥa-i ḥāṭırda mersūm
419. Biri kibr ü gurūr ile tafazżul
 Biri zūll-i hevān ile tezellül
420. Zemāyimden kibir ḡāyet eṣeddi
 'Abid kimdür tecāvüz ide ḥaddi

421. İde pindār-ı kâzib kend'özine⁵⁸
 'İbād 'ullāhı almaya gözine
422. Benim rūḥum bu ḥaşletden 'arī ol
 Ḥudā mebgūzı⁵⁹ olmağdan berī ol
423. Ḥaḳāretle naẓar itme 'ibāde
 Dime buna ne dirler bu ne zāde
- (18b)
424. 'İlim yok⁶⁰ cāh u maşıb yok daḥı māl
 Neseb yok hem heseb yok kuvvet-i ḳāl
425. Dinilmez bu maḳūle şaḥşa insān
 Şekil insān velīkin zāt-ı ḥayvān
426. Cevāb it nefsiñe di māl u devlet
 İder dūnyā ricāli aña rağbet
427. 'Azīz olmağ Ḥudā 'indinde lāzım
 Olur 'āḳil anı taḥşīle 'āzım
428. Bu maẓmūn ile vārid naẓm-ı aḳvam
 Kim etḳādur Ḥudā 'indinde ekrem

⁵⁸ 421a. kend'özine : kendi özine

⁵⁹ 422b. mebgūzı : mağbūzı

⁶⁰ 424a. yok : yok ve

429. Һудādan Һavfa dinür aṣl-ı taḳvā
Olur mı devlet ile kiṣi etḳā
430. ʿ İlim dirseñ oḳudıñ kendiñ için
Anıñla Һalkça kibr itmek neden çün
431. ʿ Amelle olmaya ʿ ilmiñ muḳārin
ʿ Azāb olur anıñçün saña yarın
432. ʿ Amel olursa ҡalmaz sende pindār
Gider daʿ vā gelür bil hazm u inkār
433. Bilesin cümle mü ʿminini iḥvān
Müsāvī cümlede İslām u imān
434. Tefāvüt māl u mañşibile dirse
Di anlar ādeme noḳşān bilürse
435. Menāşıbda ʿ adālet lāzım itmek
Be-ḡāyet müşkil iş Һaḳḳı gözetmek
436. Ҷamu ʿirād u maşraf vizre merhūn
Alur virür ʿ ibāde kendi medyūn
- (19a)
437. Һarām olduḳda māliñ ḫāli maʿ lūm
Ҳelāl-i nādiri⁶¹ ḡūyā ki maʿ dūm

⁶¹ 437b. Ҳelāl-i : Ҳelāli

438. Helâl olmuş seniñdür māl ile ne
‘ Abeş anıñla kibr itmek bilene
439. Bulınur niçe Naşrānī Yahūdī
Ki senden çok ola māl u nuḡūdı
440. Tekebbürle ‘ ibāde itme ‘ unvān
Ḳamu dillerde peydā olur ‘ udvān
441. Çalış nefse tevāzu‘ it ṭabī‘ at
Dinildi ṭarḥ-ı külfet ḥüsn-i ülfet
442. Mecālisde gözetde şadr-ı ‘ ālī
Degilsin ḳāḏī müftī mīr ü vālī
443. Gerekdür ‘ ālimi elbette taḳdīm
Daḡı senden eyüsne eyle tekrīm
444. Mümāşil olana it ḥüsn-i teklīf
Bedāhatle geçüp ḳaşd itme taḥfif
445. Şeref zātında varsa giri ḳonmaz
Güneş balçıkla mümkün mi şuvanmaz
446. Eger ḳurı ḳalāfatsa vücūdñ
Taşaddurda dinür fehmi it ḥudūdñ

447. İdersen ger maḳādire ri' āyet
Ḳadir ehli bilürler ḳadir elbet
448. Tevāzu' ehline yok bu tekelluf
Taḳaddümde te'ehḥürde ta' assuf
449. Şadır yā kafşgāh ' indinde siyyān
Budur ' azmi ki āzürde itme cān
- (19b)
450. Mecālisde ḳu' ūdiñda edeb it
Ki erbāb-ı ma' ārif rāhına git
451. Otur ya' nī ki diz üzre mü'eddeb
Ḳamu evzā' u eṭvāriñ müretteb
452. Diziñ diküp yanın yanma melāde
Çevürüp eñse gösterme ' ibāde
453. Ṭa' āmiñda kelāmiñda gözet rāh
Gelicek nevbet-i vaḳtiñ ol āgāh

Fī-beyāni't-tezellül ve-zemmihi

454. Dimişdik hem tezellül ḥaşlet-i sū
Ḥudā ḥıfz ide olmaya saña maḥv

455. Tevāzu‘ addini olmak mücāviz
Temelluđ dinür aña ğayrı cā’iz
456. İder dünyā ricāline tabaşbuş
Ķu‘d içün ider izne terabbuş
457. Varur erbāb-ı cāha dir ziyāret
Anı i‘ zām ider kendin ađāret
458. Tevāzu‘ zann ider var ba‘ zı ağmak
İder ba‘ zı asa tevcih-i başmak
459. Ķ bildiñ küll-i şey’ km-i udāda
Tezellül eylemek düşmez ‘ibāde
460. Varursın ehl-i cāha bī-meşāliđ
Ĝurr ider olur senden msāmiđ
461. Oturursıñ ber-ā-ber kafşgāha
Olursın muntazır nīm-i nigāha⁶²
- (20a)
462. Eger dir merhabā yā oş geldiñ
Ferah buldıñ ki cennetden yir aldıñ
463. Bzilp ‘arz idesin şorı iđlāş
İdesin oş du‘ ālar kendiñe aş

⁶² 461b. nīm-i : nīm ü

464. Ğurūr ile ide lāf u güzāfı
Diyessin cān u dilden yok ħilāfı
465. Nizām-ı ‘āleme dā’ir ħayālāt
Diye bundan bu çıkar var ‘alāmāt
466. Diyessin tedābīre söz olmaz
Ĥayıf bu diĳkat erbābı aranmaz
467. İde baĥş u ‘aṭādan lāf u da‘vā
Zihām-ı sâ’ilinden ide şekvā
468. Diyessin devletiñ şükridür ihsān
Velī yüzsüz çoĳaldı azdı insān
469. Tamām oldu ħurūfāt döndüñ ize
Diye biri nedür nef’iñ di bize
470. Ne ‘aĳlen var ne naĳlen var cevābı
Meger aĳmaĳ diye buldum şevābı
471. Meşāliĳçün varursañ eyle taĳfif
Ṭa‘āmı vaĳtine eyleme tevĳif
472. Her emr-i maşlahāt olma peşirev
Zarūri maşlahāt olduĳda mīrev

473. Şakın fakr⁶³ ihtiyācīn itme telmīh
Su 'ālinde id istignānı terciḥ

474. Hudānīn fazlına it i' timādı
Ḳanā' at kenzine it ictihādı

Fī-beyāni'l-iḥlāş

(20b)

475. Eyā rūḥ-ı peder tevcīh-i zihn it
Seni bir ḥaşlete sevḳ eyleyem git

476. Güzel ḥaşlet durur her ' abde lāzım
Riyādan kaç ol iḥlāşa mülāzım

477. İki vechile lāzım ' abde iḥlāş
Biri itmek ' ibādet ḥālīḳa ḥaş

478. Biri beyne'l-ḥalā'ik ola dil-şāf
Ḳamu ḥālde gözede rāh-ı inşāf

479. Riyā budur ider fazl u nevāfil
Budur ḳaşdı ola dünyāya vāşıl

480. İder ba' zı fazāyiller ziyāde
Murādı gösteriş ola ' ibāde

⁶³ 473a. fakr : fakr u

481. Riyā ide anı a' māle taḥrīk
 ' İbādetde ' ibādı ide teşrīk
482. Bunuñla cezb ide ḳalb-i ' ibādı
 Ola ḥāşıl niçe dünyā murādı
483. Diseñ mu' ṭı vü māni' kim ider ḥaḳḳ
 ' İbādātın ' ibāde ider aḥmaḳ
484. Bütün ' ālem diseler eyü ādem
 Muḳaddersiz viremez nışf-ı bādem
485. İder şūrı vera' çün ehl-i taḳvā
 İdeler ḳāḏī yāḥūd ala fetvā
486. Bu vechile niżāmın bula kārı
 Pes-i perde vura niçe şikārı
- (21a)
487. Veyā şālih emīn diyü ide nās
 Anı mālına yā ' ırzına ḥarrās
488. Umulmaz zu' mı ile ide ḥā'in
 Neye fırsat bulursa ola kāyin
489. La' in ol dem uya nefis ü hevāya
 Vire mālı veyā ' ırzı tevāya

490. Riyā gāyet ḥabīṣī ḥulk-ı sūnī
 Kātı müşkil olur taḥīri bunī
491. Medāfi‘ ler idersin ḳalbi taḥīr
 Ki dirsın şā’ibe ḳalmadı kıṭmīr
492. Bulur bir vechile ḳalbe ḥafī rāh
 Kover ihlāşı dilden ḥāh-nā-ḥāh
493. Di nefse kim ḥalā’iḳ cümle muḥtāc
 ‘İbādīn her murādı virmez intāc
494. ‘İbādāta Ḥudā olur mucāzī
 ‘İbādīn aḥz ü a‘ṭāsı mecāzī
495. Dinür şirk-i ḥafī şer‘ an riyāya
 Belādur beñzemez sā’ir belāya
496. Bunīn zarrı ḳatı çoḳdur ‘ibāde
 ‘İbādet ḥırmenin virür çü bāde
497. Çeküp zaḥmet ‘ameller ile ecnās
 Şevābın zāyi‘ idüp ḳala iflās
498. Mūrā’içün daḥı var özge maḥzūr
 Olur āḥir ‘ibād içinde menfūr

499. Meşel dirler ki dil-şāfī degildür
 Hülûşı yok hemân kırı şekildür

(21b)

500. Ki yok şübhe mürâ'î şūfî zerrâk
 Bu sa' y-i kûşîş-i dînâr-ı berrâk

501. Düşer yüzden olur maṭrūd-ı âḥir
 Olur ḥā'ib iki ' âlemde ḥāsir

502. Benim rūḥım çalış derde devāya
 Müdāvım ol bunı dāfi' du' āya

503. ' Abidden nesne umma ço riyāyı
 Ḥudānıñ fazlına it ittikāyı

504. Hülüş iḥsān ide Feyyāz-ı muṭlak
 Mürâ'î zümresinden itmeye Ḥaḳ

Fî-beyāni'l iḥlāş-ı beyne'l-' ibādı bi-ma' nā'l-istikāmeti

505. Dimişdik bir daḥı iḥlāş-ı cārī
 ' İbāde nisbet olur i' tibārı

506. Dimekdür kim gerek iḥlāş ' ibāde
 Ḥuşuşā Ḥaḳka dā' i ol ziyāde

507. Eḳārib āşinā cīrān u ḥullān
Bularla ũlfet it ŧıdḳile her ān
508. Ḥuzūrında ğıyābında ber-ā-ber
Ḥayır ḳaşdı ola fikriñ ser-ā-ser
509. Eger ide bir emre istişāre
Ḥulūş eyle di budur buña çāre
510. Ve ger żarrı olursa eyle iḳāż
Di żarrı var gerekdür bundan i' rāż
511. Ḥaber isterse söyle ŧıdḳ-ı şāfī
Dimek cā'iz degilse ḳo ḥilāfi
- (22a)
512. Eger sırrı olursa itme ifşā
Ve ger menhūm olursa eyle ḥāşā
513. Ki ğūyā dīn ü' ırzı māli⁶⁴ anıñ
Emānetdür yanında nite cāniñ
514. Şıyānet ũzre ol ḥıfż eyle her ān
İrişmeye añā bir veche noḳşān
515. Ola dostā żarar bir şey' saña nef'
Ḳo sen nef' i çalış żarrı ola def'

⁶⁴513a. 'ırzı : 'ırzı ve

516. Düşer vaḳti ḳabûl it saña zarrı
Gözet dost ḥâṭırın bilâ-gurûnı
517. Meger dostıñ murâdı ola münker
Di bu olmaz olur bu şerre müncerr
518. Mubâḥ olan emirde ḥâṭır-ı yâr⁶⁵
Gözetmek mümkün olur çâr-nâ-çâr
519. Degil câ'iz olasın yâ riyâdan
O emre kim olur Mevlâya 'işyân
520. Görüşmek ülfet ü şoḥbet ü ziyâret
Ḳamudan ḳaşdıñ olmasun ticâret
521. Gerek olsun eḳârib yâ ebâ'id
Dime andan bize var mı fevâ'id
522. Eḳâribde şıla şer' ile lâzım
Ecânibde şevâbına ol 'âzim
523. Gerekdür müslimîne ḥubb-ı fi'llâh
Ḥulûş ile te'amül eyle her gâh
524. Müreccaḥ olmasun manşıb yâ devlet
Di mü'mindür daḥı var ba'zı ülfet

⁶⁵ 518a. ḥâṭır-ı : ḥâṭır

(22b)

525. Bu ihlāşa muḳārin istiḳāmet
Olur zıddı nifāḳ⁶⁶ ğıṣṣ u ḥıyānet
526. Çü ihlāşa bular olur muḳābil
Nice mü ’min olur bu vaz’ a ḳā ’il
527. Benim rūḥım gerek her ḥāle ihlāş
Olasın ḥālıḳıñña bende-i ḥāş

Fî-beyāni’l-istiḳāmeti ve’ş-şıdḳı

528. Maḥāmidden biri old’istiḳāmet⁶⁷
Aña menşe’ olur dīnde şalābet
529. Olur bu istiḳāmet şıdḳile tām
Daḥı ’iffet emānet buña encām
530. Bu ḥaşletler ḳamu memdūḥ u mergūb
Dü ’ālemde olur mevşūfı maḥbūb
531. Be-her ḥālīñde ol şıdḳa mülāzım
Anı söyle ki oldıñ aña cāzım
532. Kelāma [ki]⁶⁸ ferec ider dūrūḡı
Ne rūḥ olur sözinde ne fūrūḡı

⁶⁶ 525b. nifāḳ : nifāḳ u

⁶⁷ 528a. old’istiḳāmet : oldı istiḳāmet

⁶⁸ [ki] : —

533. Sözüne kimse itmez i' timādı
İki ' âlemde olur rû-sevādı
534. Şehâdetde olur merdûd-ı mecrûh
Haber naql ide dirler kavî-i mercûh
535. Kimi var urılır kizbi yüzine
Dinür kâzib özi nedür sözi ne
536. Kimi var ihtisâmına dayanur
Budur zannı sözüne il inanur
- (23a)
537. Kimi dir kimse yüzime durmaz
Hayâ itmez hemân söyler aramaz
538. İder ba' zı anı hezlile taḥsîn
Kimi sâkit olur qalbinde nefrîn
539. Kizib her bir kişide ' ayb-ı mezmûm
Eşedd olur ekâbir ola menhûm
540. Kizib havf u ' acizden olur ekşer
Veyâ ḥaşm-ı kavî destinde muḫtarr
541. Aña bir mübtelâ olmaz bu hâle
Olursa ğayret ider kizb-i qâle

542. Kizible kim ki ŧuret virdi iŧe
Düŧer āhir belāsı cān⁶⁹ vü başa
543. Kimi leffāf olurlar herze kāzib
Sözinde nef' i yok bil zarrı ğālib
544. Sefāhat-meŧreb olur bī-ħamiyyet
Dimez tekzīb iderler yok mürüvvet
545. Kizibden aķbeħidür ŧāhid-i zūr
Ĥudā andan ide her mü' mini dūr
546. İder az ŧey' ile çok mālı zāyi'
Veyā izħār-ı bātıl ħaķķa māni'
547. Alur cümlesiniñ vizri vebālin
Kıyāmetde göresin sū'-ı ħālın
548. Hele kizbiñ bināsı yok devāmı
Hemān sā' at zuhūr ider melāmı
549. Benim rüħim çalıŧ it istiķāmet
Söziñ öziñ bir olsun bul selāmet
- (23b)
550. Kiŧinüñ ŧıdkile dā' im necātı
Selāmetdür ħayātı hem memātı

⁶⁹ 542b. cān : cāna

Fî-ri' âyet-i hûkûkî'- vâlideyn

551. Naşâyiğden biri budur gel ey yâr
Gerekdür vâlideyne olasın yâr
552. Ne emr iderlerise⁷⁰ it itâ' at
Meger kim ideler ' işyâna da' vet
553. Nâhî vârid bu veche naşş-ı Kûr'ân
Dime sen anlara of' eyle iz' ân
554. ' Uķûk-ı vâlideyn⁷² oldu kebîre
Şaķın dillerin itme saña tîre
555. Şaķîh naķil⁷³ ile vârid bu sünnet
Analar ayağı altında cennet⁷⁴
556. Kim itdi nefsini anlara tezlîl
Bu vechiñe ider cennâtı taşşîl
557. Rızâsı vâlideyniñ ' ayn-ı devlet
Hem oldu inkisârı züll ü nekbet

⁷⁰ 552a. iderlerise : iderlerse

⁷¹ İsrâ/23 : “Rabbin şöyle buyurdu : Allah'tan başkasına ibadet etmeyin ! Anneye ve babaya güzel muamele edin ! Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, 'öf' bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle” (Yıldırım, 2015, s.283).

⁷² 554a. Uķûk-ı : Uķûk u

⁷³ 555a. naķil : naķl

⁷⁴ Hadis: Cennet annelerin ayakları altındadır (Yılmaz, 2013, s.78).

558. Hādīş ile bu ma' nā oldı müşbet
 'Uķūķ iden bulur dūnyāda elbet
559. *Ķamu zenbe cezā 'uķbāya te'cīl*
'Uķūķa hem olur dūnyāda ta'cīl⁷⁵
560. Hele fikr⁷⁶ eyle aĥvāl-i bidāyet
 Ne veche itdiler saña 'ināyet
561. Ki şulb-ı vālid oldı bed'-i rāhīñ
 Pes andan raĥm-ı māder cāyigāhīñ
- (24a)
562. Çeküp şıķlıñ götürdi niçe eyyām
 Vücūd-ı nā-tüvānīñ buldı itmām
563. Hūyāl eyle ne zaĥmetdür vilāyet
 Niçeler cān virür bulur şehādet
564. Çü vaz' itdi ķadem başdıñ cihāna
 Segirtti müjdeciler ĥāne ĥāne
565. İşitdiler ķudūmīñ aķrabālar
 Gelüp tebrīk idüp dir merĥabālar

⁷⁵ Hadis: Allah bütün günahlardan dilediği günahların cezasını kıyamet gününe erteler. Ancak anne ve babaya yapılan hakaretin cezası bunun dışındadır. Çünkü Allah bunun cezasını dünyada iken verir (Beyhaki, 2003, s.288).

⁷⁶ 560a. fikr : fikir

566. Seni çün buldı māder zār u ‘ārī
Ne veche eyledi raḥmetle yārī
567. İdüp ğaslile evvel pāk u tāhir
Levāzım her ne ise itdi ḥāzır
568. Geyürdiler libās-ı tāze vü ter
Ḳat-ender-Ḳat giyüp çün verd-i ezher
569. İder⁷⁷ māder müsāfir geldi cey‘ ān
Aña olmaz dirim illā ki pistān
570. Ne şefḳatle saña virdi şır-i ter⁷⁸
Hem itdi cilvegāhıñ ḥacr-i māder⁷⁹
571. ‘Aḳıḳa ḳaşd olup zey‘ oldı ḳurbān
Yediler aḳrabā cırān u ḥullān
572. Giceler şubḥ olunca oldı bīdār
Ki giryān olmaya çekmeye āzār
573. Ḥarām olur gözine ḥ‘āb-ı⁸⁰ rāḥat
Eger ḥiss ide sende cüz‘ī‘ illet

⁷⁷ 569a. İder : İdür

⁷⁸ 570a. şır-i : şirī

⁷⁹ 570b. ḥacr-i : ḥicr-i

⁸⁰ 573a. ḥ‘āb-ı : ḥāb u

574. İder günde niçe kez levş-i taḥḥīr
Ne istikrāh ider ne ğasle taḥḥīr
- (24b)
575. Aşar niçe ḥamā 'ille temā 'im
İşābet itmeye 'ayn-ı lemā 'im
576. Olur vaḳti dilersin tu' me vü nān
Velī yoḳ mażıġa⁸¹ [bir]⁸² tāb-ı⁸³ dendān
577. Ṭa' āmiñ mażġ ider tā ekle teshīl
Virür aġzıyla ider emri tekmiñ
578. Saña nisbet vücūdı oldı bir küh
Ki itdiñ müttekā yoḳ ğam ve endüh
579. Dü pistān oldı anda çeşmesāri
Şir [ü]⁸⁴şekker olur anlara cāri
580. Kıyāmı vaḳti şadri saña yaylaḳ
Ku'ūdında idersin ḥacri⁸⁵ kışlaḳ
581. İder dāmān-ı ḥacrin cāy-ı temkin
Dü faḥzeyni muḥarre penbe elin

⁸¹ 576b. mażıġa : mażġa

⁸² 576b. [bir] : —

⁸³ 576b. tāb-ı : tāb u

⁸⁴ 579b. Şir [ü] : Şir

⁸⁵ 580b. ḥacri : ḥicri

582. İder mehd içre saña h̄ābgāhī⁸⁶
İder ʿālī eylincek gāh u gāhī
583. Bu hāl ile büyüdür bir niçe sāl
Gelür vaḳti ider⁸⁷ terbiye eṭfāl
584. O dem vālid kıyām ider işiñde
Hamāsī zıll-ı devletdür başıñda
585. İder fehmiñ ḳadar taʿlīm-i İslām
Daḫı lāzım edebler eyler ifhām
586. Bulur ider muʿallim saña taʿyīn
Mevāʿidler ider hem ecre tebyīn
587. Niyāz ider senünçün aña her bār
Efendim sulṭānım dir niçe tekrār
- (25a)
588. Kerem eyle uşaqdur daḫı bilmez
Anı ḳorḳutmadıḳça gāhī olmaz
589. Velī teʾdīb olur elbette acı
Olur āḫir saña ḫayır duʿācı
590. Veyā bir ferde kim şanʿatda üstād
Seni tefvīz ider maʿnāda evlād

⁸⁶ 582a. h̄ābgāhī : ḫābgāhī

⁸⁷ 583b. ider : iderler

591. İder ta' līm-i şan' at üç ü biş sāl
İder sa' y-ı belīg ü naqş u ikmāl
592. İder kendi gibi şan' atda māhir
Mahāretle olursın sen de zāhir
593. Bu yüzden açılır bāb-ı mekāsib
Olur hāşıl anıñla her meṭālib
594. Ṭa' āmıñda libāsıñda ne lāzım
Anı taḥşīle olurlar mülāzım
595. Ne dilerseñ ḥuşūle sa' y iderler
Bulunmazsa çekerler biñ kederler
596. Gice gündüz olurlar pāsbanıñ
Ki bir keyd itmeyeler ḥāsıdānıñ
597. Veyā bulmaya fırsat ehl-i ṭuğyān
İrişmeye mu' arrā levş-i dāmān
598. Bularıñ sa' y u luṭfi ḥadde gelmez
Ne mümkindür niçe vardur bilinmez
599. Yazalar niçe defter ehl-i aqlām
Peder māder ḥuḳūkı bulmaz itmām

600. Didüm bir bendedür deryāda kaçre
İderseñ ‘ibrete kāfī bu kaçdre
- (25b)
601. Bu üslūba iriřdiñ sen kemāle
Yā ‘ilmile veyā devletle māle
602. Bu dünyā [ki]⁸⁸ döner bu çarḥ-ı devvār
Olur ma‘ kūs bu ḥālet āḥir-i kār⁸⁹
603. Virür gerdün-ı dūn buñlara⁹⁰ intāc
Seni zī-māl ider anları muḥtāc
604. Olursın sen ġanī yā devlet ü māl
Peder māder olur mużṭarr-ı aḥvāl⁹¹
605. Olursın sen tüvānā şāḥib-i zūr
Olur anlar za‘ if ü pīr ü ma‘ zūr
606. Hele bir kerre fikr it vech-i inşāf
Ne vechile te‘ ādül ola elṭāf
607. Revā mı sen idesin zevḳ u ‘ işret
Çeke anlar ma‘ āşa dīḳ u ‘ usret

⁸⁸ 602a. [ki] : —

⁸⁹ 602b. āḥir-i kār : āḥiri kār

⁹⁰ 603a. buñlara : buña

⁹¹ 604b. mużṭarr-ı aḥvāl : mużṭarru ‘l-aḥvāl

608. Giyesin sen libās-ı pāk⁹² u maḡbūl
Giye anlar pelās u köhne mefsūl
609. Ṭaʿ āmiñ ola şirīn ḡarb her bār
İde anlar ḡurı nānile ifṭār
610. Göresin her umūriñı mükemmel
Umūrı anlarıñ mühmel⁹³ muʿ aṭṭal
611. Saña şimdi budur lāzım olan ḡāl
Diriḡ olmaya anlardan cān u māl
612. Gerekdür zıkr ü fikriñ ola her ān
Peder māder olalar rāzī şükrān⁹⁴
613. Olasın cānile ḡizmetde ḡāʾim
Gice gündüz bu ḡālet üzre dāʾim
- (26a)
614. Velī pīrān olur ekşer-i⁹⁵ teng-zarf
Olur āteş toḡansa cüzʾi bir ḡarf
615. Acı ṭatlu ne gelse dir lisāna
İder ḡalduḡ ʿ aceb köti zamāna

⁹² 608a. libās-ı : libās u

⁹³ 610b. mühmel : mühmel ü

⁹⁴ 612b.rāzī : rāzı vü

⁹⁵ 614a. ekşer-i : ekşer

616. Vaqit evlādīdür hayra yaramaz
Peder māder nedür hāṭır aramaz
617. Şaḳın bir hāl ile itme teḳābül
Hemān şuçlı siz ol eyle te'āmül
618. Saña lāzım du'āsı ve rızāsı
Taḥammüldür tezellüldür verāsı
619. Ḥayātı hāli didi oldı icmāl
Memātında du'ādur itme iḥmāl
620. Ayırma nefsiñe olan du'ādan
Dilerken maḡfıret raḥmet Ḥudādan
621. Di *Rabbi aḡfirli aḡfirullāhi*⁹⁶ yā
Saña ḥāş it olursa emr-i dünyā
622. Oḳu Qur'ān it hem ḥayr u iḥsān
Şevābın anlara baḥş eyle gör cān
623. Daḥı sā'ir-zevī raḥmeyle⁹⁷ işfāḳ
Gözet her hālını it luṭf u irfāḳ
624. Sürürü ile ol sen daḥı mesrūr
Veyā zıkr-i cemīli ola mezkūr

⁹⁶ İbrahim/41 : “Ey Kerim ! Rabbimiz beni, annemi, babamı ve bütün müminleri kıyamet günü affeyle” (Yıldırım, 2015, s. 259).

⁹⁷ 623a.raḥmeyle : raḥme eyle

625. Ve ger ğamnāk olursa sen de ğamġin
Tesellī eyle tā ğam ola teskīn

626. Heme vech-i ḥasenle it te'āmül
Ki sū'a sū' itmeyesin⁹⁸ teḳābül

(26b)

627. Su'āline cevāb it ḥüsn-i ta' bīr
Ḥuşūnetle ḳulūbı itme tekdīr

628. Ḥilāf-ı ḥaḳ eger ḥaşm ola zāhir
Te'āvün eyle ol ḥaḳḳa müzāhir

629. Zuhūr itse ger andan şey'-i münker
Çalış def'e eger ĩrāş ide zarr

630. Pes andan it aña pend-i münāsib
Getür ba' zı meşel ba' zı menāḳıb

631. N'ıçün itdiñ bu işi bilmedim ben
Degil lāyık hele fikr eyle bir sen

632. İşiden faşl ider idüp melāmet
Daḫı müşkil olur yevm-i⁹⁹ ḳıyāmet

⁹⁸ 626b. itmeyesin : itme

⁹⁹ 632b. yevm-i : yevmi

633. Hele bu def'e oldı Bārī ğayrı
 Șudā itmeye olmaya z̄uhūrı
634. Beşerdür ' işyāna ider cesāret
 Velī āḫir olur elbet nedāmet
635. Tenaşşuḫ itdi it ikrām-ı zā'id
 Te' annüd eyledi sen de ol bā'id

Fī-beyāni'n-nuşḫı ve-zemmi'l-ḫasedi

636. Naşāyiḫden biri nuşḫ u naşīḫat
 'İbād-ı müslimīne ḫayr-ı ḫaşlet
637. Nuşuḫ budur ḫayır şanmaḫ 'ibāde
 Beḫā-yı ni' metiyle yā ziyāde
638. Ki bir müslimde göre ḫayr u ni' met
 Olur memnūn daḫı olsa ziyādet
- (27a)
639. Daḫı her emre olur ḫayra sā'ī
 Budur ḫaşdı ola Ḥaḫḫa murā'ī
640. Sever bir mü'mine ḫayr ola ḫāşıl
 Veyā bir devlet-i 'uzmāya vāşıl

641. Büyük haşlet durur fehm eyle ey cān
 Hudā sevdügi kula ider ihsān

642. Bunuñ zıddı haseddür haşlet-i sū
 Ki āfāt-ı kulūbıñ eşna‘ı bu

Fī-beyāni'l-ḥased ve-zemmihi

643. Ḥasūd oldur göre bir kesde ni‘ met
 Zevālinden ider ḥāşıl meserret

644. Göre maḥsūdı irmiş māl u cāha
 Olur mağmūm virür cānı tebāha

645. Ḥuşūşen akrabāda yā ola cār
 Göre ni‘ met tezāyüd üzre her bār

646. Ḥasedden ḥāşıl ider bir ‘ adāvet
 İder dā’im anı faşl u mezemmet

647. Gice gündüz bu fikr ile olur zār
 Firāş-ı rāḥat olur kendine ḥār

648. Ne vechile olur bunuñ zevāli
 ‘ Aceb bulmadı mı daḥı kemāli

649. İliñ ni‘ meti ile kendi mağmūm
 ‘ Azāb-ı uḥrevī mev‘ūd u ma‘lūm

650. Kimi ʔammā^ʕ olur dir ki o ni^ʕ met
Gide andan gele kendine nevbet
- (27b)
651. Benüm rûḥum bu ḥaşlet şüm ḥaşlet
Gelürse ʔalbe def^ʕ e eyle diḳḳat
652. Ḥudâ ḥikmetle itmiş rızḳı taḳsîm
Gerekdür ^ʕabd ola emrine teslîm
653. Ḥudâdur râzıḳ-ıcumle ^ʕavâlim
Ki hiç kes ğayrıya olmaz mezâḥim
654. Ki na^ʕ mâ-yı İlâhî bî-nihâye
Saña hem ğayrıya ider kifâye
655. Niçün ğayruñ zevâlin isteyesin
Gerekdür ḥaḳḳı añlayup bilesin
656. Kimi dir istemem ben ḥâḫırım ḥoş
Hemân andan gide desti ʔala boş
657. Buña menşe^ʔ didiler ḥubş-ı¹⁰⁰ḫıynet
İder ihlâk kime olsa ḫabî^ʕ at

¹⁰⁰ 657a. ḥubş-ı : ḥubş u

658. Bunuñ ğamdan ħalāşa vaḳti yoḳdur
Ki çün na^ç mā-yı Hāḳ ḳullarda çoḳdur
659. Biri var ğıbtā dinür oldu cā'iz
Şaḳın olma o rütbe bī-muḫārız
660. Budur ğıbtā ola ḳalbiñde muzmer
‘ Aceb olmış ola şöyle muḳadder
661. Fülāniñ ni^ç meti emşāl-i ni^ç met
Benim de olsa ḫazzı ider ḫabī^ç at
662. Ṭaleb a^ç māl-i ḫayra olsa memdūḫ
Umūr-ı¹⁰¹ dünyevī olursa mercūḫ
663. Ḥasedden ḳaç ḫayır şan cümle nāsa
Görüp na^ç mā-yı¹⁰² ilde düşme yasa
- (28a)
664. Aña çoḳ mübtelā ‘ ālimler olur
Fülān n’içün ‘ ilimle şöhet alır
665. Kimi dir kim fülāniñ çoḳ cihātı
‘ Aceb ḳanmaz eger içse Furātı
666. Kimi dir rağbet ider aña sultān
‘ Aceb yaşar ki içmiş āb-ı ḫayvān

¹⁰¹ 662b. Umūr-ı : Umūrı

¹⁰² 663b. na^ç mā-yı : ni^ç mā-yı

667. Kimi dir ʔālib-i dersine rāğib
Bu vechile olur aqrāna ğālib
668. Gelür hātırına ol olsa medfūʕ
Olur şānım benim de eyle merfūʕ
669. Gerek ʕālim ide hālin tefekkür
Ne niyetle oqudu ide tezekkür¹⁰³
670. Eger ʕuqbā içinse saʕy u zaḥmet
Ne lāzım arayam ben şān u şöhret
671. Diyem dünyā içündür nice inşāf
Tamām-ı¹⁰⁴ ömri itdim bunda itlāf
672. Çü niyyet muhteliṭ ammā ḥulāşā
Çalışdum nefsi zulmetden ḥalāşa
673. Hidāyet eyleyüp hem ʕavn u yāri
ʕİlimden ben de iḥsān itdi bārī
674. Eger ʔālib olursa ḥadd-i imkān
Oqudam bildigim olmaya kitmān

¹⁰³ Bu beyitte vezin aksaktır.

¹⁰⁴ 671b. Tamām-ı : Tamāmı

675. Ve ger olmazsa lâzım mı tedârik
Arayam ʔālibi idem tehâlük
676. Budur maqşad-ı ʕ ilm¹⁰⁵ ʕ âlim çoğalsun
Kimi enfaʕ bilürler andan alşun

(28a)

677. Gerek ʕ ilm ü gerek māl u gerek cāh
Ḳamu taqđır ile virmişdür Allāh

Fī-beyāni'l-ḥayā ve-medḥihā

678. Eyā rūḥ-ı peder hem nūr-ı dīde
Diyem bir daḥı var ḥulḳ-ı ḥamīde
679. Ḥayādur kim mine ʔl-īmān aña şān
Kelāmı diñle aña eyle iḳān
680. Ḥayā evvel gerek¹⁰⁶ bārī Ḥudādan
İkincisi resūl-ı kibriyādan
681. Dimekdür münkerātı terk ü inkār
Evāmirle ʕ amel itmek ne kim var
682. Resūliñ sünneti ile ol ʕ āmil
Emānet bārını oldıñ çü ḥāmil

¹⁰⁵ 676a. ʕ ilm : ʕ ilim

¹⁰⁶ 680a. gerek : gerek gerek

683. Dağı lāzım ḥayā ḥulḳ-ı Ḥudādan
Ki meşrū‘āt olandan mā‘ adādan
684. Ḥayā oldur ḳabāyiḥden utanmaḳ
Degil şer‘ī medāyiḥden utanmaḳ
685. Meşel ya‘ nī ezān u yā iḳāmet
Olur bunlarda utanmaḳ ḥacālet
686. Ḥayā dinmez o ḥaşlet oldı medmūm
Anıñ def‘ ine sa‘ y it olma mersūm

Fī-zikri’l-vaḳāḥati zıddü’l-ḥayā

687. Ḥayānıñ zıddı var dinür vaḳāḥat
Utanmazlık durur idüp ḳabāḥat

(29a)

688. Ḳabāyiḥ işler ādemden utanmaz
Duyulmaḳdan(. - -)¹⁰⁷ gücenmez
689. Deli nāmıñ ḫaḳınur ba‘ zı bed-kār
Olur faḫrı şanur ma‘ fūvvü ’l-eṭvār
690. Ki ref‘ -i şavt ider sovuḳ¹⁰⁸ soḳaḳda
Güler ḫaḳıñ¹⁰⁹ içinde hem ayāḳda

¹⁰⁷ Metinde bu kısımda boşluk vardır.

¹⁰⁸ 690a.sovuḳ : sovuḳ u

¹⁰⁹ 690b. ḫaḳıñ : ḫaḳ

691. Olur gāhīce suhre halka mazhāk
İder ba' zı anı kesbine meslek
692. İder niçe rezā 'il irtikābı
Hayā itmez yüzinde yok çü ābı
693. Olur ba' zı hayāsız zarṭa-zenler
Ki söyler küfri¹¹⁰ fuḥşı ḥalṭa-zenler
694. Güler bī-cā ider hem ḳahḳahalar
Uyarlar ba' zı esfe bī-nehālar
695. Olur gāhī gider dīn ü nikāhı
Bu ḥaşlet şāhibi bulmaz felāhı
696. İder ḳurṭa vü lāfı yok teḥāşī
Berāber farkı yok şulḥ u şavaşı
697. Gehī ta' rīz ider gelüp geçene
Huşūşā kendi netninden ḳaçana
698. Bu vechile ider eṭrāfı tekdīr
O vaḳte kim irişür ḥükm-i taḳdīr
699. Benim rūḥım bu ḥaşletden id i' rāz
Helāk ider kişiyi işbu emrāz

¹¹⁰ 693b. küfri : küfri vü

700. Gider dīni vü ʿırzı hem vaḳārı
 ʿİbād içre hem olmaz iʿtibārı
- (30a)
701. Gören ʿāḳıl ider ĩbā vü nefret
 Ḳaçılur cīfeden bā-saʿy u sürʿat
702. Giyer baʿzı erācif şāl u şalvār
 Kesim çeker var uş bir ʿarf-ı eṭvār
703. Bıyıkda desti yā şalvār cībinde
 Yanın yatur çü zaḥmet var dibinde
704. Ḥayāsız gözine almaz ʿibādı
 Arar dāʿim şeri şūrı fesādı
705. İder ḳaşdı ʿibāde ḥubşın iḥbār
 İçer ḥamrı ider sūḳ içre izhār
706. İder ĩzāʿ ʿibādı netn ü fuḥşı
 Urur durmaz çü seg kim kevn-i vaḥşı
707. Bu vādīden dönüp itmezse inşāf
 Ḥudā ḳahrile itsün anı itlāf
708. Benim rūḥım ḥayā olsun şıʿārıñ
 ʿİbād içre ola ʿizz ü vaḳārıñ

709. Edeb it rıfķile söyle kelāmı
Edā it luṭfile ḳaṣd u kelāmı
710. Ki herkesden ḫayā maṭlūb senden
Ḥuṣūṣā ‘ālim ü ṣāliḫ esennden
711. Ḥayā ĩcāb iderse rızķa noḳṣān
Ḥayā cānibi olsun saña rüçḫān
712. Ki bār-ı minneti götürmeden ḫoṣ
Gelür ḳalursa hemyāniñ teḫī boṣ

Fī-beyāni’l-ḫilmi ve’l-ḡazabı

(29b)

713. Diyem saña işit bir ḫayr-ı ḫaṣlet
Gerek her müslime ola ṭabī‘ at
714. Ḥilimdür sa‘ y u kūṣiṣ it ḫalīm ol
Heme dürlü belālardan selīm ol
715. Ḥalīm olan darılmaz def‘ olur şer
Emīn olur anıñçün aḡrımaz ser
716. Vefī medḫe ḫalīm ismi Ḥudādur
Daḫı vaṣf-ı nebiyy-i müctebādur

717. Anıñ zıddı ğazab k'oldı¹¹¹ tehevür
Ğazab müştedd olur gider tedebbür
718. İder işleri güyâ ¹¹²oldı mecnün
Yıkar hem dīn ü dünyāsın o maġbūn
719. Budur hemī̄ ola maqşūdı her bār
Ve ger olmaz ğazabdan tuşuşur nār
720. İder hāşā küfür yā qatl ü taqşīr
Nihāyet yā kışāş u cürm ü ta'zīr
721. Buña menşe' olur kibr ü 'ucub-cāh¹¹³
Budur 'azmi bula her maqşada rāh
722. Diyem olmaya bu iş cāha noqşān
Gerek ola ħilāf u Haqq yiksān
723. Eger olmazsa 'ālem başına teng
Tehevürle söker sular ider ceng
724. Ğurūr u māl u maşıbla çü Nemrūd
Budur 'azmi murādı ola mevcūd
725. 'Abid lāzım bile kendini 'āciz
Ğurūr¹¹⁴ olmaya ħaddın mücāviz

¹¹¹ 717a. k'oldı : ki oldı

¹¹²718a. işleri : işleri ki

¹¹³ 721a. 'ucub-cāh : 'ucb u cāh

(30b)

726. Diye ‘abdiñ elinde nesne yokdur
Eger ‘abdim bu da‘vâ baña çokdur
727. Tesellî eyleyüp dir merd-i kâmil
Muqadder olmamış olmadı hâşıl
728. Resûl ‘ullâh buyurdi eyle iz‘ân
Ġazabla fâsîd olur didi imân¹¹⁵
729. ‘Aselâsâ anı şabr itdi ifsâd
Bunu fehm eyle yiter saña irşâd
730. Ġazab bunda tehevür ma‘nâsına
Didüm sâ‘îk tehevür ma‘nâsı ne
731. Ġazab gâhice olur hayr-ı hâşlet
Cihâd içre ve yâhūd def‘-i bid‘at
732. Ġazabdan rütbe-i müştedd tehevür
Odur mezmûm gerek farğa tefekkür
733. Ġazabla hâşıl olur çün şecâ‘at
Bu vechile olur hem hayr-ı hâşlet

¹¹⁴ 725b. Ġurûrla : Ġurûr ile

¹¹⁵ Hadis: “ Sirke balı nasıl bozarsa öfke de imanı öyle bozar” (Yılmaz, 2013, s.190).

Fî-medhî'ş-şecâ' ati

734. Şecâ' at hüsni-i ahlâk içre erfa'
 Kıvâm-ı millet-i İslâma enfa'

735. 'İlim evvel ikincisi şecâ' at
 Bularla hâşıl olur dîne nuşret

736. Şecâ' atdür şî'âr-ı ehl-i İslâm
 Şecâ' atle olur icrâ-yı ahkâm

737. Şecâ' atle iderler def' -i münker
 Şecâ' at şâhibi elţâfa mazhar

(31a)

738. Şecâ' atle olurlar Hakkâ nâşır
 Şecâ' atle iderler zecr-i fâcir

739. Şecâ' atle olur tahtîr-i büldân
 Şecâ' atle olur meydân-ı merdân

740. Muhaşşal hayr-ı haşlet kâmilîne
 Dahı a' lâ ğuzât-ı müslimîne

Fî-beyâni'l-cübni ve-zemmihi

741. Cübündür bu şecâ' at zıddı haşlet
 Kötü haşlet dinür korkak çü' avret

742. Z̄em̄imedür abul itmez anı merd
İki vatı eedd olur idem serd
743. Biri arb ire k̄afirden güriz̄ān
Biri avfen kelām-ı akı kitmān
744. Keb̄iredür bunuñ her biri ma lūm
Buña bādī cübündür ul-ı mezmūm
745. Ecel tad̄ir ile var buña imān
ıtāl ire neden avf u hirāsān
746. Di nefse ger muadderse ehādet
Ecel bir bunda var fal u sa ādet
747. Göresin emr-i bid at fi l-i münker
Veyā zālīm elinde biri mutar
748. Dimeyesin nedür bu zulm ü bid at
Bunu terk it bunuñ oñı veāmet
749. Gözedüp āırı yā ola tersān
Veyā irimeye nef iñe noān
- (31b)
750. Sūkūt idüp dimezsın a kelāmı
abul itdiñ dü ālemde melāmı

751. Nicesi dir degil baña zarūrī
Gerekdür herkese kendi umūrı
752. İliçün ağlayanıñ gözi yaşı
Meşel diñmez n' içün idem şavaşı
753. Cebāndur geh¹¹⁶ medār¹¹⁷ gāh ider ters
Ḳabūl ider dine şeytān-ı aḥres
754. Didim bir ferd-i hoş-ma' ā mü'ellif
Velī vezni bu manzūma muḥālif

El-beyt

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün fa'ūl

755. Emir ma' ruf nehy-i münker ol merd-i ğayūr
Anıñçün nazm-ı Ḳur'ān didi *min 'azmi 'l-umūr*¹¹⁸

mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

756. Benim rüḥım cesūr ol ḥaḳ kelāma
Müheyyā olma āteşden licāma
757. Kelām-ı¹¹⁹ ḥaḳḳı di olma müdāhin
Ḥudā 'azze olur ḥaḳḳa mu'āvin

¹¹⁶ 753a. gāhī : geh

¹¹⁷ 753a. medār : müdār

¹¹⁸ Lokman/17 : “Evladım, namazı hakkıyla ifa et, iyiliği yay, kötülüğü de önlemeye çalış ve başına gelen sıkıntılara sabret ! Çünkü bunlar azim ve kararlılık gerektiren işlerdendir “(Yıldırım, 2015, s.411).

¹¹⁹ 757a. Kelām-ı : Kelāmı

758. Di ھاḡ budur ‘azîmet kâmil olsun
Eger dünyâ girü ḡalursa ḡalsun
759. Aransa vaḡtimüzde Şimdi bî-kes
Kelâm-1 Ḥaḡdur aña bu ḡadar bes
760. Bu veche tutdı ‘âlem yüz ḡarâbe
Ki ḡavf-1 cân olur ḡavl-i Őevâba
761. Ḥudâ encâm-1 ḡayr ide ‘ibâde
Vaḡit nâzik götürmez sözi ziyâde

Fî-ḡâtimeti’l-veşâyâ

(32a)

762. Eyâ rûḡ-1 peder tut baña ḡuŐıñ
Daḡı ḡafletden îḡâz eyle ḡuŐıñ
763. Didim nazmile bir niḡe veşâyâ
Ki her biri çü bu ‘ıḡd-1 Őüreyyâ
764. Muzammen her biri ḡulḡ-1 ḡamîde
Saña ehemm elzemdür cümlesi de
765. Oḡuyup aňlayup ‘âmil olasin
Ki dünyâ âḡiret fevzi bulasin

766. Ehemm elzem dimenũ vechi budur
Ki ğāyet bunlarıñ ezdādı sũdur
767. Didiler kim rezā 'ilden yedisi
Ħabā 'iṣ ümmehātıdur amısı
768. Bular küfrile bid' at buhl u isrāf
Ħased¹²⁰kibr ü riyā uṣ yedi evṣāf
769. O kim pāk etdi dilin bu yediden
Hemān pāk oldu ğüyā her redīden
770. Ou sa' y it ola maṣad muaa
' Amel itmege olasıñ muvaffa
771. Budur Ħadan niyāzım ide iḥṣān
Saña evvel zekā vü fehm ü iz' ān
772. Daı taḥṣīl-i ' ilme ola sā 'i
Olasıñ sa' y ile ullāba fā 'i
773. ' Ömür iḥṣān ide o tũl-ı¹²¹ eyyām
Ouyup oudasıñ nie a' vām

¹²⁰ 768b. Ħased : Ħased ü

¹²¹ 773a. tũl-ı : tũl u

(32b)

774. Vire rızķıñ helāl ü t̄ib ü vāsi^ç
Vire ^çilmi ola hem ^çilm-i nāfi^ç
775. Olasın h̄üsn-i ahlākile maḥbūb
Bu vechile ḳamu dillerde mergūb
776. Olunca ^çömür āḥir vaḳt-i riḥlet
Vire h̄üsn-i¹²² ḥitāmı ide raḥmet
777. İde hem ben faḳīre luṭf u iḥsān
Be-h̄üsn-i ḥātıme bā-^çafv u ḡufrān
778. Ararken nazmına tārīḥ-i sāmīḥ
Bu geldi tārīḥ eyü nazm-ı nāṣīḥ
779. Şalāt-ı Hāḳ resūl-ı kibriyāya
Daḥı şaḥb-ı nücūm u ihtidāya

¹²²776b. h̄üsn-i : ḥüsñ ü

SONUÇ

Türk edebiyatında manzum nasihatnâme türü İslami Türk edebiyatının ilk dönemlerinden itibaren görülmeye başlamış, 18. yüzyıla gelinceye kadar pek çok örneği ortaya konmuştur. Bu eserler “iyiliğin tavsiyesi, kötülükten sakındırma” ilkesi temel alınarak yazılmıştır. Bunlardan bazıları “babadan oğula yahut ebeveynden çocuğa” nasihat yoluyla oluşturulmuştur. En olgun örneğini 17. yüzyıl şairlerinden Nabi'nin Hayriyye'si ile verdiği bu tür nasihatnâmelerden biri de *Levhnâme*'dir.

Bu çalışmada 18. yüzyılda yaşamış olan Mevlânâ Resmî'nin oğlunu muhatap alarak yazdığı *Levhnâme*'si incelenmiştir. Tezkirelerde ve diğer biyografik kaynaklarda adı geçmeyen *Levhnâme*'nin hangi Resmî'ye ait olduğu henüz tespit edilememiştir.

Levhnâme'de kanaat, ihlas, doğruluk, hayâ, huy yumuşaklığı ve cesurluk gibi iyi ahlaka ait unsurlar tavsiye edilmiş; inat, hırs, cimrilik, kibir, arsızlık ve korkaklık gibi kötü ahlaka ait unsurlardan uzak durulması öğütlenmiştir. İlim öğrenmenin ve âlimlerin kıymeti vurgulanmış, anne ve babaya hürmet etmenin gereği ayet ve hadislerle etraflıca izah edilmiştir. Ahlaki hususların yanı sıra namaz kılmak, Kur'an okumak gibi dinî bazı vazifeler de eserde yer verilen konulardandır.

Muhtevasına ait bu tür özellikleriyle eserin tüm gençler için hatta tüm insanlar için genel geçer öğütler verdiğini, bu yönüyle ideal bir insan tipi çizdiğini ve verilen öğütlerin günümüzde de geçerliliğini koruduğunu söyleyebiliriz.

İslâm ahlakını telkin için havassa yönelik olarak yazılan *Levhnâme*'nin dili ağırdır. Eserde zaman zaman imla hataları, aruz ve kafiye kusurları görülmektedir. Elimizdeki tek nüshanın müellif hattı olmaması nedeniyle bu tür hataların müstensihthen kaynaklanabileceği kanaatindeyiz.

Bu çalışmayla birlikte henüz üzerinde hiçbir araştırma yapılmamış olan *Levhnâme*, ilk kez ilmî bir çalışmanın konusu olmuş, böylece manzum nasihatnâme türündeki eserlerden biri daha ilim âlemine tanıtılmıştır.

KAYNAKÇA

- Abdulkadiroğlu, A. (Haz.) (1999). *İsmail Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'ar*. Ankara: AKMB.
- Aksoy, Ö. A. (1971). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II*. Ankara: TDK.
- Balcı, M. (2013). *İslâm Öncesi Fars Öğüt Edebiyatı*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Beyhaki, A. (2003). *Şuabü'l-îmân I-XIV*, Riyad: Mektebetü'r-rüşd.
- Bursalı, M. T. (2000). *Osmanlı Müellifleri (C. 1-2-3)*. Ankara: Bizim Büro.
- Canım, R. (1988). Pendnameler ve Türk Edebiyatında Benzer Nitelikli Öğüt Kitapları. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 153-159.
- Canım, R. (2000). *Latîfi Tezkiretü 'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*. Ankara: AKMB.
- Canım, R. (2010). *Divan Edebiyatında Türler*. Ankara: Grafiker.
- Çapan, P. (Haz.) (2005). *Tezkire-i Safayi*. Ankara: AKMB.
- Devellioğlu, F. (2015). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, C. (2009). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK.
- Erdem, S. (Haz.) (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı İnceleme-Tenkitli Metin- İndeks-Sözlük*. Ankara: AKM.
- Genç, İ. (Haz.) (2000). *Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*. Ankara : AKM.
- Güzel, B. (2012). *Kemiksiz-zâde Safvet Mustafa ve "Nuhbetü'l-Âsâr Min Ferâidi'l-Eş'âr İsimli Tezkiresi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İpekten, H., İsen M., Toparlı R., Okçu N., Karabey T. (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

- İpekten, H. (2015). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergâh.
- İsen, M. (1998). *Sehî Bey Tezkiresi Heşt-Behişt*. Ankara: Akçağ.
- Kadıoğlu, İ. (Haz.) (2014). *Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid*. Ankara: Sonçağ.
- Kaplan, M. (2002). *Türk Edebiyatında Manzum Nasihatnâmeler* (C.11, S. 791-799). Ankara: Türkler Ansiklopedisi.
- Kaplan, M. (2015). *Hayriyye-i Nabi*. Ankara: AKM.
- Karatay, H. (2008). *Hattat Divan Şairleri*. Ankara: Akçağ.
- Kılıç, F. (2005). Tezkire-i Şu'arâ-yı Şefkat-i Bagdâdî. erişim: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78468/sefkat-i-bagdadi---tezkiretus-suara.html>
- Mehmed N. T. (2001). *Tuhfe-i Naili Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*. (Haz. Kurnaz, C. ve Tatçı M.). Ankara: Bizim Büro.
- Ocak, F. T. (1997). Labial Hı'nın Çeviriyazıda Yazım Sorunu. *Çağdaş Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış Nevin Önberk Armağanı* (S.167-172). Ankara: Simurg.
- Odabaşı, M. (2009). *Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhteva 1.Cilt S.234-467*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Oğraş, R. (2001). Esad Mehmed Efendi ve Bahçe-i Safâ-Endüz'u (İnceleme-Metin). erişim <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10734,bahcepdf.pdf?0>
- Onay, A. T. (2013). *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*. (Haz. Kurnaz, C.). Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Pala, İ. (2006). *Nasihatnâme*. TDV İslam Ansiklopedisi (C.32 S. 409-410). İstanbul: TDV.
- Pala, İ. (2015). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı.
- Saraç, Y. (2015). *Klasik Edebiyat Bilgisi: Biçim Ölçü Kafiye*. İstanbul: Gökkuşbe.
- Tuman, M. N. (2001). *Tuhfe-i Naili*. (Haz. Kurnaz, C.). Ankara: Bizim Büro.

- Ünver, İ. (1986). Mesnevî. *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, 415-417, 430-563.
- Ünver, İ. (1993). Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler. *Türkoloji Dergisi*, XI, 1-46.
- Yeniterzi, E. (2007). Anadolu Türk Edebiyatında Ahlaki Mesneviler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.5, S.10, s. 433-468.
- Yıldırım, N. (2005). Fars Öğüt Edebiyatı. *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.16, s.51-72.
- Yıldırım, N. (2008). *Fars Mitolojisi Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı.
- Yıldırım, S. (2015). *Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli*. İstanbul: Define.
- Yılmaz, K. (Haz.) (2001). *Güftû ve Teşrifâtü 'ş-Şu 'arâsı*. Ankara: AKMB.
- Yılmaz, M. (Haz.) (2013). *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*. İstanbul : Kesit.

EK KAYNAKLAR

- Aksoy, Ö. A., Dilçin, D. (2009). *Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Aksoyak, İ. H. (2008). Osmanlı Şairlerinin Aruz Tasarrufları ve Araştırmacıların Gereksiz Müdahaleleri. *Turkish Studies*, 3/6, 59-74.
- Araç, G. (2010). *Uzun Firdevsî ve Hakâyık-nâme'si (İnceleme-Metin-Sözlük)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ataseven, Y. (2015). *Hakkânî'nin "Manzûme-i Nasâyih" Adlı Eserinde Manzum Âyet ve Hadis Yorumları (İnceleme-Metin)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ateş, A. (1942). Metin Tenkidi Hakkında. *Türkiyat Mecmuası*, 7-8, 254-267.
- Ayaz, A. (2014). *Metinlerarası İlişkiler Bağlamında Kadîmî'nin Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi (İnceleme-Metin)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Balcı, A. (2011). *Nâilî'nin Kenz-i Nesâyih Adlı Eseri ve Nasihat Geleneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dilçin, C. (2013). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Ece, S. (2002). Modern Öyküleme Teorileri Açısından Mesnevi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 20, 99-105.
- Güfta, H. (2004). *Divan Şiirinde İlim*. Ankara: Akçağ.
- Horata, O. (1990). *Cemâlî, Hümâ vü Hümâyûn (Güşen-i Uşşâk), İnceleme- Tenkitli Metin*. (Yayımlanmamış doktora tezi) Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Horata, O. (2007). *Klasik Estetikte Hazan Rüzgârları: Son Klasik Dönem (1700-1800)*. Talat Sait Halman (Ed.), *Türk Edebiyatı Tarihi* (S. 437-598). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Horata, O. (2015). *Has Bahçede Hazan Vakti XVIII. Yüzyıl: Son Klasik Dönem Türk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ.
- İsen, M. (Ed.) (2011). *Şair Tezkireleri*. Ankara: Grafiker.
- Kartal, A. (2014). *Doğu'nun Uzun Hikâyesi Türk Edebiyatında Mesnevî*. İstanbul: Doğu.
- Karabey, T. (2015). *Türk Edebiyatında Tarih Düşürme*. Ankara: AKMB.
- Koşık, H. S. (2012). *Nasihât-nâme-i Sıdkî (İnceleme-Metin)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Kutlar, F. S. (2000). Mesnevî Nazım Şekline Genel Bir Bakış ve Türk Edebiyatında Mesnevî Araştırmalarıyla İlgili Bir Kaynakça Denemesi. *Türkbilig*, 1, 102-157.
- Mehmed S. (1996). *Sicill-i Osmanî*. (Haz. Akbayan, N., Eski Yazıdan Aktaran: Kahraman, S. A.), İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı.
- Mercanlıgil, M. (1960). *Ebced Hesabı*. Ankara: Doğu Ltd Şirketi.
- Mermer, A., Koç Keskin, N. (2011). *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ.
- Muallim N. (2009). *Lügat-i Nâcî*. (Haz. Kartal, A.). Ankara: TDK.
- Mütercim A. E. (2009). *Burhân-ı Katı*. (Haz. Öztürk, M. ve Örs, D.). Ankara: TDK.
- Öztekin, Ö. (2010). *Çelebizâde Âsım Divan*. Ankara: Ürün.
- Öztekin, Ö. (2006). *Divanlardan Yansıyan Görüntüler*. Ankara: Ürün.
- Redhouse, J. W. (1978). *A Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı.
- Sami, Ş. (2011). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul : Kapı.

Sevindik, H. (2014). *Türk Edebiyatında Bostan ve Abdî'nin Manzum Bostan Tercümesi (İnceleme-Metin)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Steingass, F. (2005). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. İstanbul: Çağrı.

Uludağ, S. (2012). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul : Kabalcı.

Ünlü, Y. (2008). *Divanlarda Kısa Mesneviler (XIV.-XVI. Yüzyıl)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ünver, İ. (2004). *Mesnevî (Türk Edebiyatı)*. TDV İslâm Ansiklopedisi (C.29 s. 322-324). Ankara: TDV.

Yıldız, A. (2012). 18. Yüzyıl Mesnevilerinin Işığında Osmanlı Edebiyatında Edebî Çözülme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 32, s. 307-329.

Yıldız, A. (2008). *Türk Edebiyatında Varka ve Gülşah Mesnevileri ve Mustafa Çelebi'nin Varka ve Gülşah Mesnevisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

DİZİN (KİŞİ, YER, ESER ADLARI)

Azak, 326

Furât, 20

Gürçi, 335

Hakk, 738, 743, 757

İslâm, 433, 585, 734, 736

Qur'ân, 188, 212, 230, 234, 239, 250, 285, 385, 553, 622, 755

Moskav, 326

Muhammed, 13

Nemrûd, 724

Resûl, 20, 23, 113, 177, 190, 221, 369, 680, 682, 728, 779

Türkmâni, 339

SÖZLÜK

-A-

‘abā (a.i.) : yünden yapılmış kaba kumaş.

‘abd (a.i.c.) : köle, kul.

acu (t.s.) : acı.

a‘dā (a.i.c.) : düşmanlar.

‘adāvet (a.i.) : düşmanlık.

‘add (a.i.) : 1. sayma, sayılma. 2. itibar etme, itibar edilme.

āfāt (a.i.c.) : āfetler.

‘afīf (a.s.) : temiz, nezih, iffetli, haramdan sakınan.

āghāh (f.s.c.) : haberdar, uyanık, basiretli.

aḡlāl (a.i.c.) : boyuna geçirilen zincirler, kelepçeler.

aḡleb (a.s.) : daha galip, kuvvetli, çok kere, çoḡu.

aḡbār (a.i.c.) : haberler.

āḡir (a.s.c.) : en son, en sondaki.

āḡir-kār (a.f.zf.) : işin sonunda, neticede.

aḡkām (a.i.c.) : emirler, hükümler.

aḡşar (a.s.) : en kısa, pek kısa.

aḡvāl (a.i.c.) : durumlar, bulunuşlar.

aḡz (a.i.) : alma, kabul etme.

‘aḡā’id (a.i.c.) : inanılan şeyler, itikada dair esaslar.

aḡbeḡ (a.s.) : en yakışksız, pek çirkin.

‘āḡıl (a.s.c.) : akıllı kimse.

‘aḳīḳa (a.i.c.) : çocuğun doğumunun yedinci günü veya saçının ilk kırılışında adak, nezir için kesilen koyun.

aḳlām (a.i.c.) : yazı âletleri, memurların çalıştıkları dâireler.

aḳrān (a.i.c.) : eş ve benzer olanlar, yaşlılar.

aḳṣā (a.s.c.) : son, en son.

aḳvām (a.i.c.) : kavimler, milletler.

āl (a.i.) : âile, evlat, sülâle.

a‘lā (a.s.) : (daha, en, pek) yüksek.

‘alāmāt (a.i.c.) : izler, işaretler.

ālāt (a.i.c.) : vasıtalar, âletler.

‘ālī (a.s.) : yüce, ulu.

a‘mā (a.s.) : 1.gözü görmeyen. 2. manevi körlük, cahillik, bilgisizlik.

a‘māl (a.i.c.) : ameller, işler, yapılan hayırlar.

‘amel (a.i.) : 1. iş, niyet. 2. dinî bir emri yerine getirme.

‘āmil (a.s.c.) : 1. yapan, işleyen. 2. sebep.

‘ānid (a.s.) : inat eden, inatçı.

a‘rāṣ (a.i.c.) : arsalar, boş topraklar.

‘ārī (a.s.) : 1. çıplak. 2. hür. 2. –sız.

āṣār (a.i.c.) : eserler, izler, alâmetler.

aṣḥāb (a.i.c.) : sâhipler, Peygamber efendimizi görmek ve sohbetine ermek şerefini kazanmış kimseler.

āṣ (f.i.) : yemek.

‘aṭā’ (a.i.) : verme, bağışlama, ihsan.

‘aṭṭār (a.i.) : güzel kokular, iğne, iplik vesaire satan; aktar.

‘avālim (a.i.c.) : dünyalar.

‘avn (a.i.c.) : yardım, yardım eden.

‘ayān (a.s.) : belli, açık, meydanda.

āyāt (a.i.c.) : Kur’ân’ın cümleleri.

‘ayş (a.i.) : yaşama.

āzār (f.i.) : incitme, kırılma.

āzer (f.i.) : ateş.

‘āzim (a.s.) : niyetli, kesin karar veren.

‘azīz (a.s.c.) : izzetli, manevi kudret ve kuvvet sahibi.

‘azm (a.i.) : kasıt, niyet, karar.

āzürde (f.s.) : incinmiş, kırılmış.

-B-

bādī (a.s. ve i.): sebep, sebebolan, ilk, başlangıç.

baḥl (a.i.) : cimrilik.

bā-ḥiml (f.e. ve a.i.) : yük ile.

ba‘īd (a.s.) : uzak, ırak.

bā’iṣ (a.s.c.) : sebebolan, icap ettiren.

bār (f.i.) : 1. Allah, Tanrı. 2. yük.

baraş (a.i.) : vücutta yer yer beyaz ve alaca lekeler meydana getiren ve tedavisi kâbil olmayan hastalık.

bārī (a.h.i.) : 1. yaratan, yaratıcı. 2. hiç olmazsa, bir kere.

bārid (a.s.) : soğuk.

ba‘ş (a.i.) : gönderme, gönderilme.

bā-sa'y(f.e. ve a.i.) : çabalamayla.

başt (a.i.) : yayma, açma, uzun uzadıya anlatma.

bā-şevāhid (f.e. ve a.i.c.) : şâhitlerle.

baḫālet (a.i.) : 1. işsizlik, âvârelik. 2. cesâret, kahramanlık.

bāḫıl (a.s.) : 1. asılsız, temelsiz. 2. tas. mâsivâ, yaratılmış âlem, saf yokluk.

bāḫın (a.i.) : 1. gizli âlem, içyüz. 2. Allah'ın dört isminden biri. 3. Ayetlerin ve hadislerin, ancak ârifler ve veliler tarafından bilinen gizli anlamları.

baḫî (a.s.) : yavaş, ağır hareketli.

bāzî (a.s.) : beğenmeyen, istihfâf eden.

bed' (a.i.) : başlama, başlayış.

bedāhet (a.i.) : açık, âşikâr, açıklık.

beder (f.i.) : dışarı.

bed-ḫū (f.b.s.) : kötü huylu.

bedîḫî (a.s.) : akla kendiliğinden gelen, delilsiz açık olan, besbelli.

bed-kār (f.b.s.) : işi, hareketi kötü.

be-ğāyet (a.zf.) : pek çok, son derece.

be-her (f.b.s.) : her bir, her biri.

be-her-ḫāl (f.a.zf.) : her halde, mutlaka.

belî (f.e.) : evet.

belîğ (a.s.) : 1. fasih, düzgün söz. 2. fasih söz söyleyen.

bellü (t.s.) : belli.

bend (f.i.) : bağ, bağlama.

bende (f.i.) : kul, köle.

bendî (f.i.) : esir, köle.

berd (a.i.) : soğuk.

berī (a.s.) : sâlim, kurtulmuş, temiz.

bes (f.e.) : yeter, kâfi.

bevâḥın (a.i.c.) : gizli, kapalı şeyler.

beyyâ' (a.i.) : alıp satan kimseler.

bezl-i istiḥâ' at (a.i. ve a.i.) : kuvvet, güç verme.

bī-cā (f.b.s.) : yersiz.

bī-çün (f.b.s.) : emsalsiz, eşsiz.

bī-dād (a.i.) : 1. zulüm, işkence. 2. zâlim.

bī-dār (f.b.s.) : uyanık, uyumayan.

bidāyet (a.i.) : başlama, başlangıç.

bī-ḥamiyyet (f.a.b.s.) : gayretsiz.

bī-ḥazm (f.a.b.s.) : sindirimsiz.

bilā-ğurūr (a.b.s.) : gurursuz.

bī-meşālih (f.a.b.s.) : işsiz.

bī-meze (f.b.s.) : tatsız.

bī-nehā (f.a.b.s.): akılsız.

bī-nihāye (f.a.b.s.) : sonsuz.

bī-raḥm (f.a.b.s.): merhametsiz.

biryān (f.i.) : tava, tepsi gibi şeylerde susuz veya az pişirildikten sonra kızartılan et kebabı.

bi' set (a.i.) : gönderme.

bisyār (f.s.) : çok.

bi't-tām (a.zf.) : tamamıyla.

buḥl (a.i.) : cimrilik, el sıkılığı.

bünyān (a.i.) : yapı, bina.

bürhān (a.i.) : delil, ispat, tanık.

-C-

cāh (a.i.) : itibar, makam, mevki.

caḥīm (a.i.) : cehennem, tamu.

cā'iz (a.s.) : işlenilmesinde günah veya sevap olmayan.

cāmi^c (a.s.) : cem eden, derleyen, toplayan, içine alan.

cānib (a.i.) : taraf, cihet, yan.

cār (a.i.) : komşu.

cārī (a.s.) : cereyan eden, akan, geçen.

cāy (f.i.) : yer.

cāyigāh (f.i.) : yer, mevki.

cāzim (a.s.) : karar veren, kestirip atan.

cedīd (a.s.) : yeni, kullanılmamış.

cehd (a.i.) : çalışma, çabalama.

cehl (a.i.) : cahillik, bilmezlik.

cem^c (a.i.) : toplama, yığma.

cemīl (a.s.) : güzel.

cennāt (a.i.c.) : cennetler, uçmaklar.

cerā'im (a.i.) : suçlar, kabahatler.

cereb (a.i.) : uyuz hastalığı.

cerr (a.i.) : çekme, sürükleme.

ceyyid (a.s.) : taze, hoş, saf.

cezb (a.i.) : kendine çekme, çekilme.

cīfe (a.i.) : leş.

cihāt (a.i.c.) : taraflar, yönler.

cilvegāh (a.f.b.s.) : cilve edilecek yer.

cīrān (a.i.c.) : komşular.

cū^c (a.i.) : açlık, aç kalma.

cūd (a.i.) : cömertlik.

cūbn (a.i.) : korkaklık.

cürm (a.i.) : suç.

cüvān (f.s.) : genç, delikanlı.

cüz³ī (a.s.) : az miktarda.

-Ç-

çāh (f.i.) : kuyu.

çāliš (f.i.) : savaş, mücadele.

çār (f.s.) : dört.

çār-nā-çār (f.b.zf.) : çaresiz, ister istemez.

çeşmesār (f.b.s.) : çeşmesi bol olan yer.

çömez (t.i.) : medresede talebeye ve müderrise hizmet ederek ilim öğrenen kimse.

çuğa <çuğa (f.i.) : yün kumaş, çuha.

-D-

dā^cī (a.s.) : 1. dua eden, duacı. 2. sebebolan.

- dāfi^c (a.s.) : 1. def eden, savuşturan. 2. Cenâbıhak.
- dāmān (f.i.) : etek.
- decāc (a.i.) : tavuk.
- deff (a.i.) : tef, zilli ve pullu bir çembere gerilmiş deriden ibaret çalgı.
- delâlet (a.i.) : yol gösterme, kılavuzluk.
- dendān (f.i.) : diş.
- denī (a.s.) : alçak, rezil.
- der-be-der (f.s.) : kapı kapı gezen, serseri, perişan.
- derk (a.i.) : anlama, kavrama.
- destār (f.i.) : sarık, tülbent.
- devvār (a.s.) : devreden, çok dönen.
- deyyān (a.s.) : mükafatlandırıcı veya cezalandırıcı, Tanrı.
- ḍiḳ (a.i.) : darlık, sıkıntı, gam.
- dīnār (a.i.) : eski zamanın çeyrek lirası değerinde bulunan bir nevi altın parası.
- diriġ (f.i.) : esirgeme, önleme.
- dolinmaḳ (t.f.) : dolunay haline gelmek, dolunmak.
- dūn (a.i.) : aşâğılık, alçak.
- dūr (a.i.) : uzak.
- durımaḳ (t.f.) : durup düşünmek, durmak.
- dūşāb (f.i.) : üzüm ve hurma pekmezi.
- dūzaḥ (f.i.) : cehennem, tamu.
- dūrr (a.i.) : inci.
- dūrrāc (a.i.) : eti gevrek, keklik cinsinden bir kuş, turaç kuşu.
- dūrūġ (f.i.) : yalan, gerçek olmayan söz.

düşvār (f.s.) : güç, zor.

düyün (a.i.) : borçlar.

-E-

ebā' id (a.i.) : en uzak yerler, yakın olmayan hısım, akraba.

ebdān (a.i.) : cisimler, vücutlar, tenler.

ebvāb (a.i.) : kapılar, kısımlar, bölümler.

ecānib (a.i.c.) : yabancılar, başka memleketlere mensup olanlar.

ecnās (a.i.c.) : cinsler, çeşitler, türler.

ecr (a.i.) : 1. bir iş hizmet karşılığında verilen şey. 2. âhiete ait mükafat, sevap.

ednā (a.s.) : pek aşağı, çok alçak, pek az.

efġān (f.i.) : ıztırap ile haykırma, bağırıp çağırma.

ehvāl (a.i.) : korkular, dehşetler.

ekābir (a.s.c.) : rütbece, görgü ve faziletçe büyük olanlar, devlet ricāli.

ekārib (a.s.c.) : yakın akraba, hısımlar.

ekl (a.i.) : bir şey yeme, yenilme.

ekrem (a.s.) : çok şeref sahibi, pek cömert.

ekşer (a.s.) : en çok, daha ziyade.

ekşerī (a.f.zf.) : çok defa, çoġu.

ekül (a.s.) : çok yemek yiyen, obur.

el-ḥaḳ (a.zf.) : hakikaten, doğrusu.

elṭāf (a.i.c.) : iyi muameleler, iyilikler.

emīn (a.s.c.) : korkusuz, kendisine güvenilen.

emrāz (a.i.c.) : illetler, hastalıklar.

enbiyā (a.i.c.) : peygamberler.

encām (a.i.) : nihayet, son.

endek (f.s.) : az, azıcık.

endūh (f.i.) : kaygı, üzüntü, keder.

enfa^ç (a.s.) : daha faydalı.

enîn (a.i.) : inilti, inleme.

enkāl (a.i.) : 1. kelepçeler. 2. nefsin cismani alakalara ve bedenî lezzetlere bağlanıp kalması.

erācīf (a.i.c.) : yalan sözler, uydurmalar.

erḥam (a.s.) : daha merhametli.

erḳām (a.i.c.) : yazılar, resimler, sayılar.

eş^ç ab (a.s.) : daha güç, zor.

eshel (a.s.) : daha kolay.

eşedd (a.s.) : daha şiddetli, çetin.

eşna^ç (a.s.) : daha fena, kötü.

etbā (a.s.c.) : birinin sözüne uyanlar, hizmetçiler, uşaklar.

eṭfāl (a.i.c.) : çocuklar.

eṭḳā (a.s.) : günah işlemekten çok çekinen.

eṭvār (a.i.c.) : hal ve hareketler.

evāmīr (a.i.c.) : buyruklar, emirler.

evlā (a.s.) : daha iyi, daha uygun.

evsāṭ (a.i.c.) : ortalar.

evsaṭ (a.i.) : bir şeyin ortası, orta halli.

evzā^ç (a.i.c.) : haller, tavırlar.

evzār (a.i.c.) : günahlar, hatalar.

eylik (t.i.) : iyilik.

eyü (t.s.) : iyi.

eyyām (a.i.c.) : günler.

ezher (a.s.) : pek beyaz, güzel ve parlak.

ezyed (a.s.) : daha fazla.

-F-

fācir (a.s.) : fena huylu, günahkâr.

fah̄r (a.i.) : övünme, büyükleme, kıvanç.

fah̄z (a.i.) : kalça, uyluk.

faqr (a.i.) : yoksulluk, muhtaçlık.

fāriġü 'l-bāl (a.b.s.) : başı dinç, gönlü rahat.

farz (a.i.) : Allah'ın işlenmesi kesin olarak lüzumlu, terki günah olan emirleri.

fāsıķ (a.s.) : Allah'ın emirlerini tanımayan, günah işleyen.

fażā 'il (a.i.c.) : insanda iyilik etmeye ve fenalıktan çekinmeye karşı devamlı ve deġişmez vasıflar, erdemler.

fażl (a.s.): 1. fazla. 2. iyilik, erdem.

feh̄m (a.i.) : anlama, anlayış.

felāh̄ (a.i.) : kurtuluş, selâmet, mutluluk.

fennu 'l-luġat (a.b.i.) : sözlük bilimi.

ferah̄ (a.i.) : gönül açıklığı, sevinç.

ferā 'iz (a.i.c.) : Allah'ın farz kıldığı ibadetler.

ferec (a.i.) : gam, tasa ve sıkıntıdan kurtulma.

ferve (f.i.) : makbul hayvanların postu, kürk.

ferzend (f.i.) : oğul, çocuk.

fesādāt (a.i.c.) : fesatlar.

fevā'id (a.i.c.) : menfaatler, faydalar.

fevākih (a.i.c.) : meyveler, yemişler.

fevt (a.i.) : bir daha ele geçmemek üzere elden kaçırma, ölüm.

fevz (a.i.) : zafer, üstünlük, kurtuluş.

feyyāz (a.s.) : feyiz, bereket ve bolluk veren; Allah.

fısk (a.i.) : Hak yolundan çıkma, Allah'a isyan etme.

fıkh (a.i.) : amelî ve şerî meseleler bilgisi.

fi'l-cümle (a.zf.) : nihayette, sonunda.

firāş (a.i.) : döşek, yatak, halı.

fiṭre (a.i.) : Ramazan bayramından önce verilen sadaka.

fuḥş (a.i.) : 1. haddini aşma. 2. namusa aykırı hareket.

furāt (a.i.) : tatlılık (su hakkında).

fuccār (a.s.c.) : günahkârlar, fena huylular.

fücūr (a.i.) : günahkârlık, ahlaka aykırı durum.

fülân (a.i.) : herhangi bir şahıs.

fürûğ (f.i.) : ışık, parlaklık, ziya.

fütūr (a.i.) : 1. bezginlik, zayıflık. 2. keder, ümitsizlik.

-G-

gaffār (a.i ve s.) : kullarının günahlarını affeden, Allah.

gāfil (a.s.) : ihmal eden, ilerisini iyi düşünmeyen, dikkatsiz.

ġaflet (a.i.) : boş bulunma, dalgınlık, ihmal.

ġāh (f.e.) : arasıra, bazen.

ġā'ile (a.i.c.) : dert, sıkıntı, düşünce.

ġamġīn (a.f.b.s.) : kederli, hüznü.

ġamnāk (a.f.b.s.) : gamlı, tasalı, kaygılı.

ġarre <ġirre (a.s.) : ġâfil kişi, ġaflette bulunan kimse.

ġasīl (a.s. ve i.) : ölü yıkayan adam.

ġazā (a.i.) : din uğruna savaş.

ġedā (f.s.) : fakir, yoksul.

ġenc (f.i.) : hazine.

ġer (f.e.) : eġer.

ġerden (f.i.) : ġerdan, boyun.

ġerdūn (f.s.) : 1. dönen, devreden. 2. felek, dünya.

ġeyk<ġeyik (t.i.) : ġeyik.

ġılmān (a.i.c.) : 1. tüyü çıkmamış delikanlılar. 2. köleler, esirler.

ġinā (a.i.) : 1. zenginlik, bolluk. 2. usanç.

ġıřř (a.i.) : karışıklık, hile, hainlik.

ġiriftār (f.s.) : tutulmuş, tutkun, esir.

ġiryān (f.i.) : aġlayan.

ġufrān (a.i.) : affetme, merhamet etme.

ġūne (f.i.) : türlü, gidiř, tarz, yol.

ġūr (f.i.) : mezar, kabir.

ġūř (f.i.) : kulak, iřitme.

ġüzāf (f.s.) : beyhude, boş (lakırdı).

-H-

ḥ̣āb (f.i.) : uyku, rüya.

ḥabā'iṣ (a.i.c.): kötülükler, pis şeyler.

ḥabāšet (a.i.) : kötülük, pislik.

ḥābgāh (f.b.i.) : yatak odası, uyunacak yer.

ḥabīšī (a.i.) : kötülük, alçaklık.

ḥacālet (a.i.) : utanma, utanç.

ḥ̣āce (f.i.) : hoca, muallim.

ḥacr-i māder (a.i. ve f.i.) : anne kucağı.

ḥadd (a.i.) : sınır, çizgi.

ḥaddād (a.s.) : demirci, çilingir, kapıcı, bekçi.

ḥadīš (a.i.) : peygamberimizin kutsal sözü.

ḥafī (a.s.) : gizli, saklı.

ḥ̣āh (f.s.) : isteyen.

ḥ̣āh-nā-ḥ̣āh (f.zf.) : ister istemez.

ḥā'ib (a.s.) : mahrum, ümitsiz, kederli.

ḥā'in (a.i.) : hıyanet eden, nankörlük eden.

ḥaḳāret (a.i.) : itibarsızlık, hor ve hakir görmek.

ḥaḳīḳat (a.i.) : 1. gerçek, var olduğu kesin ve açık olarak bilinen şey. 2. tasavvuf ilmi. 3. Hz. Adem'den kıyamete kadar değişmeyen hükümler.

ḥakīm (a.s.) : bilgin, her şeyi bilen.

Ḥākīm (a.i.) : her şeye hükmeden, Tanrı.

ḥaḳḳ (a.i.) : doğru, gerçek, hakikate uygunluk.

ḥalā`iḳ (a.i.c.) : huylar, tabiatlar.

ḥalāş (a.i.) : kurtuluş, selâmete erme.

ḥalāv<ḥalâvet (a.i.) : tatlılık, şirinlik.

ḥalâyıḳ<ḥalā`iḳ (a.i.) : cariye.

Hâliḳ (a.i. ve s.) : yoktan yaratan, yaratıcı, Allah.

ḥām (f.s.) : 1. henüz ruhen olgunlaşmamış olanlar. 2. tas. henüz sülûkun bidayetinde bulunan.

ḥamā`il (a.i.c.) : tılsım, muska.

ḥamāsī (a.i.) : kahramanlık, yiğitlikle ilgili.

ḥamd (a.i.) : Allah'a karşı kulların memnuniyet ve sevinçlerini şükürle bildirmeleri.

ḥamīde (f.s.) : kambur, eğrilmiş.

ḥāmil (a.s.) : taşıyan, götüren, sahip, mâlik.

ḥamr (a.i.) : şarap, içki.

ḥāne (f.i.) : ev, mesken.

ḥār (f.i.) : diken.

ḥarāb (a.s.) : perişan, viran, yıkık.

ḥarām (a.s.) : dince yasak edilmiş şey.

ḥarāret (a.i.) : sıcaklık.

ḥarī (a.s.) : lâyük, müstehak.

ḥasā`is (a.s.c.) : kötü, fena huylar.

ḥasāset (a.i.) : tamahkarlık, cimrilik.

ḥased (a.i.) : kıskançlık, çekememezlik.

ḥasen (a.s.) : güzel, güzellik.

ḥāşıl (a.s.c.) : peyda olan, meydana gelen.

ḥāsīdān (a.f.s.) : kıskananlar, çekemeyenler.

ḥāsīr (a.s.) : zarara, ziyana uğrayan.

ḥaşlet (a.i.) : huy, yaradılıştan olan tabiat.

ḥaşm (a.i ve s.) : düşman, muhalif.

ḥasret (a.i.) : tas. sâlikin geçmişteki hatalarına bakıp hayıflanması ve kendine esef etmesi.

ḥāşş (a.s.) : mahsus, özel.

ḥāsse (a.i.) : bir şeye mahsus olan kuvvet ve hal, duygu.

ḥasūd (a.s.) : çok kıskanan.

ḥāşā (a.e.) : asla, öyle değil, Allah korusun.

ḥaşr (a.i.) : kıyametten sonra bütün insanların bir yerde toplanmaları.

ḥaşyet (a.i.) : korku ve dehşet.

ḥaṭā (a.i.) : yanlış, günah, kabahat.

ḥaṭāb (a.i.) : odun, mec. dedikodu.

ḥaṭır (a.i.) : zihin, fikir, gönül, vesvese.

ḥaṭī'a (a.i.) : günah, kabahat, suç.

ḥatm (a.i.) : bitirmek, Kur'ân-ı Kerim'i veya herhangi bir şeyi sonuna kadar okuyup bitirmek.

ḥavaşş (a.s.) : muhterem, saygın olanlar.

ḥavf (a.i.) : korku, korkutmak.

ḥayā (a.i.) : utanma, Allah korkusu ile gūnahtan kaçınma.

ḥayāl (a.i.) : tas. masiva, Allah'tan başka her şey. Mutasavvıflar, Hak hariç diğer tüm varlıkların gerçek bir varlığı bulunmadığı, bunların birer hayal, akis ve gölge varlıklar olduğunu söylerler.

ḥayāsız (a.i.) : utanmaz, arsız.

ḥayf (a.e.) : zulüm, haksızlık.

ḥayr (a.s.) : 1. iyilik, güzellik. 2. tas. var olan her şey, bütün mevcudat. Mutasavvıflara göre var olan şey hayırdır, yokluk ise şerdir.

ḥayru'l-ḥiṣāl (a.s. ve a.i.) : hayırlı, güzel huylar.

ḥayvān (a.i.) : 1. canlılık, dirilik, insanı da içine alan bütün canlılar. 2. ahmak adam.

hazm (as.i.) : midedeki yiyecekleri eritme, sindirme.

ḥazret (a.i.) : hürmet maksadıyla büyüklere verilen unvan.

ḥazẓ (a.i.) : sevinç duyma, hoşlanma.

ḥelāl (a.i.) : Allah'ın müsaade ettiği şey, haram olmayan.

hem-ḳadr (f.a.b.s.) : değeri aynı derecede olan.

hem-yān (f.i.) : heybe, çanta.

hendese (a.i.) : geometri.

hergiz (f.zf.) : asla, katiyen, hiçbir vakit.

herze (f.s.) : boş lakırdı, saçma.

hetk (a.i.) : yırtma, yarma.

hevā (a.i.) : istek, arzu, heves.

hevān (a.i.) : horluk, aşağılık, alçaklık.

hey'et (a.i.) : şekil, suret, görünüş, hal.

hezl (a.i.) : eğlence, alay, şaka.

ḥıfẓ (a.i.) : koruma, tas. evliyanın günah işlemekten ve hatada ısrar etmekten korunma hali.

ḥırmān(a.i.) : mahrumluk, mahrumiyet.

ḥırs (a.i.) : aç gözlülük, tamahkarlık.

ḥıyānet (a.i.) : vefasızlık, itimadı kötüye kullanmak.

hidāyet (a.i.) : hak yoluna, doğru yola kılavuzlama.

hikāyet (a.i.) : anlatma, olmuş bir hadise.

hikmet (a.i.) : 1. hakka uygun düşen söz. 2. söz ve davranıştaki isabet. 3. olanı olduğu gibi bilmek.

hilāf (a.i.) : zıt, ters, karşı koymak.

hil'at (a.i.) : 1. yüksek makamdaki kişilerin beğendiği ve takdir ettikleri kişilere giydirilen kıymetli, süslü elbise, kaftan. 2. tas. ilahi lütuflar, Hakk'ın sâlike olan ihsanı.

hill (a.s.) : helal, yapılması günah olmayan.

hilm (a.i.) : huy yumuşaklığı, şiddete tahammül.

himl (a.i.) : yük, taşınan ağırlık.

himmet (a.i.) : gayret, emek, çalışma, çabalama.

hīn (a.i.) : an, zaman, vakit.

hisāb<ḥesāb (a.i.) : hesap, sayma.

hiss (a.i.) : farkına varmak, bir şeyi idrak etmek.

hitām (a.i.) : son, nihayet.

hizlān (a.i.) : yardımcısız, kimsesiz kalmak.

hizmet (a.i.) : tas. sūfilere ve fakirlere hizmet etmek, onların maddi ihtiyaçlarını karşılamak.

hoş-āb (f.i.) : hoşaf.

ḥubb (a.i.) : sevgi.

ḥubṣ (a.i.) : kötülük, fenalık.

ḥudā (f.i.) : Tanrı, Allah.

ḥuddām (a.i.c.) : hizmetçiler.

ḥudūd (a.i.c.) : 1. sınırlar. 2. şeriatın ceza hükümlerinin tatbiki.

ḥulāṣā (a.i.) : bir şeyin özü, bir bahsin kısaca esası.

ḥulḳ (a.i.) : huy, ahlak, tabiat.

ḥullān (a.s.c.) : sadık dostlar, arkadaşlar.

ḥulūş (a.i.) : samimiyet, içten davranmak.

ḥūlyā (yun.i.) : kuruntu, hayal, vehim.

ḥūn-ḥ̣ār (f.b.s.) : kan akıtan, zalim.

ḥurrās (a.i.c.) : bekçi, nöbetçi.

ḥurūfāt (a.i.c.) : harfler.

ḥuşūl (a.i.) : meydana gelmek, türemek.

ḥuşūnet (a.i.) : kabalık, sertlik, inatçılık.

ḥuzūr (a.i.) : hazır bulunma, hürmet edilmesi lazım gelen kimsenin yanında olmak.

ḥüccet (a.i.) : delil, şahit.

ḥüdā (a.i.) : 1. doğru yol gösterme. 2. Kur'ân-ı Kerim.

ḥükm (a.i.) : karar, emir, kuvvet.

ḥürmet(a.i.) : ihtiram, haysiyet, şeref.

ḥüsn (a.s.) : güzellik, ilahi güzellik. tas. âlemdeki bütün güzeller ve güzellikler O'nun güzelliğindedir.

ḥüsn-i ḥaṭṭ (a.i. ve a.i.) : güzel yazı yazma sanatı.

-İ-

ʿırz (a.i.) : şan ve şeref, namus, iffet.

ışgā (a.i.) : kulak verip söz dinleme, söylenen sözü dinleyip kabul etme ve yerine getirme.

ıtlāk (a.i.) : salıverme, koyuverme.

-İ-

ībā (a.i.) : tiksindirme, tiksindirilme.

ib^ʿ ād (a.i.) : uzaklaştırma, uzaklaştırılma.

ʿibād (a.i.c.) : kullar.

ibtılā (a.i.) : bir şeye düşkün olma, tiryakilik.

īcāb (a.i.) : lâzım gelme, gerek.

ī^ʿ cāz (a.i.) : aciz bırakma, acze düşürme, şaşırtma.

iclāl (a.i.) : 1.büyütme, saygı gösterme, ikram. 2. büyüklük, kudret ve kuvvet.

iclās (a.i.) : oturma, oturtulma.

icmā^ʿ (a.i.) : dağınık şeyleri bir araya getirme, toplama.

icmāl (a.i.) : kısaltma, özetleme.

ictihād (a.i.) : gücü, kuvveti yettiği kadar çalışma.

idām (a.i.) : katık, ekmeğe katık edilen şey.

idbār (a.i.) : talihsizlik, bahtsızlık, işlerin ters gitmesi.

idhāl (a.i.) : 1. dâhil etme, içeri sokma. 2. memleket dışından mal getirme.

idrāk (a.i.) : anlayış, akıl erdirme.

ʿiffet (a.i.) : temizlik, namus.

ifhām (a.i.) : anlatma, anlatılma, bildirme.

ifrāṭ (a.i.) : aşırı gitme, pek ileri varma.

ifsād (a.i.) : fesada uğratma, uğratılma, bozma.

iğnā (a.i.) : muhtaç bırakmama.

iğvā (a.i.) : baştan çıkarma, ayartma.

ihlāk (a.i.) : yok etme, öldürme, öldürülme, harcama, tüketme.

iḥlāṣ (a.i.) : gönülden gelen dostluk, samimiyet.

ih̄sān (a.i.) : iyilik etme, bağışlama.

ih̄vān (a.i.c.) : samimi, candan dostlar.

īkād (a.i.) : yakma, yakılma.

īkān (a.i.) : sağlam biliş, bilme.

ik̄bāl (a.i.) : talih, baht, işlerin yolunda gitmesi.

ikmāl (a.i.) : tamamlama, bitirme.

ikrām (a.i.) : hürmet, saygı gösterme, ağırlama.

il (t.i) : yabancı.

ile³l-laḥd (a.zf.) : mezara kadar.

‘illet (a.i.) : hastalık.

imsāk (a.i.) : bir şeyden el çekme, cimrilik, pintilik.

‘ināyet (a.i.) : gayret, lütuf, iyilik.

‘ind (a.i.) : 1. yan, taraf, yön. 2. düşüncesine göre.

inkisār (a.i.) : kırılma, gücenme.

intāc (a.i.) : sonuç verme, doğurma.

īrād (a.i.) : getirme, söyleme.

īrāş (a.i.) : sebep olma, gerekme.

ī rāz (a.i.) : yüz çevirme, sakınma, çekinme.

‘irfān (a.i.) : 1. bilme, anlama. 2. ilahi bir feyiz olarak kainatın sırlarını bilme kudreti.

irşād (a.i.) : doğru yolu gösterme, uyarma.

irtikāb (a.i.) : kötü bir iş işleme.

īşāl (a.i.) : vardırma, ulaştırma.

īşār (a.i.) : ikram, bahşış, cömertlikle verme.

istiğfār (a.i.) : Allah’tan günahların bağışlanmasını isteme, tövbe etme.

istignā (a.i.) : aza kanaat getirme.

istikrāh (a.i.) : tiksınme, iğrenme.

istişāre (a.i.) : fikir sorma, danışma.

istiṭā' at (a.i.) : takat, kudret, güç yetme.

işfāk (a.i.) : korkma, lutfetme, bağış.

ışret (a.i.) : içki içme.

iştihā-cū (a.f.b.s.) : istek, iştah arayan.

iṭbāk (a.i.) : kaplama.

itlāf (a.i.) : yok etme, mahvetme, öldürme.

itmām (a.i.) : tamamlama, bitirme.

ittikā (a.i.) : dayanma, yaslanma.

izā' (a.i.) : 1. iyiliğe karşı iyilik etme. 2. kedere uğratma.

izā' at (a.i.) : zayi etme, kaybetme.

i' zām (a.i.) : büyütme, büyütülme, lüzumundan fazla ehemmiyet verme.

iz' ān (a.i.) : anlayış, kavrayış.

i' zāz (a.i.) : saygı gösterme, ikram etme, ağırlama.

izdiyād (a.i.) : artma, çoğalma.

izhār (a.i.) : gösterme, meydana çıkarma.

' izz (a.i.) : değer, kıymet, yücelik, ululuk.

' izzet (a.i.) : değer, kıymet, yücelik.

-K-

ḳabā' ih (a.i.c.) : yakışksız, çirkin haller, kabahatler.

ḳabl (a.zf.) : önce, evvel.

qadem (a.i.) : ayak, adım.

qader (a.i.) : Allah'ın kainatta olmuş ve olacak her şeyin geleceğini ve geçmişini ezelden bilip levh-i mahfuzunda takdiri ve yazması.

qādī (a.s.) : peygamber namına suçluyu ve suçsuzu ayırıp şeriatla hükmeden hâkim.

qādir (a.s.) : kudret sahibi ve her şeye gücü yeten, Allah.

qadr (a.i.) : itibar, değer, kıymet.

kafşgāh : toplanma yeri.

qahhār (a.s.) : her an kahretmeye muktedir olan, Allah.

qā'il (a.s.) : söyleyen, anlatan, nakleden.

qā'im (a.s.) : 1. ayakta duran, mevcut. 2. vaktini ibadetle geçiren.

kā'in (a.i.) : mevcut olan, bulunan.

qāqavan (t.i.) : 1. bilgisiz, düşüncesiz. 2. çok uzun boylu kimse. 3. konuşmayan papağan. 4. huysuz, çabuk öfkelenen.

qāl (a.i.) : söz.

qālāfat (f.i.) : 1. gemi süsleme usul ve sanatı. 2. sahte süs, düzen.

qālīle (a.s.) : az, kıt.

qallāş (a.s.) : kalleş, hileci, döneç.

kāmil (a.s.) : kemâle ermiş, olgun. 2. âlim, bilgin.

qamu (t.i.) : bütün, hep, herkes.

qanā'at (a.i.) : aç gözlü olmayıp hırs göstermemek.

qanda (t.i.) : nerede, nereye.

qandan (t.i.) : nereden.

qāni' (a.s.) : kanaat eden, aç gözlü olmayan.

qanū' (a.s.) : kanaat sahibi, hakkına razı olan.

kār (f.i.) : iş güç, kazanç.

qarīn (a.s.) : 1. yakın. 2. komşu, arkadaş gibi yakın olanlar.

qartaban<qaltaban (f.i.) : karısı ile namahrem kimseyi gördüğü halde aldırış etmeyen.

qarż (a.i.) : ödünç verme, ödünç alma, borç.

qaşd (a.i.) : isteyerek, niyet ederek.

qaşr (a.i.) : kısa kesme, kısaltma.

qasvet (a.i.) : sıkıntı, iç sıkıntısı.

qat-ender-qat (t.f. zf.) : kat içinde kat.

qatı (t.s.) : çok fazla, şiddetli.

qatı^c -ı qarīk (a.i. ve a.i.) : yol kesmek.

qatl (a.i.) : öldürmek.

qatre (a.i.) : damla, su damlası.

qavā'id (a.i.c.) : kaideler, dil öğreten bir kitaptaki kurallar.

qavī (a.s.) : kuvvetli, güçlü, sağlam.

qavl (a.i.) : anlaşma, konuşulan söz.

qavm (a.i.) : aralarında dil, âdet, örf ve kültür birliği olan topluluk.

qazā (a.i.): olacağı ezelden Cenab-ı Hak tarafından takdir olunan şeylerin vukua gelmesi.

kāzib (a.s.) : 1. yalan söyleyen, yalancı. 2. yalan, uydurma.

kebīre (a.i.) : büyük günah.

kelāl (a.i.) : yorgunluk, bıkkınlık.

kelim (a.i.c.) : lakırdılar, sözler.

kem (f.s.) : 1. az, eksik. 2. fena, kötü.

kenā'is (a.i.c.) : kiliseler.

kenz (a.i.) : hazine, define.

kerem (a.i.) : cömertlik, el açıklığı.

kerīm (a.s.) : kerem sahibi, cömert olan Allah.

kes (f.i.) : kimse, kişi.

kesb (a.i.) : çalışıp kazanma, edinme.

kesel (a.i.) : gevşeklik tembellik, uyuşukluk.

ketm (a.i.) : bir sözü, bir haberi, bir sırrı saklama, gizli tutma.

kettān (a.i.) : keten.

kevn (a.i.) : varlık, âlem.

keyd (a.i.) : hile, oyun.

keyfe-mā-yeşā (a.zf.) : nasıl isterse, istediği gibi.

ķillet (a.i.) : azlık, kıtlık.

kışlaķ (t.i.) : kışığı geçirecek, barınılacak yer.

ķıtmīr (a.i.) : hurma ile çekirdeğinin arasındaki ince zar. Hakir ve küçük olan şeylerde mesel olmuştur.

ķıvām (a.i.) : her şeyin en uygun hali.

ķıyām (a.i.) : ayakta durmak, ölümden sonra tekrar dirilmek.

ķıyāmet (a.i.): dünyanın sonu ve mahşer meydanına bütün insanların dirilip toplanacağı zaman.

ķıyās (a.i.) : karşılaştırmak, benzetmek.

kibriyā (a.i.) : büyüklük, ululuk.

ķifāf (a.i.) : kefeler, terazi gözleri.

ķifāye (a.i.) : yetişme, elverme, iktidar.

kimesne (t.i.) : kimse, kişi.

kizb (a.i.) : yalan söyleme, yalan.

köhne (f.s.) : eski, modası geçmiş.

ḳudūm (a.i.) : ayak basmak.

kūh (f.i.) : dağ.

ḳul (t.i.) : Allah'a itaat ve ibadet eden.

ḳulūb (a.i.c.) : kalpler, gönüller.

ḳurbān (a.i.) : Allah'ın rızasını kazanmaya sebep olan şey.

ḳurṭa (a.i.) : küpe.

ḳuşaḳ (t.i.) : bele sarılan uzun ve enli kumaş.

kūşiş (f.i.) : çalışma, çabalama.

ḳuṭn (a.i.) : pamuk.

ḳu'ūd (a.i.) : oturmak, namazın oturularak kılınan kısmı.

ḳuvā (a.i.c.) : güçler, kuvvetler.

küffār (a.s.c.) : kâfirler, hak dinini inkar edenler.

küfrān (a.i.) : iyilik bilmeme, gördüğü lütuf ve insaniyeti unutma.

kūḫeylān (a.i.) : gözü sürmeli cins Arap atı.

küll (a.s.zf.) : hep, bütün, çok.

kütüb (a.i.c.) : kitaplar.

küymek (t.fi.) : sabretmek, beklemek.

-L-

lā-büdd (a.s.zf.) : lazım, gerekli, gerek.

laḫm (a.i.) : et.

la'īn (a.s.) : kovulmuş, nefret kazanmış, istenmeyen.

lā-muḥāle (a.zf.) : mutlaka, kesinlikle.

lā-yefnā (a.s.) : yok olmaz, tükenmez.

lecāc (a.i.) : ayak direme, çekişme.

leffāf (a.s.) : çok laf eden, çok söyleyen.

leḥm (a.i.) : bir nesneyi hemen yutma.

levş (a.i.) : pislik, kir.

levāzım (a.i.c.) : lâzım olan şeyler, gerekli şeyler

levlāk (a.i.) : bir kudsi hadisten alınmış olup Hz. Muhammed'e hitaptır.

lezzāt (a.i.c.) : tatlar, çeşniler.

libās (a.i.) : elbise.

lüḥūm (a.i.c.) : etler.

-M-

mā^ʿ adā (a.e.) : bundan sonra, başka.

ma^ʿ ānī (a.i.c.) : manalar.

ma^ʿ ārif (a.i.c.) : tahsil ile elde edilen bilgi, ilim.

ma^ʿ āşī (a.i.c.) : günahlar.

ma^ʿ āş (a.i.) : geçinilecek şey, yaşayış.

ma^ʿ būd (a.i.) : kendisine ibadet edilen, Allah.

māder (f.i.) : anne.

ma^ʿ dūm (a.s.) : mevcut olmayan, yok.

ma^ʿ fūvvü'l-eṭvār (a.s. ve a.i.) : davranışların, hataların affedilmesi.

mağbūn (a.s.) : şaşkın, şaşırılmış, aldanmış.

mağfıret (a.i.) : Allah'ın kulların günahlarını örtmesi, affetmesi.

mağmūm (a.s.) : kederli, sıkıntılı.

mağsūl(a.s.) : yıkanmış, gusletmiş.

maḥabbet (a.i.) : sevgi, sohbet.

maḥāmid (a.i.c.) : iyi ve güzel huylar.

mahāret (a.i.) : ustalık, beceriklilik.

maḥbūb (a.s.) : sevilen.

māhī (f.i.) : balık.

māhir (a.s.) : becerikli, hünnerli.

maḥsūb (a.s.) : hesaplanmış, sayılmış.

maḥsūd (a.s.) : kıskanılan kimse.

maḥşūş (a.s.) : ayrılmış, yalnız birine ait olan.

maḥşer (a.i.) : kıyametten sonra insanların tekrar dirilip toplanmaları ve toplandıkları yer.

maḥtūm (a.s.) : mühürlenmiş, kilitlemiş, bağlanmış.

maḥzūr (a.s.) : korkulacak, çekinilecek şey.

mā'il (a.s.) : meyilli, hevesli, istekli.

ma'ışet (a.i.) : yaşama, yaşayış.

maḥādir (a.i.c.) : kuvvetler, kudretler.

maḥāle (a.i.) : söylenen söz, kelam.

maḥāsid (a.i.c.) : istekler, gayeler.

maḥdūr (a.i.) : takdir olunmuş, Allah'ın takdiri.

maḥşūd (a.s.) : istek, arzu, gaye.

ma'kūd (a.s.) : bağlanmış, düğümlü, bağlı.

ma'kūs (a.s.) : ters döndürülmüş, uğursuz.

mālik (a.i.) : her şeyin sahibi olan Allah.

ma^ç mūl (a.s.) : yapılmış, işlenmiş.

māni^ç (a.s.) : esirgeyen, engel.

manķır<manğır (a.i.) : Osmanlı döneminde kullanılmış olan, iki buçuk para değerinde bakır sikke.

manşib (a.i.c.) : devlet hizmeti, memuriyet.

manzūme (a.i.) : vezinli ve kafiyeli olan söz, şiir.

ma^ç rūf (a.s.) : bilinen, tanınmış, meşhur.

maşārif (a.i.c.) : sarfolunmuş, harcanılmış olan.

maṭāyā (a.i.c.) : binek hayvanları.

maṭlūb (a.i.) : istek, istenen şey.

maṭrūd (a.s.) : kovulmuş, uzaklaştırılmış olan.

maẓğ (a.i.) : ağızda çiğneme.

maẓhak (a.s.) : gülünç kimse.

maẓmūn (a.i.) : bir şeyi o şeyin özelliklerini söyleyerek veya onunla ilgili kavramları, unsurları kullanarak bir beyitte ya da cümlede gizlemek.

ma^ç zūr (a.s.) : özrü olan.

me^ʾārib (a.i.c.) : ihtiyaçlar, lüzumlu ve istenen şeyler.

mebānī (a.i.c.) : esaslar, temeller.

mebgūz (a.s.) : nefret edilmiş, sevilmemiş.

mecāl (a.i.) : güç, kuvvet.

mecālis (a.i.c.) : meclisler, toplantı yerleri.

mechūl (a.s.) : bilinmeyen, belli olmayan.

mecrūh (a.s.) : 1. yaralı. 2. inandırıcı sözlerle çürütülmüş fikir.

medāfi' (a.i.c.) : toplar.

medāris (a.i.c.) : ders okunan yerler.

medāyih (a.i.c.) : övgüye layık işler ve hareketler.

medfū' (a.s.) : def olunmuş, kovulmuş.

medh (a.i.) : iyi vasıfları söylemek, övmek.

medmūm (a.s.) : dolu, dolmuş.

medyūn (a.s.) : borçlu.

mefhūm (a.s.) : sözden çıkarılan mana, ifade.

mefsūl (a.s.) : ayrılmış.

mehd (a.i.) : beşik.

me'inne (a.i.) : ima etme, işaret etme.

mekārim (a.i.) : güzel ahlak sahibi olmak.

mekāsib (a.i.) : kazançlar, kazanç araçları.

mektūm (a.s.) : gizli, saklı.

melām (a.s.) : kıymetsizlik, hakirlik.

melāmet (a.i.) : kınanmışlık, rezillik.

mel'ūn (a.s.) : lanetlenmiş, kovulmuş.

memāt (a.i.) : ölüm.

memdūh (a.s.) : övülmüş.

menāhī (a.i.c.) : yasaklanmış olan şeyler.

menāqıb (a.i.c.) : menkıbeler, hayat hikayeleri.

menāşıb (a.i.c.) : devletin başlıca hizmetleri, makamlar, rütbeler.

menāzil (a.i.c.) : menziller, konak yerleri.

menfūr (a.s.) : nefret edilen, sevilmeyen.

- menhūm (a.s.) : bir Őeye ok hırs gsteren kiŐi.
- menķūl (a.s.) : akli olmayıp mukaddes kitapla bildirilen.
- menkū̄s (a.s.) : tersine evrilmiŐ.
- meŐe' (a.i.) : esas, kk.
- merām (a.i.) : niyet, arzu, istek.
- merci' (a.i.) : merkez, kaynak, baŐvurulacak yer.
- mercūh (a.s.) : baŐkası ona tercih edilmiŐ olan.
- merdūd (a.s.) : kabul edilmemiŐ, reddedilmiŐ.
- merfū' (a.s.) : yūkseltilmiŐ.
- mergūb (a.s.) : raĒbet edilmiŐ, beĒenilmiŐ.
- merhūn (a.s.) : bir Őeye baĒlı olan.
- mersūm (a.s.) : 1. gelenek, adet. 2. adı ve bahsi gemiŐ.
- meŐābiḥ (a.i.c.) : lambalar, fenerler.
- mesā'il (a.i.c.) : meseleler.
- meŐāliḥ (a.i.c.) : maslahatlar, işler.
- mesā'ī (a.i.c.) : ktū haller, fenalıklar.
- meŐel (a.i.) : ataszū, dokunaklı ve manalı sz.
- meserret (a.i.) : sevinç, Őenlik.
- mestūr (a.s.) : rtūlmūŐ, gizlenmiŐ.
- meŐaķķat (a.i.) : zahmet, sıkıntı.
- meŐīb (a.i.) : yaşlılık.
- meŐiyyet (a.i.) : arzu, istek.
- meŐrū' āt (a.i.c.) : haram ve yasak olmayan Őeyler.
- meŐālib (a.i.c.): istekler, arzular.

- mevā'īd (a.i.c.) : söz verilmiş, belli vakitler.
- meveddet (a.i.) : dostluk, sevgi.
- mevfūr(a.s.) : çoğaltılmış, çok.
- mevhūme (a.i.) : kuruntu ve hayal türünden bir şey.
- mevķūf (a.s.) : ait, bağlı.
- mevşūf (a.s.) : bir sıfatla tavsif edilen.
- mevt (a.i.) : ölüm.
- mev'ūd (a.i.) : söz verilmiş, vaadedilmiş.
- mevvāc (a.s.) : çok dalgalanan.
- mevzi' (a.i.) : bir şey konulacak yer.
- mezāhim (a.i.c.) : zahmetler, sıkıntılar.
- mez̄būh (a.s.) : kurban edilmiş.
- mezemmet (a.i.) : ayıplama, kınama.
- mezkūr (a.s.) : adı geçen, anılan.
- mezmūm (a.s.) : ayıplanmış, kötü.
- mī'ād (a.i.) : vaat edilen, müsaade edilen zaman.
- miftāh (a.i.) : kilitleri açan anahtar.
- milh (a.i.) : tuz.
- milkmülk (a.i.) : birinin tasarrufu altında bulunan yer.
- mine'l-īmān (a.zf.) : îmandan beri.
- mine'l-mehd (a.zf.) : beşikten itibaren.
- mīr (f.i.) : âmir, kumandan, vali.
- mī'rāc (a.i.) : Hz. Muhammed'in göğe yükselme hadisesi.
- mişl (a.i.) : benzer, eş.

miyān (f.i.) : orta, ara.

mizāc (a.i.) : huy, tabiat.

mizān (a.i.) : 1. terazi, tartı. 2. akıl, idrak.

mu'āḥeẓ (a.s.) : eleştirilen, çekiştirilen.

mu'ānid (a.s.) : kimseye uymayan, inatçı.

mu'arrā (a.s.) : 1. çıplak. 2. mec. temizlenmiş, arınmış.

mu'aṭṭal (a.s.) : terk edilmiş, bırakılmış.

mu'āvin (a.s. ve i.) : yardımcı.

mubāḥ (a.s.) : işlenmesinde sevap ve günah olmayan şey.

muḥālif (a.s.) : uymayan, birbirine zıt olan.

muḥaṣṣal (a.s.) : sözün kısası, netice.

muḥkem (a.s.) : sağlam, kuvvetli.

muḥtelif (a.s.) : karışmış, karışık.

muḳābil (a.s.) : karşılık olan.

muḳaddem (a.s.) : daha önce olan, değerli, üstün.

muḳadder (a.s.) : takdir olunmuş olan, kaz, kısmet.

muḳārin (a.s.) : yakın olan, ulaşan.

muḳarrer (a.s.) : kararlaştırılmış, bildirilmiş.

muḳaṣṣır (a.s.) : yapabilir iken yapmayıp çekinen, kusur işleyen.

muntazır (a.s.) : bekleyen, gözleyen.

mūriṣ (a.s.) : getiren, veren, miras bırakan.

muṣammem (a.s.) : kesin olarak karar verilmiş.

muṣāri' (a.s. ve i.) : pehlivan, güreşçi.

muṭābık (a.s.) : uygun, uyan.

mu^ʿ tād (a.s.) : adet edilen, alışılmış olan iş.

mu^ʿ tenā (a.s.) : ihtimam edilmiş, özenilmiş.

mu^ʿ tī (a.s.) : veren.

muva^ʿffaḵ (a.s.) : amacına ulaşmış, başarmış.

mu^{vā}fiḵ (a.i.) : uygun, yerinde.

mu^{ẓa}ʿaf (a.s.) : bir kat daha artmış.

mu^ẓırr (a.s.) : zarar veren.

mu^ẓtarr (a.s.) : çaresiz kalmış, zorlanmış.

mü^{bā}şir (a.i.) : mahkemede kapıcılık edip şâhid ve maznunların ismini çağırarak mahkemeye yardım eden kişi.

mü^{bey}yen (a.s.) : açıklanmış, izah edilmiş.

mü^{bezz}ir (a.i.) : hesapsız harcama yapan, müsrif.

mü^{bte}dī (a.s.) : yeni talebe.

mü^{cā}nebet (a.i.) : bir şeyden sakınma, uzak durma.

mü^{cā}nib (a.s.) : çekinen, sakınan.

mü^{cā}viz (a.s.) : geçen, aşan.

mü^{cā}z (a.s.) : câ'iz, uygun görülmüş.

mü^{cer}reb (a.s.) : tecrübe olunmuş, sınanmış.

mü^{dā}m (a.s.) : devam eden, sürekli.

mü^{'ed}dī (a.s.) : eda eden, sebep olan.

mü^{fess}ir (a.s.) : Kur'an-ı Kerim'i tefsir edebilen.

mü^{fī}d (a.s.) : faydalı.

mü^{flis} (a.s.) : iflas etmiş.

mü^{fri}t (a.s.) : haddini aşan, ölçsüz.

müftî (a.s. ve i.) : fıkha dair meselelerin şeriattaki hükümlerini beyan ve açıklamaya memur olan kişi.

müheyyâ (a.s.) : hazırlanmış olan.

mühlik (a.s.) : tehlikeli, öldürücü.

mühmel (a.s.) : ihmal edilmiş, boşlanmış.

mükâbir (a.s.) : kendini büyük görüp kibirlenen.

mükellef (a.s.) : bir şeyi yapmaya mecbur olan.

mükerrer (a.s.) : tekrar edilmiş.

mülâyim (a.s.) : yumuşak huylu.

mülâzım (a.s.) : bir kimseye bağlı olan.

mülevveş (a.s.) : kirli, pis.

mümâşil (a.s.) : benzeyen, benzer.

mümeyyez (a.s.) : seçilmiş, ayrılmış.

mü'min (a.s. ve i.) : Allah'a ve emirlerine iman eden.

mümsik (a.s.) : eli sıkı, cimri.

müncerr (a.s.) : sona eren, neticelenen.

münezzeh (a.s.) : tenzih edilmiş, kusur ve noksanlıklardan uzak.

münfehim (a.s.) : anlaşılan, kavranılan.

münker (a.s.) : Allah'ın razı olmadığı şey.

müntakim (a.s.) : intikam alan, suçluya cezasını veren.

müntic (a.s.) : netice veren, meydana getiren.

mürâ'î (a.s.) : iki yüzlü kimse, riyakâr.

müretteb (a.s.) : tertip edilmiş, sıralanmış.

mürğ (f.i.) : kuş.

mürüvvet (a.i.) : insaniyet, insanlığa uygun olan şeyi yapmak.

müsāmiḥ (a.s.) : aldırış etmeyen, göz yuman, hoş gören.

müsāriḥ (a.s.) : hızlı.

müsāvī (a.s.) : denk, aynı derecede.

müşbet (a.s.) : isbat olunan, delilli.

Müslim (a.s. ve i.) : Allah'a teslim olmuş olan.

müstaḳīm (a.s.) : doğru, düz.

müşārik (a.s.) : birlikte iş yapanlardan her biri.

müşkil (a.s.) : zorluk, güçlük.

müttekā (a.i.) : dayanmaya, yaslanmaya yarayan şey.

müzāhir (a.s.) : yardım eden, koruyan.

müzevir (a.s.) : yalancı, dolandırıcı.

-N-

nāçār (f.b.s.) : çaresiz.

nā-ehl (f.a.b.s.c.) : beceriksiz.

nāfe (f.i.) : derisi kürk yapımında kullanılan hayvanların postlarının karnı altındaki deri kısmı.

nāfiḥ (a.s.) : faydalı, yararlı.

nāhī (a.i.c.) : yasaklayan, önleyen.

naḥv (a.i.) : kelimelerin cümle içindeki görevlerini ve cümle yapılarını inceleyen ilim.

naḳlen (a.zf.) : anlatmak ve hikaye etmek suretiyle.

naḳş (a.i.) : eksiklik, kusur.

naḥl (a.i.) : ayağa giyilen ayakkabı.

na' mā (a.i.) : rahatlık, nimet, iyi halde bulunmak.

nān (f.i.) : ekmek.

nār (a.i.) : ateş, cehennem.

nās (a.i.c.) : insanlar.

naşāyih (a.i.c.) : nasihatler, öğütler.

naşb (a.i.) : bir rütbe alma, bir memurluğa tayin edilme.

nāşih (a.s.) : nasihat eden, öğüt veren.

naşrānī(a.i.) : Hıristiyanlıkla alakalı ve ona mensup olan.

naşş (a.i.) : Kur'an-ı Kerim veya Hadis-i Şerifte bir iş ve mesele hakkında olan açıklık ve bu şekilde açık olan kelâm ve âyet.

na' t (a.i.) : Hz. Muhammed'i bütün yönleriyle konu eden türün adı.

nāṭık (a.s.) : söz eden, söyleyen.

nā-tüvān (f.b.s.) : iktidarsız, zayıf, çaresiz.

nāzır (a.s.) : bakan.

nebbāş (a.s.) : mezar soyucu.

necāt (a.i.) : kurtuluş, selamet.

nedāmet (a.i.) : pişmanlık.

ne' am (a.e.) : “evet, olur” manasında cevap edatıdır.

nef' (a.i.) : yarar, fayda.

nefrīn (f.i.) : beddua, lanet.

nefs (a.i.) : bedenin hissî istekleri.

nehy (a.i.) : yasak etmek.

nekbet (a.i.) : düşkünlük, felaket, bahtsızlık.

neseb (a.i.) : hısımlık, soy.

neş'et (a.i.) : meydana gelmek.

netn (a.i.) : kötü koku.

nevāfil (a.i.c.) : farz ve vâcip olandan başka ibadetler.

nevbet (f.i.) : sıra, nöbet.

nevm (a.i.) : uyku, rüya.

nışf (a.s.) : yarım, yarı.

niçe (t.i.) : 1. nasıl. 2. çok, birçok. 3. çok kere. 4. ne. 5. ne zaman. 6. kaç, ne kadar. 7. hangi. 8. ne kadar, ne derece. 9. ne vakte kadar.

nifāk (a.i.) : ikiyüzlülük, dinde riya etmek.

nihānī (f.i.) : gizlilik, saklılık.

nīk (f.s.) : iyi, güzel.

ni' met (a.i.) : lütuf, ihsan, rızık.

nīm-nigāh (f.b.i.) : göz ucuyla bakma, yan bakış.

nīrān (a.i.c.) : ateşler.

nite (t.i.) : nasıl.

niyāz (f.i.) : yalvarma, yakarma, dua.

nizām (a.i.) : düzen.

nuḳūd (a.i.c.) : nakitler, paralar.

nuşh (a.i.) : nasihat, öğüt.

nuşret (a.i.) : yardım, Allah'ın yardımı.

-Ö-

özge (t.s.) : başka.

öz (t.i.) : kendisi.

-P-

pāk (f.s.) : temiz, saf.

pālān (f.i.) : semer, eğer.

pās (f.i.) : keder, hüüzün, iç sıkıntısı.

pāsbān (f.b.i.) : bekçi.

pāzehr (f.i.) : zehrin etkisini ortadan kaldıran madde, panzehir.

peder (f.i.) : baba.

pelās (f.i.) : çul, aba.

pend (f.i.) : nasihat, öğüt.

perestār (f.i.) : tapan, kul.

pes-perde (f.b.s.) : perde arkası, gizli iş.

pespāye<pestpāye (f.b.s.) : alçak, aşağılık.

peşīmānī (f.i.) : pişmanlık.

peydā (f.i.) : mevcut, aşikar, meydanda olan.

pindār (f.i.) : böbürlenme.

pīr (f.s.) : yaşlı, ihtiyar.

pīrān (f.s.c.) : yaşlılar, ihtiyarlar.

pīrī (f.i.) : ihtiyarlık.

pistān (f.i.) : meme.

pişrev (f.b.s.) : önden giden.

-R-

rabṭ (a.i.) : bağlamak, nizam vermek.

rāğīb (a.s.) : isteyen, rağbet eden.

rāh (f.i.) : yol, tarz, usul.

rahm (a.i.) : acıma, esirgeme, koruma.

rāzıķ (a.s.) : rızık, yiyecek, içecek veren; Allah.

ref (a.i.) : kaldırma, yüceltme.

refāhiyet (a.i.) : rahatlık, bolluk.

reftār (f.i.) : gidiş, salınarak yürüyüş.

rehā (f.i.) : kurtulma, kurtuluş.

rehāvet (a.i.) : tembellik, gevşeklik.

resā'il (a.i.c.) : risaleler, bir mevzuda yazılan küçük kitaplar.

resūl (a.i.) : elçi, peygamber.

resūl 'ullāh (a.i.) : Allah'ın elçisi (Hz. Muhammed).

revā (f.s.) : lâyıık, uygun.

revnaķ (a.i.) : parlaklık.

re'y (a.i.) : görüş, fikir.

rezā'il (a.i.c.) : utanılacak çok fena işler.

rıfķ (a.i.) : yumuşaklık, nezaket.

ri'āyet (a.i.) : ağırlamak, hürmet etmek, korumak.

ricāl (a.i.c.) : mevki sahibi kişiler, devlet adamları.

risālet (a.i.) : peygamberlik, elçilik.

rivāyet (a.i.) : Peygamberimiz'den işittiklerini veya sahabelerden duyduklarını birisinin başkasına anlatması.

riyā (a.i.) : ikiyüzlülük, inandığı gibi hareket etmeyiş.

rū-sevād (f.a.b.i.) : yüz karalığı.

rūşen (f.s.) : parlak, aydın, belli, aşikar.

ru' ūnet (a.i.) : insana ağır gelecek hallerde bulunmak, sünepelik.

rūz-ı maḥşer (f.i. ve a.i.) : kıyametten sonra toplanılacak gün.

rüchān (a.i.) : üstünlük, üstün olma.

rütbe-ihrāz (a.b.i.) : rütbe kazanmak.

-S-

şadr (a.i.) : meclisin önü ve en muteber yeri.

şahī (a.s.) : cömert, eli açık.

şāḥib-kenz (a.b.s.) : hazine sahibi.

şāḥiḥ (a.s.) : kusursuz, şüphesiz.

sa' id (a.s.) : 1. mutlu, mesut. 2. ahretini hazırlamış kimse.

sā 'il (a.s.) : sual eden, soru soran.

sā 'ir (a.s.) : seyreden, harekette olan, dolaşan.

sāk (a.i.) : 1.baldır, incik. 2. bir şeyin aslı.

saḡar (a.i.) : cehennem.

sāḡıḡ (a.s.) : kıymetsiz, değeri düşük.

şāḡil (a.s.) : ağır, sıkıntılı, can sıkıcı.

sākit (a.s.) : susan, ses çıkarmayan.

sāl (f.i.) : sene, yıl.

şālābet (a.i.) : sağlamlık, dayanma.

şālāḡ (a.i.) : rahatlık, iyileşme, düzelme.

şālāt (a.i.) : namaz, dua, belirli vakitlerde Kur'an'da emredildiği tarzda ve Hz. Peygamber'in tarifi vechi ile yapılan ibadet.

şaliḡ (a.s.) : dinin emrettiği şeylere uygun harekette bulunan.

sālik (a.s.) : bir yolda giden, bir tarikat yolunda olan.

sālim (a.s.) : sağlam, eksiksiz.

sāmi^c (a.s.) : işiten, dinleyen.

sammūr<samūr (a./f.i.) : Kuzey Avrupa'da yaşayan, çok yumuşak ve ince tüyleri olan, postu için avlanan küçük hayvan.

şamt (a.i.) : susma, sükut.

şarf (a.i.) : kelime şekli bilgisi, morfoloji.

sāriḳ (a.s.) : çalan, hırsızlık yapan.

şavāmi^c (a.i.c.) : ibadet yerleri, tekkeler.

şavt (a.i.) : ses, seda, bağırma, haykırma.

sa^c y (a.i.) : çalışma, çabalama.

şayd (a.i.) : av, avlanmak.

sebebü'l-naẓım (a.b.i.) : manzum eserlerin yazılma amacının açıklandığı bölüm.

sebḳat (a.i.) : geçmek, ilerlemek.

şebt (a.i.) : yazma, kaydetme, deftere geçirme.

sefāhat (a.i.) : zevk ve eğlenceye düşkünlük.

segirtmek (t.fi.) : koşmak, koşturmak, akın etmek.

saḫā (a.s.) : cömertlik, el açıklığı.

seg (f.i.) : köpek.

sehl (a.i.) : kolay, sade.

selāmet (a.i.) : kurtuluş, doğruluk, sağlamlık.

selāṭīn (a.i.c.) : sultanlar.

sem^c (a.i.) : işitmek, dinlemek.

semāḫat (a.i.) : cömertlik, iyilik severlik.

semm (a.i.) : zehir.

ser-ā-ser (f.zf.) : baştan başa, bütün.

serīka (a.i.) : çalınmış şey.

ser-levh<ser-levha (a.f.b.i.) : yazıda başlık.

setr (a.i.) : örtme, gizleme.

sevād (a.i.) : karartı.

sevālif (a.i.c.) : geçmişler, geçmiş insanlar.

şevb (a.i.) : elbise, giyilecek eşya.

sevķ (a.i.) : yollamak, göndermek.

şidķ (a.i.) : doğru söz, kalp temizliği.

şıķl (a.i.) : ağırlık, yük, sıkıntı.

şıla (a.i.) : kavuşmak, ulaşmak, doğduğu yeri, hısım akrabayı gidip görme.

şiyānet (a.i.) : koruma, korunma, himaye.

sikke-zen (a.f.b.s.) : madeni para basan.

siyyān (a.i.c.) : birbirine denk ve eşit.

şovuk<şovķ (t.s.) : soğuk.

sū³ (a.i.) : iyi olmayan, kötü, fena.

şubħ (a.i.) : sabah vakti.

şūfī (a.i. ve s.) : tasavvuf ehli, sofu.

suħre (a.i.) : gülünç, eğlenceli.

şulb (a.i.) : sülale.

şulħ (a.i.) : barış, uyuşma, rahatlık.

şūr (a.i.) : kıyamette Hz. İsrail'in üfleyeceđi boru.

sühulet (a.i.) : kolaylık, elverişli, kullanışlı.

sükker (a.i.) : şeker.

sünnet (a.i.) : Hz. Peygamber'in sözü, emri, hal ve takriri.

sürür (a.i.) : sevinç, neşeli olmak.

-Ş-

şād (f.s.) : sevinçli, mutlu.

şakī (a.s.) : her türlü günahı işleyebilen.

şākir (a.s.) : Allah'a şükreden.

şām (f.i.) : akşam, gece.

şān (a.i.) : nam, şöhret, ün.

şārib (a.s.) : içen.

şāyi^c (a.s.) : duyulmuş, herkesçe bilinen.

şebāb (a.i.) : gençlik, gençler.

şebēh (a.i.) : benzer, benzeyen.

şecer (a.i.) : ağaç.

şefī^c (a.s.) : şefaatt eden.

şeh-vār (f.b.s.) : hükümdara yakışacak tarzda.

şehvāt (a.i.c.) : şehvetler, nefis düşkünlükleri.

şekāvet (a.i.) : her çeşit kötülük içinde olmak, sıkıntıda kalmak.

şekvā (a.i.) : şikayet, acizliği bildirme.

şem^c (a.i.) : mum, ışık.

şemātet (a.i.) : kuru gürültü.

şemm (a.i.) : koklamak.

şer^c (a.i.) : Cenab-ı Hakk'ın emri.

- şereh (a.i.) : tamahkarlık, açgözlülük, şiddetli hırs.
- şer^ç en (a.zf.) : kanunca, kanuna göre.
- şer^ç ī (a.s.) : şeriata uygun, İslamiyetçe makbul olan.
- şerī^ç at (a.i.) : Hak din yolu.
- şerr (a.i.) : kötülük, fenalık.
- şeyb (a.i.) : ihtiyarlık, yaşlılık.
- şī^ç ār (a.i.) : iz, belirti, üstünlük veren ayırt edici işaret.
- şikāk (a.i.) : ikilik, nifak.
- şikār (f.i.) : av, avlanan hayvan.
- şirk (a.i.) : en büyük günah olan Allah'a ortak kabul etmek.
- şūm (f.s.) : hayırsız kişi.
- şūr (f.s.) : şamata, gürültü.
- şübbān (a.i.c.) : gençler, delikanlılar.
- şükrān (a.i.) : iyilik bilmek, minnettarlık.
- şürb (a.i.) : içme, içilme.

-T-

- ta^ç allüm (a.i.) : ilim edinme, öğrenme.
- ta^ç ām (a.i.) : yemek, yiyecek.
- ta^ç annüd (a.i.) : inat etme, ayak direme.
- ta^ç assüf (a.i.) : sapmak, doğru yoldan çıkmak.
- tā^ç at (a.i.) : ibadet etmek, Allah'ın emirlerini yerine getirmek.
- tāb (f.i.) : güç, kuvvet, hararet.
- ta^ç b (a.i.) : huy, karakter.

tabaşbuş (a.i.) : yaltaklanmak, kendini küçülterek riyakarlıkla kendini beğendirmeye çalışmak.

ṭabāyi^ç (a.i.c.) : mizaçlar, huylar.

ṭabi^ç at (a.i.) : huy, mizaç.

ta^ç bîr (a.i.) : ifade, söz.

ta^ç cîl (a.i.) : acele ettirme, hızlandırma.

tafaẓẓul (a.i.) : üstünlük taslama.

taḥşîl (a.i.) : açıklamak, etraflıca izah etmek.

taḥfîf (a.i.) : yükünü azaltma, kolaylaştırma.

ṭâhir (a.s.) : temiz, pak.

taḥiyyet<taḥiyye (a.i.) : selam verme, hayır dua etme.

taḥkîk (a.i.) : bir şeyin doğruluğunu araştırmak, incelemek.

taḥkîr (a.i.) : hor görmek, küçük görmek.

taḥlîl (a.i.) : inceleme, çözümleme.

taḥmîl (a.i.) : yüklemek, taşıtmak.

taḥrîk (a.i.) : hareket ettirme, kışkırtma.

taḥriş (a.i.) : hırslandırma, hırslandırılma.

taḥşîl (a.i.) : ilim öğrenmek.

taḥşîn (a.i.) : beğenmek, iyi ve güzel bulmak.

taḥvîf (a.i.) : korkutmak, ürkütmek.

tâ`ib (a.s.) : tövbe eden, günahlarına pişman olan.

taḥaddüm (a.i.) : ileride olma, ileri geçme.

taḥdîm (a.i.) : arzetmek, sunmak.

taḥdîr (a.i.) : kıymet vermek, değerini anlamak.

taḫrīr (a.i.) : iyi ifade etmek, bildirmek.

taḫsīm (a.i.) : bölme, parçalara ayırma.

taḫşīr (a.i.) : kusur, hata, günah.

taḫvā (a.i.) : bütün günahlardan kendini korumak.

taḫyīd (a.i.) : şart koşma.

ta^ʿlīm (a.i.) : öğretmek, yetiştirmek.

ṭama^ʿ (a.i.) : hırsla istemek, açgözlülük.

ṭammā^ʿ (a.i.) : çok tama eden, hırsla isteyen.

ṭanbūr (a.i.) : her şeyi tahtadan yapılan, gövdesi büyükçe bir yarımküre biçiminde, uzun saplı, sekiz telli, yayla ya da mızrapla çalınan, klasik Türk müziğinin başlıca çalgılarından biri.

ṭa^ʿne (a.i.) : yerme, çekiştirme.

ṭarḥ (a.i.) : uzaklaştırmak.

ṭarīḳ (a.i.) : yol, tarz, usul.

ta^ʿriż (a.i.) : dokunaklı söz söylemek.

taşaddur (a.i.) : başa geçme, yücelik, ululuk talep etme.

taşavvuf (a.i.) : kalbi dünyanın işlerinden ayırıp Allah sevgisi ile bağlamak.

taşavvur (a.i.) : bir şeyi zihinde şekillendirmek, tasarlamak.

taṭbīḳ (a.i.) : bir kanun veya emri yerine getirmek.

taṭhīr (a.i.) : yıkayıp temizlemek.

ta^ʿyīn (a.i.) : vazifeye göndermek.

tażarru^ʿ (a.i.) : kusurlarını bilerek kibirden vazgeçip tevazu ile yalvarmak.

te^ʿādül (a.i.) : birbirine denk gelme, eşitlik.

te^ʿāmül (a.i.) : yapılagelen muamele, usûl.

te'āvün (a.i.) : yardımlaşmak

tebāh (f.i. ve s.) : mahvolmuş, fesada giriftar olmuş.

te'bīd (a.i.) : ebedileştirme, sonsuzlaştırma.

tebtīl (a.i.) : tamamen hakka yönelmek.

tebyīn (a.i.) : açıkça anlatma, ispat etme.

tecāvüz (a.i.) : haddini aşma, ileri gitme.

te'cīl (a.i.) : acele etmeme, başka zamana bırakma.

tecvīd (a.i.): Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun olarak okuma ilmi ve buna dair yazılan kitap.

tedābir (a.i.c.) : tedbirler, çareler.

tedārik (a.i.) : ele geçirmek, edinmek, hazırlamak.

te'dīb (a.i.) : terbiye verme, haddini bildirme.

te'ehhür (a.i.) : gecikme, sonraya kalma.

te'essüf (a.i.) : kederlenmek, beğenmediğini ifade etmek.

tefavüt (a.i.) : iki şey arasındaki fark, uygunsuzluk.

tefekür (a.i.) : düşünmek.

tefhīm (a.i.) : anlatmak, bildirmek.

tefsīr (a.i.) : 1. anladığını anlatmak, bildiği kadar açıklamak. 2. Kur'an-ı Kerim'in manasını anlatan kitap.

tefvīz (a.i.) : işini Allah'a havale etme.

tehālük (a.i.) : tehlikeye aldırış etmeden istekle atılma.

teḥāşī (a.i.) : korkup çekinme, sakınma.

teḥāṭub (a.i.) : hitaplaşma.

tehevvür (a.i.) : korkusuzlukla sonunu düşünmeden hareket etmek.

tehī (f.s.) : boş, avare kalmak.

teḳābül (a.i.) : karşılıklı olma, bir şeyin karşılığı olma.

tekdīr (a.i.) : kederlenme.

tekebbür (a.i.) : kibirlenmek, kendini büyük saymak.

tekellüf (a.i.) : gösterişe kapılmak, yapmacık hal ve hareket.

tekmīl (a.i.) : bitirmek, tamamlamak.

tekmīn (a.i.) : pusuya yatırma, sipere yerleştirme.

tekrīm (a.i.) : saygı göstermek, hürmet etmek.

tekrīr (a.i.) : tekrar etme, bir daha söyleme.

tekye (a.i.) : dervişlerin meskeni.

tezkīb (a.i.) : yalanlamak, bir işe inanmayıp inkar etmek.

telmiḥ (a.i.) : bahsi geçmeyen meşhur bir şiire, bir kıssaya, atasözüne, bir söze işaret etmek.

temelluḳ (a.i.) : dalkavukluk, yaltaklanmak.

temerrüd (a.i.) : yapılması gereken bir şeyi yapmakta kasten geciktirme.

temşīl (a.i.) : bir şeyin aynısını veya benzerini yapmak, benzetmek.

temyīz (a.i.) : iyiyi kötüden ayırmak, seçmek.

tenassuḥ (a.i.) : nasihat almak, aklı başına gelmek.

tenbel (f.s.) : tembel.

tenbīh (a.i.) : gafletten ikaz etmek.

tenk (t.e.) : dek, kadar, değin.

tenḳīş (a.i.) : azaltmak, indirmek.

terabbuş (a.i.) : durup bekleme.

teraḥḥum (a.i.) : merhamet etme, acıma.

terķīm (a.i.) : rakamlamak, yazmak.

tersān (f.s.) : korkan, korkak.

teshīl (a.i.) : kolaylaştırma.

teşhīr (a.i.) : zapt ve istila etme, ele geçirme.

teskīn (a.i.) : yatıştırma, rahatlatma.

teslīm (a.i.) : kendini Allah'ın takdirine terk etme, emri altına girme.

tesvīf (a.i.) : sebepsiz olarak atlatma, geciktirme.

teşācūr (a.i.) : kavga, dövüş.

teşhīr (a.i.) : göz önüne serme, gösterme.

teşmīr (a.i.) : sıvama, sıvanma.

teşrīk (a.i.) : Allah'a ortak koşma.

tevā (a.i.) : malın mülkün helak olması.

tevāşul (a.i.) : birbirine ulaşma.

tevāzu^c (a.i.) : alçak gönüllülük, kibirsizlik.

tevbe (a.i.) : yaptığı fenalığa pişman olup Allah'tan af dilemek.

tevcīh (a.i.) : yöneltmek, birini bir tarafa göndermek.

tevekkül (a.i.) : kendine ait vazifeyi yaptıktan sonra neticesini Allah'a bırakmak.

tevfīk (a.i.) : uygun düşürme, Cenab-ı Hakk'ın kuluna yardım etmesi.

tevḥīd (a.i.) : 1. Allah'tan başka ilah olmadığına inanma. 2. edebiyatta Allah'ın varlığına ve birliğine dair yazılan manzume.

te^ʔvīl (a.i.) : sözü çevirme, söze ayrı mana vermeye kalkışma.

tevkīf (a.i.) : alıkoyma, tutma.

tevkīr (a.i.) : hürmetle anmak, ihtiram etmek.

tevsī^c (a.i.) : genişletme, bollaştırma.

teys̄ir (a.i.) : kolaylaştırma, kolaylaştırılma.

tez̄āyüd (a.i.) : artma, çoğalma.

tez̄ekkür (a.i.) : unuttuktan sonra hatıra getirmek, anmak.

tez̄ellül (a.i.) : aşağılanmak, alçalmak.

tez̄k̄ir (a.i.) : hatırlatma, vazifeyi veya Cenab-ı Hakk'ın emirlerini hatırlatma.

tez̄l̄il (a.i.) : hor ve hakir görme, görülme.

tıynet (a.i.) : huy, yaradılış.

tı̄b (a.i.) : güzel koku, güzel kokusu için sürülen şey.

tic̄āret (a.i.) : alım-satım.

timür (t.i.) : demir.

t̄ire (f.s.) : karanlık, bulanık.

tı̄ğyān (a.i.) : zulüm ve küfürde çok ileri gitme, azgınlık, taşkınlık.

t̄ül (a.i.) : uzunluk.

t̄ullāb (a.s. ve i.) : talebeler.

t̄ümār<t̄umār (a.i.) : d̄ürülüp yuvarlak yapılmış şey, tomar.

t̄u' me (a.i.) : yiyinti, azık.

t̄urılmak (t.fi.) : durulmak.

Türkmānī (t.f.i.) : Türkmenlere ait.

t̄üvānā (f.s.) : güçlü, kuvvetli.

-U-

‘ucb (a.i.) : kibir, gurur, kendini beğenmişlik.

‘udvān(a.i.) : düşmanlık, haksızlık, zulüm.

uḥrā (a.s.) : başka, diğer, son, sonra.

uḥrevī (a.s.) : âhirete dair.

‘uḳbā (a.i.) : âhîret, öbür dünya.

‘uḳūḳ (a.i.) : anne babaya itaatsizlik ve hürmetsizlik etmek.

‘ulūm (a.i.c.) : ilimler, bilgiler.

‘ulüvv (a.i.) : büyüklük, yükseklik, şan ve şeref sahibi olma.

umūr (a.i.c.) : emirler, işler.

‘unvān(a.i.) : ad, isim, şöhret.

urılmaḳ (t.fi.) : vurulmak, çarpılmak.

uṣaḳ (t.i.) : çocuk, küçük.

‘uzmā (a.s.) : büyük, çok büyük.

-Ü-

ülfet (a.i.) : ahbaplık, dostluk.

ümidvār (f.b.s.) : ümitli.

ümmet (a.i.) : bir peygambere inanıp onun yolundan giden insanların hepsi.

üns (a.i.) : alışkanlık, arkadaş.

üstād (f.i.) : ilim ve sanatta üstün olan kimse.

üzre (t.e.) : üzerine, üzerinde, amacıyla.

-V-

vācib (a.s.) : yerine getirilmesi her Müslüman için gerekli olup yapılmadığı takdirde büyük günah olan Allah’ın emirleri.

va‘de (a.i.) : bir işi sonraya bırakmak için olan belli vakit.

vādī (a.i.) : yol, tarz, usul, saha.

- vāfī (a.s.) : sözünde duran, sözünün eri.
- vāfir (a.s.) : çok, bol.
- vaḳāḥat (a.i.) : utanmazlık, arsızlık.
- vaḳār (a.i.) : ağırbaşlılık.
- vāḳī (a.s.) : esirgeyen, koruyan.
- vālī (a.i.) : bir vilayeti idare eden en büyük memur.
- vālid (a.s. ve i.) : baba.
- vālideyn (a.i.c.) : anne ile baba.
- vārid (a.s.) : ulaşan, yetişen, akla gelen.
- vaşfolmaḳ (a.t.fi.) : sıfatları, hali ve şekli anlatılmak.
- vāşıl (a.s.) : ulaşan, erişen, Hakk'a ulaşan.
- vaşak (a./f.i.) : derisinden kürk yapılan bir hayvan ve bunun postu.
- vāz^ç (a.i.) : koyma, konulma, belirtmek, hareket, tarz.
- vebāl (a.i.) : günah, azap.
- vech (a.i.) : tarz, üslup, sebep.
- veḥāmet (a.i.) : korkulacak hal, tehlikeli vaziyet.
- vehm (a.i.) : müphem ve manasız korku.
- velī (f.e.) : ama, fakat.
- velīkin (f.e.) : lakin, fakat.
- veşāyā (a.i.c.) : vasiyetler, öğütler.
- verā (a.i.) : 1.arka, geri, öte. 2. halk, mahluk, kainat.
- vera^ç (a.i.) : haramdan kaçınma.
- verd (a.i.) : gül.
- vifāḳ (a.i.) : dostça bir fikir üzerinde birleşmek, samimi anlaşmak.

vilāyet (a.i.) : 1. bir şeyi kudretle elde etme. 2. dostluk, muhabbet.

vişāl (a.i.) : sevdiğine kavuşma, ulaşma.

vizr (a.i.) : günah, yük, ağırlık.

vüs' (a.i.) : güç, kuvvet, takat.

-Y-

yaķın (a.i.) : şüphesiz, sağlam ve kat'î olarak bilmek.

yandırmaq (t.fi.) : yakmak, tutuşturmak.

yaylak (t.i.) : yazı geçirmeye mahsus yüksek yer, yayla.

yeksān (f.b.s.) : 1. beraber, bir. 2. düz. 3. her zaman.

yevm (a.i.) : gün, sene, asır.

yezdān (f.i.) : Cenab-ı Hakk.

yitmek (t.fi.) : kaybolmak, yok olmak, zayi olmak.

yitürmek (t.fi.) : kaybetmek, zayi etmek.

-Z-

zāde (f.i.) : evlat, oğul.

zā' f (a.i.) : 1. zayıflık, kuvvetsizlik. 2. meyil, bir şeye karşı duyulan aşırı istek.

zāhir (a.s.) : görünen, açık, meydanda.

zā'id (a.s.) : artan, fazlalık.

zā'if (a.s.) : zayıf, güçsüz.

zālām (a.s.) : karanlık.

zālīm (a.s.) : zulmeden, haksızlık eden.

zamā'ir (a.i.c.) : zamirler, iç yüzler.

ẓann (a.i.) : sanma, sezme, şüphe.

zār (f.s.) : inleyen, ağlayan, zayıf, dermansız.

ẓarāfet (a.i.) : zayıflık, incelik.

ẓarf (a.i.) : kap, içine mektup konan kılı kağıt.

ẓarr (a.i.) : zarara sebeb olan.

zārī (f.i.) : ağlayıp sızlama.

ẓarūrī (a.s.) : mecburi, ister istemez olacak iş.

ẓāt (a.s.) : hürmete layık kimse.

za^ʿter (a.i.) : dağlarda, kırlarda kendiliğinden yetişen bir tür kekik, zahter.

zāviye (a.i.) : küçük tekke.

zāyi^ʿ (a.s.) : yitik, zarar, ziyan.

zēbdār (a.f.b.s.) : sararmış, solgun.

zekāt (a.i.) : nisab miktarı mala, paraya sahip olan müslümanın kırkta birini fakirlere sadaka vermesi ve bu verilen sadaka.

zēmā^ʿim (a.i.c.) : kötü haller, beğenilmeyen, sevilmeyen hal ve hareketler.

zemm (a.i.) : birisinin ayıplarını söylemek, yermek, çekiştirmek.

zenb (a.i.) : suç, kabahat, günah.

zerre (a.i.) : pek ufak parça.

zerrīn (f.s.) : altından yapılmış olan.

zēvāhir (a.i.c.) : görünüş, görünür, dışyüz.

zevāl (a.i.) : sona erme.

zey^ʿ (a.i.) : duyulma, meydana çıkıp yayılma.

ẓill (a.i.) : gölge, mec. sahip çıkma, koruma.

ẓinnēt (a.i.) : cimrilik, pintilik.

ziḥām (a.i.) : kalabalık, sıkışıklık.

zıkr (a.i.) : anmak, Allah'ı çok çok anıp azametini düşünmek.

zillet (a.i.) : hakirlik, alçaklık, aşağılık.

zī-māl (a.b.i.) : mal sahibi.

zuhūr (a.i.) : meydana çıkmak, görünmek.

zulm (a.i.) : haksızlık, eziyet, işkence.

zulmet (a.i.) : karanlık, mec. sıkıntı.

zu' m (a.s.) : batıl zan, şüphe.

zūr (f.i.) : kuvvet, güç.

zūr (a.s.) : yalan, asılsız.

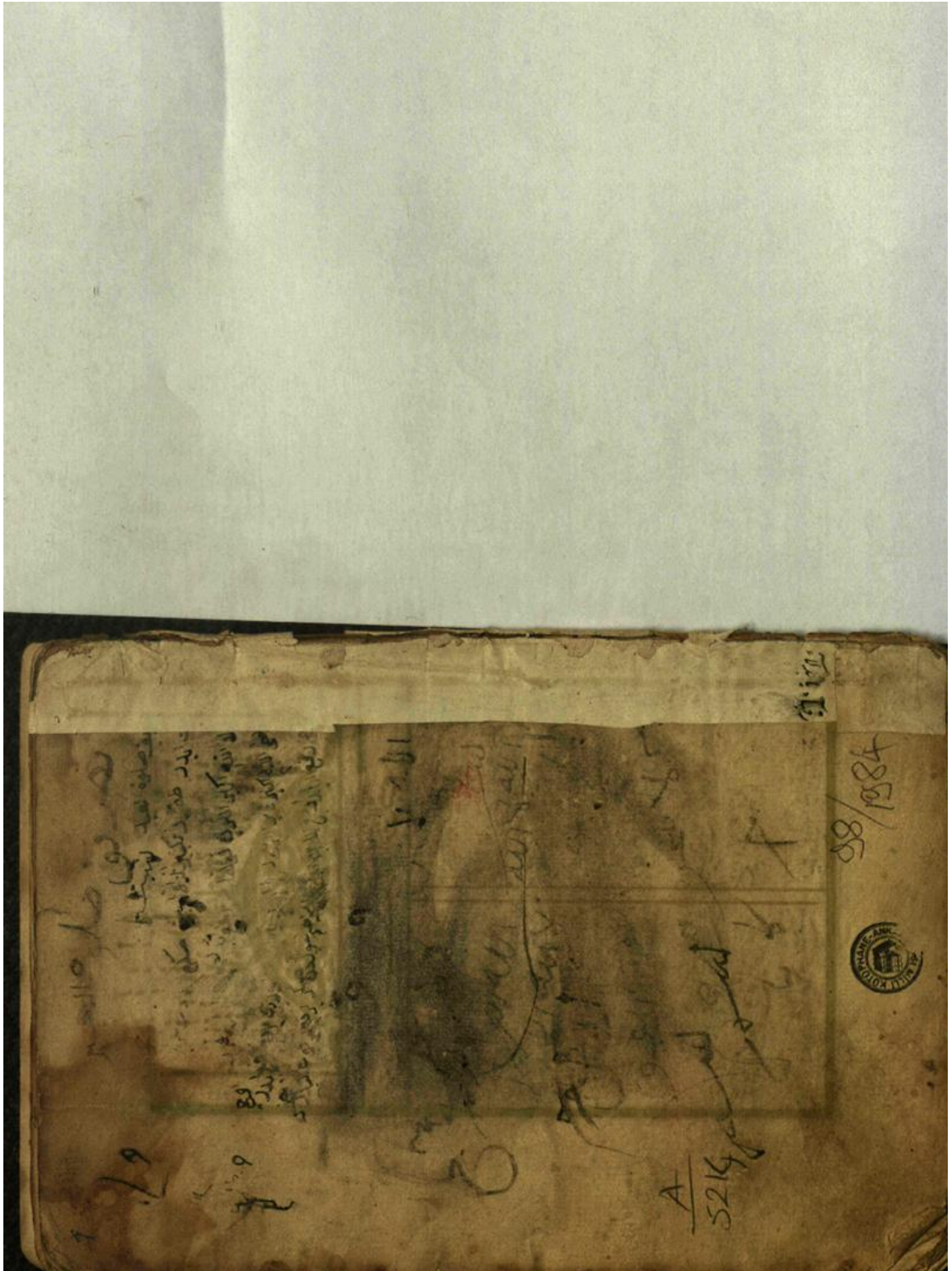
zübde (a.i.) : netice, sonuç, bir şeyin en mühim kısmı.

zühd (a.i.) : ahrete yönelmek için dünyadan el etek çekmek.

zū'l-celāl (a.i.) : ululuk sahibi olan; Allah.

zūll (a.i.) : hakir olma, alçalma, horluk.

EK 1 : LEVHNÂME'NİN ESKİYAZI METNİ

20 Mayıs 1984
Sah: Kamal HAYUZ - ANK

بیت الله الخضر

کونوزیم بسم الله فتح کاومہ	خدا توفیق آید وصل ترا مہ
کہ نسیم نند اولہ سرتوح نامہ	اولوز نامی ایوز خیر خاشامہ
تو حمد و شکر و دست خدایہ	کہ جانلوز قہ شکر بر اولایہ
اولوز و سبوت و تیری کا کاس	جلا دوز کوی دلہ کدیک زولاس
تو نلک الی بقدرال می	اولوز خاشانا پندلیج و کلای می
ایدر بر بنان سیدیکه سنلکان	بیز بنان ایهم تم بید نلکان
کریم و معطی و قیاس بخیر	کلن انک منوره مویہ بخیر
کیم اولدز تمام بخیر حکمت	کریم اولدز کوا ایوز سبوت

کر

کر لید نند اید امرن اطاعت	ایده تم شکر بذال استطاعت
صداقہ تم ساقم و تم حقیقت	اک کیم ایدیم کلدی زومت
اطعام ایسیا دوشام کیم	سبح و توکل و صلوات
دوشامانم بخیر رسالت	دلیل و داعی بیل و عدالت
عاقوشانه بسپایه افادک	محمد خیر عاقل شاره اولاک
صداقہ اولسون دغیضا افادک	کیم بر بیری عدود اولاک

توسیع انعام و کمال کیم

بیلوی خود و پختن اولدک معلوم	کیشاره یا زیدی اولدی مومور
کیم مومور مکلف اولدک و تیب	اول تحصیل علم ساه طالیب
دخی بل عیلم حال سیری تیار	مید یاز عاقل اولدک زانکار
چو قلبه عارف اولدک و صفت	کر کند و مع لایم بیز بریت
اولخصت اولدک اولدک اولدک	ایر و صیقل کیمی ایلر بیاک
معصوم نقل ایدک اولدک بیز	یروایتد رسول کیم اولدک

2

کوزوم جمع ایدنب بریمه شکت
 و کوزا سه دخی بفر رستار
 رستار کوزوم کوزیکه تقصیل
 کتابه و ارفوزن لیک اغلب
 کوزک اولدی اوقوز عیلم خدای
 که سوزخانی ایدر اعمال ایداد
 کیشی به سوزخو ایزی کار
 کیشی حسن خانی رعین شکت
 بولینور حسن خان ایه سملکت
 پیش اولدی ایتینه امر لازم
 رسوالت بخت اوله بخت
 خبرون سوزیم اولدیکه بخت
 بیوردی بخت اولوزیم ایم اقام

او

ایا فرزند من کوز ایت کادامه
 اچی ملکن استور سادامت
 بوز تیاوه اویه اوله ایت ارن
 سناد که بوزده خیز عالم
 بجه سوزدی توتیاوه دیکه یار
 اویکسک مثله مریه عطار
 اولوز اخله ایز بخت و نثار
 اویکسکه اولوز که سوزی دم
 یله خسر اولدین اخله یاری
 ایزدنگر ایه ایا الفت
 دوشور تیه سخی سوزک اولده
 فیلیو جو اعلی بخت اقلیدین

اویسید و ارنیکه ارنیکه مرورش
 ایلکسان ایه عالمه رفیق
 دخی تظلمه ایتیم وجهه خسر
 دیوم تودیکه خیم سهل تقبیر
 خلد لیلان ایه عالمه رفیق
 بوزن قصیم علوم ناسه تقبیر
 بیله اجهس اوقوم بوله شهرت
 بوزن قصیم علوم ناسه تقبیر
 بوزن قصیم علوم ناسه تقبیر
 بوزن قصیم علوم ناسه تقبیر

<p>وَصَالِحِينَ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُكَذِّبُونَ ﴿١٠٠﴾</p>	<p>ایضا نفع خیر الله رفعت ظلام قلوب قلبه مصباح ان ایضا نفع اوله و ذره ترقیم آذره زانبا اوله اوله نکریر بقول الله اوله اوله اوله اراقم قالو عالریا جامل سؤال ایضا نفع اوله اوله ایضا نفع اوله اوله اوله</p>	<p>که نفع اوله اوله اوله کونستند که بیرونی قالو اوله اوله اوله</p>
<p>وَصَالِحِينَ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُكَذِّبُونَ ﴿١٠٠﴾</p>	<p>ایضا نفع خیر الله رفعت ظلام قلوب قلبه مصباح ان ایضا نفع اوله و ذره ترقیم آذره زانبا اوله اوله نکریر بقول الله اوله اوله اوله اراقم قالو عالریا جامل سؤال ایضا نفع اوله اوله ایضا نفع اوله اوله اوله</p>	<p>که نفع اوله اوله اوله کونستند که بیرونی قالو اوله اوله اوله</p>

<p>سَكَاتًا صَاحِبِ الْعُقْبَةِ الْبَارِئِ قَبُولًا تَعْنِي سَبِيحًا زَائِدًا وَخَيْرًا وَكَرِيمًا تَعْنِي قَبْلَتِ سَائِرًا مَرِيضًا وَبَارِعًا خَلَدًا كَرِيمًا وَطَاهِرًا مَلِيحًا خَيْرًا فَصَلِّ إِلَيْهِ بِرُوحِ جَوَابِ سَبِيحِ يَوْمِ الْاِثْنَيْنِ وَيَوْمِ نَحْوِهَا بِنَاءِ مَسْجِدِ الْوَكِيدِ زَكَاةً قَدِيمًا بُولُوذِ رُفُوفِ سَكَاتِ مَرَادِ قَلْبِهِ ذَقْنِي كُلِّ وَخَيْرًا كَالْقَبَالِ كَمَنْ تَعْنِي وَارْتِعَابِ صَادِقِ</p>	<p>تصايف كرميه بود روز شرف دعوتها و مرسين زانبا دخی و بیروزیک آندن شادان که نفع اوله اوله اوله دعوت اوله اوله اوله سکا لایق و کل ایضا نفع اوله سکا لایق و کل ایضا نفع اوله دیمه نفع اوله اوله اوله همان اوی بیرون بلوی غیری ایضا نفع اوله اوله اوله عدل و نفع اوله اوله اوله سکا لایق و کل ایضا نفع اوله سکا لایق و کل ایضا نفع اوله</p>	<p>که نفع اوله اوله اوله کونستند که بیرونی قالو اوله اوله اوله</p>
--	--	--

تو حکم بشکله کنج جامع
 بلا زشتا نه نبتکه قصه دار
 شایا یا مکنده زوق و طراف
 کوزوب چهره نه و لا شفا الورد
 بیارو جزین و زهر زوق حکمایه
 کله شیبی قار ابرشه سین
 اوه رایت تو نه سخن اوله اوزار
 جوب ایت سوز و کله قده طابق
 بجه سخن اولیم منسه مؤلف
 جوی عقل بود ز لکه اذعان
 اجل هم خصله سیر منگوم
 اولوم بیرو جوانه بکسان
 کولاه وقت شبیه کار و خجرت

تدایه ز اویم کنجه صوامع
 نرایت یا جرب من ز یا مکنده
 کله پیری اوه فرجه عبادت
 عجب فالان بیارون کنده ز کمار
 ایدار خاد صفت ز کله دعایه
 نفس کزین کجوتن اوردون
 شکو مولایم یزیم یقین
 عیرو نفس و نیتلانه مؤلف
 کز کله خله کز کله نغله عتاف
 بونکله دفع الورد غوی نیسان
 اکچون کینسه بده وقت مادم
 بو غفلت و نیک واریجه ازان
 تانایکن عیشه طول مدت

سیر

b

تسبب پیری یا غفلت اوله وقت
 بجه عاقل اولور و مومو موزون
 ایتمز بکنه اندک عمر منکوب
 جوی عقل ایدک قالدی مشغول
 رسول الله بیوروب ایتدی خجرت
 بودوشو بیضه مناسبتی اولی یاد
 کسه کله طاعتین و قین کجوتن
 اجل کاوز ابریشو عاقل انسان
 و ایتمش و مومون ایزد قویک
 دی برده خلیه نین بومشده
 کز کله مزو کایل یه تسلیم
 کز نا اهل کینه و دشمنه قانور
 و یا ایضا اولور کارون مامون
 جوان تاز اولور اولیکه موت
 اجل و عاقل بو تویر قول مشهور
 ایزد خسته قانور انکار و حساب
 ایتم نقل خبر سن ایدک معقول
 حال اول اولدک کیمسه ایتدی خجرت
 اصاعت ایدر اوقا یزیم بحر بار
 بکون ایزین ایدر هم پیر اولور
 قصور ایتدی کیمه بولمان اسکانه
 قضا قده اولور عاجز اولیکه
 حاله کز کله در طبع عملان
 کیره و یزیکه کز کله ایدک تسلیم
 اولور و اری صابون نخل اولور
 اولور صابون عاجز اولور و مومون

ورايين تحفه و بوجه سالم
 ورايينك و قومي و قومي
 اودنه ان ائمة ذرة تلامذه
 ثم ذوات نوم بربت بوستاد
 خلاف جانيه كل يوم اي سار
 عباد احوال اخرون تامله و بيان
 حقوق اربابى جمع ائمة كلك
 عصى ائمة و بوليون بين سن
 كه برب و بلك الوم ضرباه بربون
 الوردك صوبيله قهر لا اواكون
 حموقه و بوله له بئله ميرك
 و بيله انريك و ذريه عليل
 انركا و اولونه صلابة حتى

ديانا ائمة و بربهم اهل العر
 مؤخذ ائمة سينه نجا ايله
 و بيله مر ساج ظل عرشه
 ايد دعا قل بولي شخصه وقت
 كه كذبه تحفه باخيل اوزار
 اول حكا اكونه رب برب و ان
 العيون حتم يا رب دير كر
 و برب ائمة بلك كرم سين سن
 ثم فوكه و بيله سين عقوبى برك
 و برب سين حتم عدليه كوكون
 و بيله قالدى عيله حتى غيرك
 ائمة برك برب و حتى عليل
 قرب الاز عدلب ائمة حتى

معوق الله و ذرا بجه شمسان
 بولار جمع ائمة لكافا شال
 مشيتان قالوا له ائمة مالك
 قالوا ائمة مالك ائمة مالك
 و رضا ائمة برب حتم كرك
 الله كبريه بوه فوزه ساد
 و يا حتم ائمة اول رب و ان
 مفسد ائمة ساك اوا ائمة
 كفا بلك قالو سين نال ائمة
 عسالت اخرون مؤيدى حتى حتم
 بجه عاقل الوم بربم معرفت
 عسالت مؤيدى برب و ان
 بوبتاتك حتى ائمة زمان

ساهى ائمة برب بجه عصيان
 و بلك اول و برب برب حتم
 بجه برب اول و برب و برب ائمة
 و يا حتم برب حتم ائمة برب
 حتم كرك و برب ائمة برب
 حتم كرك و برب ائمة برب
 ائمة برب برب حتم ائمة برب
 و يا ائمة برب برب ائمة برب
 بجه برب برب و برب ائمة
 برب برب حتم برب حتم
 اول حتم كرك و برب ائمة برب
 برب برب برب ائمة برب
 كرك و برب ائمة برب ائمة برب

<p>کر عذبه اوله حکم جاری قوله یوسیف یوق امر ایثاره بچه منکر معنی ایشانش کر که بیه سین کند که کار کر که کر که در این سین هم حال</p>	<p>فید اولاز نر زوی و نری کر کویا یوق کجا اعتبار لب بخر یوق سنان کویا صبح بکلید این سین و انما شفقاری کرار نه غایب بیه سین ز ر و قریب</p>	<p>کلایک سو قی و عه به ایساح کند آنکه امر و نغین بیکه قائل بو تریب کر که در غیم و یوقان این نر مه تو امی بکلیف بجه لایزم اولدی بجه عجزیل علم چه زور بیک یوق متاثر علم نیت خدا را آنکه ای یار</p>	<p>مغری و نایم تیزر مختلف مین اوله آنکه در باطل هر کجا بیه قالمه گفتار هدایت برینک بنی این ترفیق اولوز حاصل آنکه بجه تکمیل دو دنیا آنکه اولوز تراصل جسد که تراوندی و کله نثار</p>
--	---	--	---

مد

<p>خدا قران بید ایتمی تخیل بیورد که جمل طاعت ز علم فرد جمل بورد نکلت اولدی بید لایز کر که در نور و شوق اوله طاهر اولوز کسی شی کنگدن زامه بصیر اولاد زرد و صوابه در خم شین به ایدر لالت مر امیه ایروا ایضا اولوز بار درخی آنکه نیم یوق نکه قایت رسول الله یوز و کم ابدل بجه میر میوید ای محبت غبار در قایتان یوق زوق عیسا کاویان بجه عین غفیل</p>	<p>سیرت بو و جمعه ایتمی تاویل درخی عالم بصیرت حاصل کوز ظلام ایرو بجه سامان اولوز کار در ده شید مین اوله آخر بکلا رجا و یوق ایتمی و شایعه در شوم کندی عیاه قرابیه طریق مستقیم اولوز عذیب الون عیوبی و عالم ایرو بسیار در دم اولوز و کلب اولوز نایب علم ایستک من العبد الی الله علمده اوله یاد الله و عیایه بو عیوبی و یوق ایله کما ولیکن تصدیق اقصی شریف</p>
--	---

کرد که بگوید که راه منوایب
 کرد که اولاً در این عشاقین
 پس آمدن از او از نفس گنج
 او قمار علم و خرد را بخار
 مینماید هیچ ندهد به ندم
 کرد که اول عشق آید علم تو خرد
 کلام ایله اولو تا باید تو خرد
 نمون منتقا دند عده لایز
 کرد که رفته نمونیت تو قوتی
 کرد علم اصول تو برهان
 کرد علم حدیث تو انار
 کرد انصاف لایق آید اول تحصیل
 دخی وارنجی تو انصاف لایق آید

اول که بگوید که راه منوایب
 بود که اولاً در این عشاقین
 پس آمدن از او از نفس گنج
 او قمار علم و خرد را بخار
 مینماید هیچ ندهد به ندم
 کرد که اول عشق آید علم تو خرد
 کلام ایله اولو تا باید تو خرد
 نمون منتقا دند عده لایز
 کرد که رفته نمونیت تو قوتی
 کرد علم اصول تو برهان
 کرد علم حدیث تو انار
 کرد انصاف لایق آید اول تحصیل
 دخی وارنجی تو انصاف لایق آید

او فکر

11

علم معينا الجود زاصل نيت	چو خلك خيل ز بند خالده گلام
علم آخر علي بن داود اول اخير	گويد ز عالمه اگر او و توفير
سهرولده اولور وجه معاشي	اگر خيلي بخون ايله محبت
برق اندك اولور نيت عوامه	دخي قرير ايمه عزتي ميبوس
ايدر خرس اگر توفير و اعزاز	
امين اولور خلدن اكثر حال	
ايدر ميرو ساد طين خين اقال	
توفير اولور ايدر اكر غرض	
في بيان توفير	
كينه بگزين نيتند زهين نيتك	اولور كا كالمه هم قدره موم
دخي بياده اولور لطيف كلامه	تخا لجه ايه سين سين بغير
كه سا اولر بي چكن كلامه	صكين نيتا بچون ايله صلاوت
ولي اكثر صفا زنده و اومه	هان اغنا نيتا نيتي موم
ايدر قطع مازل رتبه اهران	
صفتد خرفي بوقد ز قارغ اقبال	
ايدر ز صده ريه ايله اكر اقبال	
اراقان يا نيت كمال و دولت	
اعمال	

اكر

اكر خا اولور بيق نعتير	دخي نيك كركدن خن استار
اولور نيتت متين ايمه امانت	كركه خا ايله نيت بيم و انبار
خبرده وارده اولدي اكله شهر	خا زاي ابي و نده ايمه اصغر
ديله موت عالم موت عالم	علي حركت بويدي بغير
سره اولد كركه عالمه ربح	كلا نيك بوز معاري عاري
كيدد رونق اولور بيق نيت	ابش موم و نيك نيتي نجه
في عايت	
با لقي ستور متين نيتيه تشير	دخي لاشاد
چك سين يا قربت آدن و عايت	كه تقويم ايددي وار من ارشاد
كه عالمه موم اولدي ستموم	و عايتي كوزت سويله هر بار
سكا تقويم ايدم اكله شاه م	تا هينه عدول ايله اظهار
كيدن رونق فالر بوقد نيتي مديج	بكان خن ايددي تقير
كيدد نيت موم ايدد نيتي شوقد	بوقد نيتي موم اكر اكر نيتي موم
دخي لاشاد	
دخي نيك كركدن خن استار	دخي نيك كركدن خن استار
كركه خا ايله نيت بيم و انبار	كركه خا ايله نيت بيم و انبار
خا زاي ابي و نده ايمه اصغر	خا زاي ابي و نده ايمه اصغر
علي حركت بويدي بغير	علي حركت بويدي بغير
كلا نيك بوز معاري عاري	كلا نيك بوز معاري عاري
ابش موم و نيك نيتي نجه	ابش موم و نيك نيتي نجه

كوكبة ايه سين صد رمات	ذليله مال ابله لطف الامت
دخي نعيم سناك قناعت	الكلمة فرح ودين الورد سادمت
قناعت ضالجه غير ممت	خدا دن بيد خاصه فانه ممت
ايدر قانع اوريدن قنوت	كلما اكل حكيمة ترغيب
شعره نفسي اترب لايه	فان راخي الور قسيم خدايه
كله فصيل قندك اذ قانع	ديز اوردن اوله كوكه مانع
قنا قلب ابله سالدركه دن	دخي فرل تاوش و ربد و دن
چوبل و بطا ليت اول قنوت	عباده و بيلك بگن مشقه
اولون قنوت صدايه اعناده	ايدرا كال شكرا لبعناده
قنا عتله اولور شكرا موقوت	لمع كغزاه مور دن ر محقق
شكره نوبت انا نيق قنوت	دخي قنوت ايدرا نيق قنوت
ديه الخير نورا اختاره الله	بوردن سالكه رايه رايه موقوت

بوقصيب

بوقصيبه طله اولور معانيد	اولور حكاه قنوت الله عاليد
قناعت قنوت خورق اوردن انار	كلنك ديار ابله عبي احبار
كلوم كنز لا يقى بوشهود	وليديه شبه في الجله مستود
بوردن ظاهر اوله قنوت قائل	اوصاحب كنز بوردن ربيع قائل
مناظر اوردن حكنز اوردن انار	دولما اذ شمع تاخي بوردن قرانسه
انك غل قناعت ساجي تم	معانج زيوي بوردن بكنيه تم
ويا معني بوردن قناعت	توكل قنوت حقه ايدر البست
خدا انك صندنه بوردن قنوت	قنوت عنك كوكين بولان قنوت
دني دننا ليقون ايتن كياجي	ككوت صبريه بوردن عاراجي
بوردن اولور اولور و موقوت	عقيفا اولور نورا داينه مجرب
قنا عتله اولور ايدن بركه سال	خدا بوقصيب كنز دغوي مال
خسوسا كيم بيان القرباه	بوردن دغوي كوك الشيبك زياده
قنوت اولان ايدر ترك مايد	سوزان ليا نيب تم اكارب

سخی و لایونید، نیکه سزار
 قناعت بعضی قناعتی و نیکه سزار
 قناعتی که لایونید اوله حکوم
 اوله کافر کفراف زرقه راخی
 علا لیدن قلبیه اوله صابر
 بوده معنی خاترا من شهبیل
 نه لازه مذکرها اوله هران
 ویالم دجاج و نیک و کراج
 قناعت اوله وافی شو بران
 پنجا و اراوی بیخ و زعت
 کچی السور و ایاک بیخ و زعت
 حکا ترسیع ایدر سه کار کاهی
 حضور لیدن سقین اینه کانه

او و اولوز غدا و نیکه معارج
 ویم معنی مخدین اینه اذعان
 و شوهریه سخی شهبیل مذکور
 سکا ذات اینه اوله کاید قاضی
 حکم اینه سکا اوله مکایر
 ایدم بیخ سکا سکا تقصیل
 علا دی سگری یالم بزبان
 اوله اولوز شریه هون مزاج
 دو شوهری اولوز نان و صوفان
 که دو کز ایدر یون ایز کز
 کچی تاره و نیکه کاهی خوشاب
 کسانیکم اولوز تارخ و مای
 قواچونه سقین کجه تاشف

کوا

اکوا و قوی بود و نیکه اوله طایب
 دخی لازه کله اوله قلت
 حقیقت قناعتی شریعیه مذکور
 حضور سکا کله اوله ارحال
 اکول اولوز کما صابره و مغور
 کلال برات ایدر دهنه کیده
 دخی اولوز معا و نیکه قوت
 کسانیکم نون بر اکت جانز
 کیشی و منح اولوز ایدر حیدر
 لیا سکا کمن دخی هم اینه اولوط
 اوجه اوله و نیکه مال
 ترازیم اوله نیکه شاکه حیدر
 ویا دزد و نیکه اوله نوسار

تمامی اشها جمع اوله غالب
 قوا و نیکه اینه کما ایش
 دخی لایونید اوله نیکه معارج
 نیک اولوزه یانیه معارج باقیال
 دیور مضیر کچی پیر یاچون مذ
 کسل کبینه عینا کافت و شکوه
 اولوز زانیا کله زور و شهبیل
 اچیدن قناعتی حیدر یجا و ز
 کلاهی کله قوی اینه قناعت
 قوا حال کله اوله اوله نوسار
 یینه اولوز لیا سکا اینه کمال
 زیا و نیکه اوله نیکه حیدر
 قوشاق نیکه کجه اوله نوسار

لا اذم فمراوله سمور وانشاق
 قناعتله ريشور بيزر و كنان
 ريشور فمراوله سمور وانشاق
 كين جونه و كرك حال اولجه
 قناعتله ريشور بيزر و كنان
 كرك مسكن نكاياد پورستار
 لا اذم فمراوله سمور وانشاق
 خفت اولو پورستار و كنان
 نيا محكم كرك ريشور بيزر
 لا اذم خدمت بيجون ناره غناه
 غزرا باينه لا اذم ايوانست
 غرور و كرك بيجون اولو نكاياد
 صرور بيجون اولو نكاياد

لا اذم فمراوله سمور وانشاق
 كين جونه و كرك حال اولجه
 قناعتله ريشور بيزر و كنان
 كرك مسكن نكاياد پورستار
 لا اذم فمراوله سمور وانشاق
 خفت اولو پورستار و كنان
 نيا محكم كرك ريشور بيزر
 لا اذم خدمت بيجون ناره غناه
 غزرا باينه لا اذم ايوانست
 غرور و كرك بيجون اولو نكاياد
 صرور بيجون اولو نكاياد

لا اذم

<p>اولوز تا چار ايدار امري تويش ايدار تقيي ساق سخي نوون اولوز ايل نام ايله سخي وافر يد برور زنجيه انخاصه اف بيم زويم ايووا نماز نو واهي قناعت ايله اولمه نو که سايي</p>	<p>بچه همسك اولوز نوون قانچ قنوع اولان اولما زنجو لسايه طمع عي ناه و موه ليبيش طلمه ستر ادم ايكي يادك طمعيي نيتان ايله نونه سايو طمعد ندر اولان سخي مشكوتو</p>	<p>هم ايدار قناعت احواله تريفش بورد و صلاحت مسرور و نوون بووز قنوع كيني كسبين باهر اوله شايح اكله نام و شايان ايكي تالده اولوز روستو اي بووز مساند اول اول سايان</p>	<p>که قانچ بيلن حوصي سايح ايدار اول طمعد نيفسي باسه ياد سي چوقه نو اول ساي قناعت اولوز سغور قناعت سغور ياري ظمور ايدار نيتان چوقه كاييس موعور قناعت نيفسي و يوش</p>
--	---	---	--

طلمه

<p>طمعد ندر ايدار نيتان سويش اشكوله كوز اولما ايدار نوون طمعد ندر كوز سويش نيتان طمعد ندر اولان سغور و جلاله طمعد ندر و سغور ايدار و سغور رسولا الله بورد و عظيم جامع ايدار نيفسي و كوز كوز نيفش قناعت نيفش اولوز چوقه كاييس بووزجه دن بيري جوي سخاوت سخاوت نيفش اخلاقيات بريد قو كوز سخاوت نيتان نيفش سخي اولوز بورد و نيتان و كاييس</p>	<p>جسارت ايدان نيتان طمع حريصه سخاوت نيفش و سغور و سغور اولان سغور و سغور نيتان دخي اولان ايدار و سغور و سغور اولان سغور و سغور و سغور كوله اولان اين سغور سايح كه ديتا چي نيتان سغور كه سغور سغور سغور سغور بوري سغور بوري سغور سغور</p>	<p>سخاوت نيفش اخلاقيات بريد قو كوز سخاوت نيتان نيفش سخي اولوز بورد و نيتان و كاييس</p>	<p>نيتان سخاوت نيتان سخاوت نيتان سخاوت</p>
--	---	--	--

دختر حسنان لیدر ایتر خاوت کوزه دوز آریا جیران و اشغال صیغ نقل الیه و اردو خبز بود دو ترا انداختی و سستی بر دال بخل راخی جعفران شیر بود ایا دوری ندر سحر ایت خایه سخاوت اولدی بندوم ایچایه پوری انسالک نغز طغزلت	او موعظا که ایم دیور مرورش اید و سغیف قالملا کیر و هر حال سخاوت ایچید بر خیر بود اودال ان کجک حقیقه فرحال ای و توان کار جاغی سغز بود خدا تو رفیق اید و سوز خایه کرک عاقبل به اولدی خایه پوری ایلد و انسالک سقاوت	دختر آریه مدد متنه مبتدر سبتدر اولور اوقون شیکاد مبتدر نایسه اوله کرفشار سناهی بر اولان معروف ایلد
--	---	---

سناخت

سقاوت ایکی عالمه کدشت اولور عقباده ناید و در و سرت خدا حساد اید عیدینه نیرت شکر بود و ضایه اوله معروف و کز اول مال اید کب اوله عیان سختی آدم دیو نلر دیو مالک بجه ندر که سترغ ابری کار بیداییشون فوخم سلبله خرق	دوشور ذله ایداندا شایست بچون خیر ایدیم قوت اولدی حش کرکده حقه کاکر ذله البت که اول نر که شرعا اولدی معروف اوقم ایش اولور نغز کفران و پروب افلاسه و صه سونه ال اولور غلظ نظر و ساطیل ایلار عقی ایشون و خج ککر موغی	دما عید ندر دیو بلخی ایشاک خدا لکده کور دنیاحیب غالب رکوع و فیطم و قربان ایتمز مرفقت ایکن خالی عسکاده
--	--	--

۱۶۳

<p>نظرا بیدید عباد و کیم انوش که زین جوق مقامی بندایند بچه جانز ویم بن آمدن اعلی تواضع اعلیه هروله بوردار اوندن کیم عباد ایدر تودوش</p>	<p>نظرا بیدید عباد و کیم انوش که زین جوق مقامی بندایند بچه جانز ویم بن آمدن اعلی تواضع اعلیه هروله بوردار اوندن کیم عباد ایدر تودوش</p>	<p>نظرا بیدید عباد و کیم انوش که زین جوق مقامی بندایند بچه جانز ویم بن آمدن اعلی تواضع اعلیه هروله بوردار اوندن کیم عباد ایدر تودوش</p>	<p>نظرا بیدید عباد و کیم انوش که زین جوق مقامی بندایند بچه جانز ویم بن آمدن اعلی تواضع اعلیه هروله بوردار اوندن کیم عباد ایدر تودوش</p>
---	---	---	---

<p>نظرا بیدید عباد و کیم انوش که زین جوق مقامی بندایند بچه جانز ویم بن آمدن اعلی تواضع اعلیه هروله بوردار اوندن کیم عباد ایدر تودوش</p>	<p>نظرا بیدید عباد و کیم انوش که زین جوق مقامی بندایند بچه جانز ویم بن آمدن اعلی تواضع اعلیه هروله بوردار اوندن کیم عباد ایدر تودوش</p>	<p>نظرا بیدید عباد و کیم انوش که زین جوق مقامی بندایند بچه جانز ویم بن آمدن اعلی تواضع اعلیه هروله بوردار اوندن کیم عباد ایدر تودوش</p>	<p>نظرا بیدید عباد و کیم انوش که زین جوق مقامی بندایند بچه جانز ویم بن آمدن اعلی تواضع اعلیه هروله بوردار اوندن کیم عباد ایدر تودوش</p>
---	---	---	---

عباده

علم لوق وجاه و تسمیه و جمال
 و بیلگ بوسقو شخصه انسان
 جویاییت تفسیر دی مال و دولت
 عزیز اولوغ خلد عیندی نه لایم
 بو مغمول الله وار و نظم افرور
 خلد دن خوفه دیور اصل توفیق
 علم دیرسک اولور کلد ایچو
 عیله اولمیه علمک تقارون
 عمل اولورسه قالدان سن پند
 یله سین جمله مؤمنی احوان
 نقس اولوق مال و نصیبه دیرسه
 متاضیه عیلت لایم ایتمک
 قور ایزاد و مصروف وزر موزون

حلم

سبب یوق سبب یوق قور قور قال
 شکل انسان و کین ذایه سین
 ایدر دنیا رجال کور قیست
 اولور عاقل ایف خصله عاقل
 کیم اتقی دوزخک عیندی کور
 اولور یغ ولت الله کیم اتقی
 انکر خلقه کبر ایتمک دن چون
 عیله قور ایچو ساک یارین
 کیدر دعوی کور ایضه و ایچار
 مسسا ایچ کورده ایسارم و ایان
 دی انکر اومه نقس ایسارم
 بقایت شکل ایتمک قور قور قال
 اولور ویز عیاده کلدق مدین

۱۹

مرام اولدقن مالک حال مامور
 کمال اولدق سنکدر مال الله
 بولسور یجه نصیرین یهودی
 کیمزه عیاده ایتمه عنوان
 چالیش نغسه نرضه ایستکیت
 تجالین کورن کورن صدر حال
 کلدق عالم البسه تقسیم
 مامل اولمه ایستین تکلیف
 قورف ذایمه و ارسه کبر قور
 اکور قوری قور نغسه و جودک
 ایدر رسک کور تقار و رعایت
 نرضه اهلنه یوق بولکلان
 ممدر یا کشفک عیندی سینه

حلالو یاری کوریا که مقدم
 حیث انکه کبر ایتمک بیه
 کرسند زچوق اوله مال و نقود
 قور و لورده سید اولور عدوان
 دینلدی طرح کلدق سن الذ
 دکلیسین قانعی معنی میروال
 دخی سندن ایتمه اوله تکرم
 بد اهله کورن قصد ایتمه
 کونق بلیمه مکنی صورا ناز
 صد رده و پوزوقه ایتمه
 قدر اهل بلور کور قدر البت
 تقدیر نه تا خوردت تعسف
 بودوز قور کور ایزاد ایتمه جان

حلاله شوریده آب است
 و قورنمی که ز اودن خوب
 در ناله و کوبت یا نیز ناله ناده
 لعل آنگاه و کلاه کلاه کوزت راه
 و پیشه لیم مثل خست سوز
 توامع حیدری اولت محارز
 آید در دنیا چایه تبصیر
 و از آرایه جامه بر زیارت
 تر آضع من آید در آیین حق
 چون باند که کل نمی خنداده
 و از زینت اهل جامه و مصلح
 او زوینت بر آید کشف کامه

فی الدنیا

و در دنیا

که آری با صفا ز اینه کیت
 تو اوضاع و الحار که زرتب
 چو رو بگشاید کوسه سوزنده چار
 بگشاید تو بیت و قنک اول آگاه

خدا خطا ابراهیم سکاموز
 تمام دیور که غیری جانیز
 شمره ایچون آید و نه تر می
 ان اقسام آید کند یغیارت
 آید یعنی خسه توبیه پشمی
 مثل آیمک و در غیر عیساکه
 خرد آید اودر سندن صالح
 او زوینت منتظر نیم و نگامه

اکر

آرزو بر در دنیا با خوش گلدک
 نور بوی زینت عفا به سین مرغی
 شوز ابله آینه لاف و کد اف
 نظام عکله ز اثر خیا لاس
 بر سینه بر نیک آیه سوز و آواز
 آید بخشنه عکله لاف و غوی
 بیه سینه در لیک شکر کوب و لسان
 تمام اولد و عرفات در دلد آرز
 نه عقلا و آیه نقلا و آرجولپ
 معایچو و آرزو سناک الله کتینو
 هر اوزی شکست اولد بیزو
 صفین فقر و اجتناب ایت تلح
 خداک فیله ایت ایتا و بی

فرح بولد که چشند بیزالدک
 اینه سین خرقه عقال کدی کاس
 دیده سین جان و ولد بوقه ارف
 دیده بوند بوجهار و اعلامت
 خجیف بو وقت آری ای آواز
 زحام ساینده اینه شکوی
 کلی بوز سوز و غالد و اوطان
 بیه بیبری ندر تقیام دی بیز
 کل آخه و بیه بولدم توایب
 کسای وقت اینه توفیف
 ضروری و عکله نالده بیزو
 سوز اینه اید استنکای تر جمع
 قناعت کتونه ایت ایتجا دی

<p>که بود که چشمه را بر سوختن در آتش دوشهر بود در دانا و در دانا بود آخر بیم ز بیم جانک در زود و زایه عبدی نشسته او که نور زایه خلوص احسان آید فیا که مطلق</p>	<p>بوی خوشی در شب و بیدار براق اولی خانی که آید که آید مدقم اول بودی در آید و عا خداوند فضل آید است آنکار راوی ز سر سینه فایه حق</p>	<p>فیا که مطلق</p> <p>بیا و بیا اولی اختیار خصوصاً حق را می اولی آید تولایه الفت آید صدیقان حیرت صدی اولی که کردی سر خلوص آید دی بودی که کردی دی خیزی که کردی بودی که کردی و بیا که کردی بودی که کردی</p>	<p>که بود که چشمه را بر سوختن در آتش دوشهر بود در دانا و در دانا بود آخر بیم ز بیم جانک در زود و زایه عبدی نشسته او که نور زایه خلوص احسان آید فیا که مطلق</p>
--	--	--	--

اگر سوزی

<p>اگر سوزی او سوزی آید افشا که کویان و غوغی و مال آنک میانت او در اولی که آید اولی در دست زری که آید دوشهر بودی که آید که آید مکر در دست زری که آید سلاج اولی که آید که آید مکر با زری که آید که آید کوزنما که آید که آید گر که اولی که آید که آید اقا زری که آید که آید گر که اولی که آید که آید سراج اولی که آید که آید</p>	<p>و کویان و غوغی و مال آنک بوی خوشی که آید که آید خوشی که آید که آید کوزنما که آید که آید دی که آید که آید کوزنما که آید که آید اوامن که آید که آید موردی که آید که آید دی که آید که آید آیا که آید که آید خلوص آید که آید که آید دی که آید که آید</p>	<p>اگر سوزی او سوزی آید افشا که کویان و غوغی و مال آنک میانت او در اولی که آید اولی در دست زری که آید دوشهر بودی که آید که آید مکر در دست زری که آید سلاج اولی که آید که آید مکر با زری که آید که آید کوزنما که آید که آید گر که اولی که آید که آید اقا زری که آید که آید گر که اولی که آید که آید سراج اولی که آید که آید</p>	<p>اگر سوزی او سوزی آید افشا که کویان و غوغی و مال آنک میانت او در اولی که آید اولی در دست زری که آید دوشهر بودی که آید که آید مکر در دست زری که آید سلاج اولی که آید که آید مکر با زری که آید که آید کوزنما که آید که آید گر که اولی که آید که آید اقا زری که آید که آید گر که اولی که آید که آید سراج اولی که آید که آید</p>
--	--	--	--

بویا دهمه ستاره استقامت	اوله سینه خالک بزرگ خاص
چو غا دسه بولار اولور قسار	بچه بوز اولور بوز و سقا قائله
بیم رویم کرد هر حاله ایا دس	

زبان الاستقامت و القصد

تخا مدد دوز بر اوله ای استقامت
 اولور بولور استقامت سیدله تمام
 بوخصتله قوی مدلاج و مرغوب
 بهر کارا کله اوله صدقه ملایم
 کاره مدح ایله دوروخ
 سوزینه کسه ایتر امتیادی
 شها دتله اولور رده جرموخ
 کی وار اولور کدلی بوزینه
 کجی وار احتیاجه ویا بود

اگر سفت اولور بوزین مسلا بت
 وخصت آمانت بوکه انجام
 بوکارا اولور بوزونی جویب
 ازی سوزیکه اوله کله که جازیم
 ترویح اولور سوزین نه فریغی
 ایکی مالله اولور بوز سواد
 خوب نقل ایله بوز کر قله جمیع
 و بود کارا بوزینه دوز سوزی
 بودون خلق سوز بید ایل ایا بود

کی

کجی بوز کسه بوزینه دورویان	حیا ایتر همان سوزیکه اوله کازان
ایله بعضی ایتر کله تشهین	کجی کت اولور قلین نقرین
کیدی هر بکشیه عیب بزم	اشد اولور کارا اوله سوز مر
کیدی عوزده مجرذ اولور اکثر	ویا خصم قوی سینه سقظ
اگر بوزستی اولار بوساله	اولور سسه عیبت ایله کوزیکه قاله
کیدیله کیمکه سوزت یوزا اینه	دوغر خیر یار عیاله ویا سسه
کجی قاف اولور هرز کادب	سوزیکه بقوی بوق بل صرغاب
سقا حت شرب اولور بوزیت	دیمر کلدیس ایتر کر بوزینه بوت
کیدی بوز ایچمدر شله بد دوز	شد اندنا بیه هر سوزینی دوز
ایله ز غی غایله بود تالی مالع	ویا غیبا ویا ظل حقه مانع
اولور خاله سوزیک و بوزی بالین	کی امتان کوز سینه سوز حالین
کله کدی بک نامی بوقه دوز	کانه ساسه لهر طبعه ملایم
بیم دوز خال شیرین استقامت	سوزیکه اولور بوز سوز بوز ساقه

كَيْفَ تَكُونُ سَيِّدَةً وَأَمْسَةً تَحْتَانِ	سَلَامٌ مَعَكُمْ رَحِيمًا لَمْ تَمُوتْ
فِي عِلْمِهَا وَتَحْتَانِ	أَمَّا
فَصَلِّ لِي بِذِي بَيْتِهَا وَكُلِّهَا سَارِ	كُلِّهَا وَالدَّيْمَةَ أَوْلَهُ سِينِ سَارِ
بِأَسْرَائِيلَ كَرِيْمَةً أَيْتِهَا إِطْلَاقَتْ	مَكَرَكِيمَ كَيْفَ لَهَا رَحِيمَةً دَعْوَتْ
تَوَفَّى وَكَرِيمٌ يُؤْتِيهَا نَفْسَ قُرْآنِ	دِيْمَةً سَبَّ أَنْزَلَ أَفْأَلَهُ أَدْعَانِ
عَلَيْهِ وَالِدَيْنِ أَوْلَدِي كَبْرٍ	مُتَقِينِ وَالرَّيْنِ أَيْتَهُ سَاكَةَ كَبْرٍ
مَعْتَمِدٍ نَفْسِ اللَّهِ وَأَوْلَدِ بُوَسْتِ	أَمَّا لَوْ أَرِغْتَ الْفَيْدَةَ جَسْتِ
كَيْفَ أَيْتِي نَفْسِي أَنْزَلْتُ تَنْزِيلِ	بُوَسْتِهَا أَيْدِيهَا بِمَنْعِ
رِيحًا حَيِّ بِالذِّنْيَانِ مَيْدِ وَنَشِ	عَمَّ أَوْلَدِي كَيْفَ أَوْلَدِ رَجَسْتِ
حَدِيثِ إِلَهِي بُوَسْتِي أَوْلَدِي مَيْدِ	عَلْوَةَ الْيَدِ بُوَسْتِي وَنِيَا وَالدَّيْمَةَ
بُوَسْتِي مَيْدِي مَيْدِي مَيْدِي مَيْدِي	عَلْوَةَ عَمَّ أَوْلَدِي مَيْدِي مَيْدِي
حَتَّى كَيْفَ كَيْفَ أَوْلَادِ يَمَانِ	بِزَوْجِهِ أَيْدِيهَا كَيْفَ سَاكَةَ خَانِ
كَيْفَ صَلِّبِ وَالِدِ الْيَدِ مَيْدِي مَيْدِي	بَيْتِ الْفَيْدَةِ مَعَهُ مَا دَعْوَتِي كَيْفَ خَلِكِ

كَلَامٌ

كَيْفَ تَكُونُ سَيِّدَةً وَأَمْسَةً تَحْتَانِ	كَيْفَ تَكُونُ سَيِّدَةً وَأَمْسَةً تَحْتَانِ
فِي عِلْمِهَا وَتَحْتَانِ	فِي عِلْمِهَا وَتَحْتَانِ
فَصَلِّ لِي بِذِي بَيْتِهَا وَكُلِّهَا سَارِ	فَصَلِّ لِي بِذِي بَيْتِهَا وَكُلِّهَا سَارِ
بِأَسْرَائِيلَ كَرِيْمَةً أَيْتِهَا إِطْلَاقَتْ	بِأَسْرَائِيلَ كَرِيْمَةً أَيْتِهَا إِطْلَاقَتْ
تَوَفَّى وَكَرِيمٌ يُؤْتِيهَا نَفْسَ قُرْآنِ	تَوَفَّى وَكَرِيمٌ يُؤْتِيهَا نَفْسَ قُرْآنِ
عَلَيْهِ وَالِدَيْنِ أَوْلَدِي كَبْرٍ	عَلَيْهِ وَالِدَيْنِ أَوْلَدِي كَبْرٍ
مَعْتَمِدٍ نَفْسِ اللَّهِ وَأَوْلَدِ بُوَسْتِ	مَعْتَمِدٍ نَفْسِ اللَّهِ وَأَوْلَدِ بُوَسْتِ
كَيْفَ أَيْتِي نَفْسِي أَنْزَلْتُ تَنْزِيلِ	كَيْفَ أَيْتِي نَفْسِي أَنْزَلْتُ تَنْزِيلِ
رِيحًا حَيِّ بِالذِّنْيَانِ مَيْدِ وَنَشِ	رِيحًا حَيِّ بِالذِّنْيَانِ مَيْدِ وَنَشِ
حَدِيثِ إِلَهِي بُوَسْتِي أَوْلَدِي مَيْدِ	حَدِيثِ إِلَهِي بُوَسْتِي أَوْلَدِي مَيْدِ
بُوَسْتِي مَيْدِي مَيْدِي مَيْدِي مَيْدِي	بُوَسْتِي مَيْدِي مَيْدِي مَيْدِي مَيْدِي
حَتَّى كَيْفَ كَيْفَ أَوْلَادِ يَمَانِ	حَتَّى كَيْفَ كَيْفَ أَوْلَادِ يَمَانِ
كَيْفَ صَلِّبِ وَالِدِ الْيَدِ مَيْدِي مَيْدِي	كَيْفَ صَلِّبِ وَالِدِ الْيَدِ مَيْدِي مَيْدِي

انشا و بجه سما الله تمك انهم
 اولوز و قتي و بولوسين كهم و تان
 حطامك منفع ايدرتا اكاك شيريل
 سكا نسيبت و بوج اولدغ بركين
 دويست انا اولدغله نيشه ساي
 قيا و قتي صدري سكا يلاق
 ايدرتا مان بخرين جاي تكيد
 ايدره يد ايج سكا انا كاجم
 بوخال الله بيده زي بجه سال
 اوقتم و الد قيام ايدرايش كان
 ايدرتا صيك قدر قلم ايلانم
 بولوز ايدرتا علم سكا قتيبين
 قيا ز ايدرتا بكون اكر بار

اسياش ايقه عك يولانم
 و لوق منقنا ب و تان
 و بولوز غريب كه ايدري كجمل
 كرايتيك منكلو قتم و اذوق
 فوشكي اولوز اكر جاري
 شوي نه ايدرين بخرين قشارق
 و قندي جي سخن بنه اكين
 ايدره عالي بقتك كاه و كاجم
 كلوز قتي ايدرتا تربيه افعال
 عا حطيل و كالتدز باشكان
 دحي لاديم اديرتا ايلانم
 مور ايدرتا ايدرتا هم ايدرتا
 اوقتم سكا نيم زي بجه ككرار

ك

كونا ايله اونا قدر دحي بجز
 ولي تاوب اولوز البت اجم
 و يا بر خوره كم منقنا اسناد
 ايدرتا نيم صفت ايج زين سال
 ايدرتا كند جي منقنا سائر
 بولوز دنا چاوز باب تكايب
 كلما ككون با سكا نه لاديم
 نه و بركت حمله سخي ايدرتا
 بجه كوندوز اولوز كرايتيك
 و يا بوليه فرصت اهل مقنا
 بولوز ايدرتا لطف من ككتر
 بركا ر بجه و قرا اهل اقام
 ديلم بركنه ذر دنا و قنار

ايدرتا نيم صفت ايج زين سال
 ايدرتا نيم صفت ايج زين سال
 ايدرتا نيم صفت ايج زين سال
 ايدرتا نيم صفت ايج زين سال
 ايدرتا نيم صفت ايج زين سال
 ايدرتا نيم صفت ايج زين سال
 ايدرتا نيم صفت ايج زين سال
 ايدرتا نيم صفت ايج زين سال
 ايدرتا نيم صفت ايج زين سال
 ايدرتا نيم صفت ايج زين سال

بوالسوء يرشدك سن كماله
 بوليا مؤذون يبرح وقرار
 ويردد كذود ذود بكدك انتاج
 اولور سين سن نجي با دولت مال
 اولور سين سن نانا صاحب ذود
 حله بزوة فكري وشبهه افسان
 راي سن اين سين ذود و بهر
 ريكه سين سن نانا كيك و بهر
 لسايك اوله بشير و ب هراب
 كون سين هراب و بكي كحل
 سكا خذ عذبة لاولم اولمال
 كركذ و كرك و فكري حله مران
 اوله سين جانيله خذ سنك قارم

يا حيله و ما دولت مال
 اولور سوكور بوحا اشاخ كار
 سخي ذوما الليد اوله اذ و خنج
 بوزمان اولور صفق الاحوال
 اولور اولور صعب و بمرود معدود
 نه و بجهك كمال اوله الكاف
 چكه اكر معاشه خور و سرف
 كيكه اكر بولوس و كنه مسود
 ايد اكر قورقنايب كه افسار
 اهورق اكر ليم سلال و مصل
 و بوع اوليه اكر و بجان و مال
 بوزمان اوله كرا و سرف و سكران
 كيكه كور و ذود و ما انا ذنة و ليم

طيب بول اولور اكر ذنك طرف
 ابر سطلو بركسه و بركسا نه
 وقت اوله ايد زخين و بركه
 صفقان بزوال الله ايمه تقابل
 سكال اولور ذوما ابر و صاهي
 حياقي حالي بيشه الله اجمال
 آينه نكسه اولان و ما ذود
 دعد و باغور و اغر و ال و با
 اولور قران ايت تم خير و لسان
 دعي سار و دي حله الله ايمان
 سوكور ايله اول سلك و سرف
 و كرك خنك اولور سنك عكين
 حله و بجه سنك ايت قامل

اولور ايشي لوقا نه بولور برف
 ايد تقالد قهيب كورق و مان
 بوزمان اولور و ما انا ذنك
 حان و بولور اوله الله قامل
 حمله و بولور و راجح
 مانين دعا و دايمه اجمال
 ديكر كني مغرقت زمت خذ ذود
 سكا كاهي ايت اولور سار و با
 قران اكر و بولور الله كور و با
 كورق حرا و ايت ايت انا و با
 و با و كرك و بولور اوله مذكور
 سكي الله تاغم اوله تشكين
 كرسو و سوار ايمه تقابل

بؤد ز قسسته اولمه قده مرام	دختر آرم اولور خورشیدی
و یا زده ولت غلامه و ایصال	سوز بوز و سوز سوز اولد اقبال
خدا سوزدی و که ایدر ایشان	بیله قسست دوزدهم اولد اقبال
که انایت قلوبیک اشقی بی	بولک خدیجه خست دوزدهم
چیشان افسانه تیریم	
اولور سوزوم و بورد جانک بیامه	خسود اولدر کون و کسده نیت
کون نوبت تریزه اولدو هر بار	دختر آرم یا اوله جبار
ایند یاتم ای قسمل و مده نیت	خسود نمان صیل ایدر هر اوت
فریش کسنت اولور کدیته خار	کیجه کوندی بولک اولور زاد
عجب نولک ایدی دایم کمالی	بوجیم اولور بونک ذلالی
عقبای خروید نومده معلوم	ایلیک نوق ایله کدی سوزوم
کینه اندن کله کدیته نوبت	کجه کلام اولور ویرک اونیست

سوز ایله بولک بیات سن تیریم	خلاف سوز کز خستم اوله ظاهر
فلور اینه کز اندن سوز منکر	پس اندن ایت که بیدمتاب
بجور ایتدک بولک بیلیم بر	ایشدن فصل اوقوب سارامت
هله بود قسده اولدی باری قیری	بیر دوزدهم ایدر ساروت
تسخیر ایدر ایت کرامه زائد	تسخیر ایدر ایت کرامه زائد
دینا افسانه	
نصیب ایدر بولک و نیت	نصیب ایدر بولک و نیت
نسخ بوز و خیر سوز عیالو	نسخ بوز و خیر سوز عیالو
کجه بولک کون سوز و نیت	کجه بولک کون سوز و نیت
دوره افسانه	
بیراد سنیکه خیر خست	بیراد سنیکه خیر خست
بعلای ایتمیکه یاز ایدو	بعلای ایتمیکه یاز ایدو
اولور سوز دخی اولد زاید	اولور سوز دخی اولد زاید

دخی

بوم رویم بر محمدت شوم سبکت
 خدا بختگاه ایمنه روزی تقسیم
 خداوند را زینت بی نام مولود
 که نماید الهی بی نسیان
 بخون غیر که زوان استیبه بین
 یکی دیر اسمم بر خطلم خوشی
 بو که منشا بود بر بخت طینت
 بو ناسبتند خادومه و حق بود
 بری را و غنله و نور اوله و عیال
 بود غنله اوله ننگه منتر
 فلانیک یعنی امسال نخواست
 طلب عیال حقین اوله محمد
 حسد دن قانی خیر ما بقا ناسه

کاورسه قلبه و صد آله وقت
 کند عید اوله ازین شایم
 که هیچ کس عید اوله ازین
 سکام غیره ایدر کفایه
 کرد خدی اکل بود بیکه سین
 حال آمدن کیده سخی که بود
 ایدر اخلاد که کیمه اوله کیمت
 که چون قیام حق و اوله بود
 مستحق اوله از تبه کیمت
 عجیب اولیش اوله شویله مندر
 بخانه اوله حکم ایدر کیمت
 امودی وینوی اولورسه بیخ
 کورب نیای ایله در و نده یاسه

اک

که چون بستی عبالله اولور
 بهی فزیر کیم فلانک بخون صفاق
 بهی بزر غنبت ایدر که سندان
 بهی دیو کلاب در سینه زلف
 کلوز خا طریقه اوله اوله مدفع
 کرک عام ایله حالین ننگ
 اگر عقیما بیورسه سخی و رحمت
 زیم دنیا بیورده رغبه انصاف
 چوینت مختلف اما خار صد
 حکایت ایوبیم مود و باری
 اگر کالیب اولورسه حدیث امکان
 و کرا و نمازسه لازمی تدارک
 بودن مقصد علم عالمی خالص
 فلان بخون غنله شورت اولور
 عجیب تا ناز اگر ایچ فراف
 عجیب باشا کرک ایچیل بیوان
 بود وجهه اولور اقران غایب
 اولور شایم بیدن آله مرغوش
 بهی خسته اوغودی ایله ننگ
 نه لازم آرویم بر شاد و شیرین
 نامی غری ایتم بودن آلف
 چالشتم نفس غلند خادومه
 علدن بنه احسان ایتم باری
 او قوردم بدم اولیه کیمت
 آرایم کالیب ایتم تهالش
 بهی انفع بیور کر آلف الصون

وفايا الخليل

والغيب

که بار سنجی که نور دیده در خوش

حیا انجام میدرسد زرقه نقمان

که هر گسندن حیا مکنو بیضدن

آدب آیت ز فیهله سیه کادی

ویم روم حیا اوسون حیا کادیک

بو وادیدن روزی زین ایشانان

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

کلور قانورسته میاید بی برقی

حیا جانی اولسون کادیک نقمان

خصوصا عالم و صالح استندن

آه آیت لطیفه قصد و مزاجی

حیا و غیر اوله عزت و قار لیس

حدا قهرمه ایستون کادیک انازف

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

ایدر ایستاد عیاشی و غمی

عزیز مال و متعجب بر نموند

که اولماتسه عالم بایسته تیک

ویم اولماتسه عالم بایسته تیک

که اولماتسه عالم بایسته تیک

که اولماتسه عالم بایسته تیک

که اولماتسه عالم بایسته تیک

که اولماتسه عالم بایسته تیک

که اولماتسه عالم بایسته تیک

که اولماتسه عالم بایسته تیک

که اولماتسه عالم بایسته تیک

که اولماتسه عالم بایسته تیک

که اولماتسه عالم بایسته تیک

که اولماتسه عالم بایسته تیک

که اولماتسه عالم بایسته تیک

که اولماتسه عالم بایسته تیک

که اولماتسه عالم بایسته تیک

که اولماتسه عالم بایسته تیک

که اولماتسه عالم بایسته تیک

سكوت ايديب ديوينيته كافر بجاي بركلك كه شور و زور بايغني اخلايك كافر باغي چنانكه سكارا ايدترين ديدم بر قره حور سقاه و الف	قولاييد كه دوعالده تارا گرگند هر گسه كنه عا سوري مقل و كبر چون ايدم سول قبول ايد و نه شيل انا ترين قول و زلف بوسنطقه مخالف	اگرچه زلف و زلف بپوشد عسيت اوله اشدن باياله خدا عز اوله حقه معا وين اگر نيا كير و فالور سقا سون كلوم خندا اكله بوند بس و خورفمان قول سواب ولت تا زلف كور و زلف سوز ياد
--	--	--

و ۳

ايا و سج بند طوبى كاكوشك ديدم قلم بزيجه و صابا ممنون هر چه خذت خندان اوقوب اكلون تا اوله سين آهم الزور و به نك و حور و زلف	دويم كيم زوالدهن كيسي بولاد كورله بهت بخل ليرق اوكيم بان ايدى ديدى بويين اوقوب خايت اوله تصدق بوند معتقد يانم ايله لسان و خج مشهوره اوله ساق عليه ان ايد بوق كمل ايام	دوي غلته تا اقا سول بوشك كه قره بوي بوي خويدي تريب سكا اتم الزور و زلف سيبان كه و نيا اخرت خويدي بوله سين كه غايت بونكوليه كور و سوز خايت آنها بيدن كويج سند كور و و اوقوب ايدى اوصاف خان آله اوله كوي كور و بيدن مغل ايمكه اوله سين سكا اقله كا و قم و اوعان اوله سين سنى ايله علامه قايق اوقوب اوقوب سين بجه اسلام
--	---	---

32

EK 2: ORJİNALLİK RAPORU

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: 18.07.2017</p> <p>Tez Başlığı / Konusu: Mevlânâ Resmî'nin Levhnâme Adlı Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin) Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 205 sayfalık kısmına ilişkin, 04/07/2017 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 8'dir.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, 2- Kaynakça hariç 3- Alıntılar hariç/dâhil 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p> <p style="text-align: right;">Tarih ve İmza</p> <p>Adı Soyadı: Aslıhan Öztürk _____ 18.07.2017</p> <p>Öğrenci No: N12226808 _____</p> <p>Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı _____</p> <p>Programı: Eski Türk Edebiyatı _____</p> <p>Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr. _____</p>
<p>DANIŞMAN ONAYI</p> <p style="text-align: center;">UYGUNDUR.</p> <p style="text-align: center;">Doç. Dr. A. ÖZTÜRK İmza</p>

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
THESIS/DISSERTATION ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TO THE DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE

Date: 18.09.2019

Thesis Title / Topic: Mevlana Resmi's Masnavi Called Levhname (Examination-Text-Dictionary-Index)

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options stated below on 07/07/2017 for the total of 205 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 8 %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Surname: Aslıhan Öztürk
Student No: N12226808
Department: Turkish Language and Literature
Program: Old Turkish Literature
Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

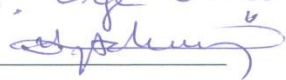

Date and Signature
18.09.2019

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Doç. Dr. Özgür ÖZTEKİN

EK 3: ETİK KURUL İZİN MUAFİYET FORMU

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: 18.09.2017</p>
<p>Tez Başlığı / Konusu: Mevlânâ Resmî'nin Levhnâme Adlı Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin)</p> <p>Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır, 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir. <p>Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulları ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p>
<p style="text-align: right;">Tarih ve İmza</p> <p>Adı Soyadı: Aslıhan Öztürk Öğrenci No: N12226808 Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı Programı: Eski Türk Edebiyatı Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.</p> <p style="text-align: right;">18.09.2017 </p>
<p><u>DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI</u></p> <p style="text-align: center;">Uygundur, Doç. Dr. Öya ÖZTEKİN </p>
<p>Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr Telefon: 0-312-2976860 Faks: 0-3122992147 E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr</p>
 <p>HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES</p>

ETHICS BOARD WAIVER FORM FOR THESIS WORK

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE TO THE DEPARTMENT PRESIDENCY**

Date: 18.07.2017

Thesis Title / Topic: Mevlana Resmî's Masnavî Called Levhname (Examination-Text-Dictionary-Index)

My thesis work related to the title/topic above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: Aslıhan Öztürk
Student No: N12226808
Department: Turkish Language and Literature
Program: Old Turkish Literature
Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

18.07.2017

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

Uygundur,
 Doç. Dr. Özgür ÖZTÜRK

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Aslıhan ÖZTÜRK
Doğum Yeri ve Tarihi : Karşyaka/ 13.01.1992

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi/ Türk Dili ve Edebiyatı, 2013.
Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi/ Eski Türk Edebiyatı, 2017.

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, 2015-

İletişim

E-posta Adresi : aslihanozturk@kmu.edu.tr
aslihanozturk@hacettepe.edu.tr

Tarih : 27.05.2017